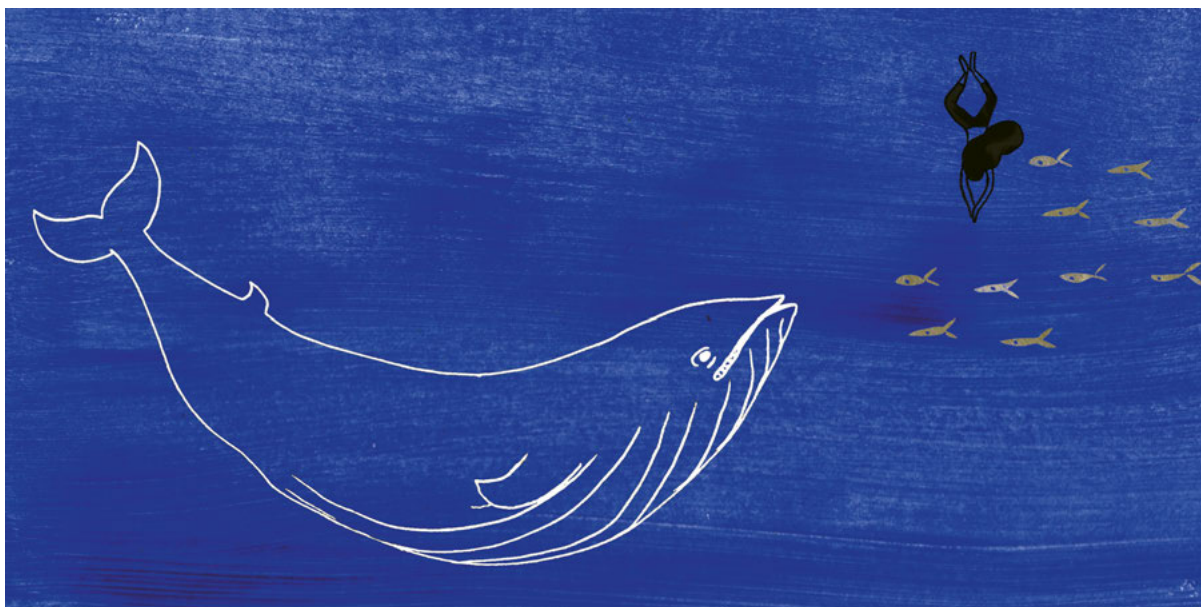


CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **86**



Entrevista a Àngels Gregori, per Elisabet Armengol.
Articles de Màrius Serra, Teresa Iribarren...

Laura Sala: «Pornografia obrera» (sobre *La pornografia de les petites coses*, de Joanjo Garcia).

Ferran Garcia-Oliver: «Herois anònims de la mar» (sobre *Veus, la mar*, de Víctor Labrado).

Josep Manuel San Abdón: «De la nostàlgia, la memòria i el simulacre» (sobre *Serem Atlàntida*, de Joan Benesiú).

Mònica Boixader: «Sif, o el narrador que feia poemes» (sobre *Veles*, de Pau Sif).

Sebastià Sansó: «Tancar les ferides» (sobre *Avi, et trauré d'aquí!*, de Joan Pinyol).

Lluís Roda: «Lluís Alpera guanya al set i mig».

Antoni Gómez: «L'home invisible es fa visible» (sobre *Les petjades de l'home invisible*, de Manel Alonso).

Isabel Marcillas: «Als marges literaris del joc teatral» (sobre *Les línies imaginàries*, de Ruth Vilar).

Pàgines centrals dedicades a Joan-Lluís Lluís

SEGONA ÈPOCA - HIVERN 2019

SEGONA ÈPOCA HIVERN 2019

núm. 86.

Edita:
Publicacions de la
Universitat de València

Direcció:
Begonya Pozo

Coordinació:
Francesco Ardolino, Isabel Canet Ferrer,
Mireia Ferrando, Júlia Ojeda, Antònia Ramon
Villalonga, Vicent Usó, Pau Viciano

Col·laboradors i col·laboradores:
Estel Aguilar, Vicent Almela,
Elisabet Armengol, Sebastià Bennasar,
Mònica Boixader, Oliva Brians, Sílvia Campins,
Alba Cayón, Pere Císcar, Miquel Codony,
Bartomeu Crespí, Àngels Gregori, Teresa
Iribarren, Xavier Ferré, Neus Francés,
Ferran Garcia-Oliver, Jesús Giron,
Antoni Gómez, Joan González, Maria Isern,
Mercè Lloret, Joan-Lluís Lluís,
J. Oriol Magrinyà, Isabel Marcillas,
Paula Marqués, Àlex Martín, Meritxell Matas,
Catalina Mir, Carles Miret, Francesc Montero,
Antoni Noguera, Salvador Ortells,
Maria Palmer, Francesc Pérez i Moragón,
Lluís Roda, Francesc Rodrigo, Laura Sala,
Adrián Salcedo, Josep Manuel San Abdón,
Sebastià Sansó, Marta Segarra, Màrius Serra,
Jordi Solà, Lourdes Toledo, Antoni Trobat,
Irene Zurrón

Disseny:
Albert Ràfols-Casamada

Redacció:
C/ Arts Gràfiques, 13 - 46010 València
Tel.: 96 386 41 15 - Fax: 96 386 40 67
E-mail: caracters@uv.es
<http://caracters.uv.es> - <http://puv.uv.es>

Il·lustracions d'aquest número:
Empar Piera

Distribució:
Gea Llibres (València i Castelló),
tel. 96 166 52 56
Gaia Llibres (Alacant), tel. 96 511 05 16
Midac Llibres (Catalunya), tel. 93 746 41 10
Palma Distribucions (Illes Balears),
tel. 97 128 94 21

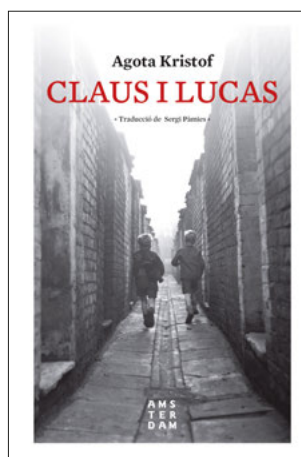
Maquetació i Impressió:
ARO/Impressa
Set i Set Impressors S.L.

PVP: 5 euros
ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997

CARÀCTERS

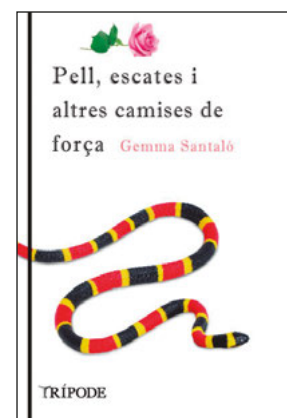
LLIBRES RECOMANATS

Irene Solà ha guanyat la 4a edició del Premi Llibres Anagrama amb *Canto jo i la muntanya balla*, una novel·la que ens situa entre Camprodon i Prats de Molló, un terreny muntanyenc, fronterer i mític on les dones, els homes, els fantasmes, els núvols, els animals i les plantes que el formen i en guarden la memòria prenen veu per parlar-ne amb una energia i una imaginació desbordants. Guillem Gisbert, membre del jurat, n'ha dit: «[L'autora] hi canta amb una llengua valenta i insòlitàment expressiva, i hi ballen la realitat més tangible i la que no es veu. Balla també el lector, seduït per la festa de punts de vista i la prosa virtuosa que mai s'oblida d'emocionar-nos explicant una història.»



Agota Kristof va nàixer a Cskivánd (Hongria) l'any 1935 i és una escriptora particular. Amb un estil tallant, quasi violent, despullat de tot ornament, ens explica la història de dos bessons, *Claus i Lucas*, a través de tres novel·les que, en realitat, són tres moviments d'una única simfonia. Els protagonistes respondran a les penalitats practicant una sèrie d'exercicis amb l'objectiu de fer suportable l'insuportable: el fred, la gana, el dolor, la guerra. Amb el teló de fons de tres moments de la història d'Europa —la Segona Guerra Mundial, la Guerra Freda i la caiguda del comunisme—, se'ns parla de la crueltat, la solitud o la identitat. Una lectura emotiva, intensa, punyent i imprescindible.

Pell, escates i altres camises de força el primer llibre de Gemma Santaló (Castellfollit de la Roca, 1971), publicat en Trípede, és un recull de contes escrits amb una veu poderosament personal que té l'habilitat de convertir situacions quotidianes en abismes on el vertigen dels sentiments atorga versemblança a la irrealitat i l'element màgic. Conte a conte, l'autora construeix un univers polièdric de personatges que desafien la lògica de la seua relació amb el món, empentats per pulsions que els aboquen a enfrontar-se amb les pròpies capacitats i desitjos d'assumir l'inacceptable, l'impossible o l'inimaginable.



Empar Piera viu a Alzira (València) però treballa allà on el seu cor decideix. Llicenciada en Belles Arts, va cursar el màster en Producció Artística en la UPV i fa anys que s'especialitza en il·lustració i disseny gràfic. Actualment treballa en el sector editorial i té temps per a emprendre projectes personals o socials en forma d'àlbum il·lustrat, taller, fanzín, mural..., o per a participar en la Secció Off de la Biennial de Dakar. Cooordinadora de les

Jornades d'Il·lustració a Alzira i a València (IIA i JIV) i duu a terme la iniciativa de cooperació cultural Proyecto Árbol.

Àngels Gregori: «El fet de ser soci del PEN ja és una opció revolucionària»

Àngels Gregori (Oliva, 1985) és poeta i gestora cultural, i des del juny del 2018 exerceix com a presidenta del PEN Català. Llicenciada en Teoria de la Literatura i Literatura Comparada (UB) i amb un màster de Gestió Cultural (UOC), és doctora en Literatura amb una tesi sobre les ciutats en la poesia. Com a autora, ha escrit diversos llibres de poesia, el darrer dels quals és *Quan els grans arbres cauen* (Premi Vicent Andrés Estellés de Poesia de Burjassot 2017). Destaca per la seva organització en diferents festivals de poesia de renom, com el Barcelona Poesia i el Festival Internacional de Poesia de Lleida, i dirigeix des de fa tretze anys el Festival de Poesia d'Oliva (Poefesta), que enguany ha estat guardonat en els Premis Fundació Bromera al Foment de la Lectura.

Ens trobem un dilluns a la tarda a l'Ateneu Barcelonès, a la seu del PEN Català, i conversem sobre les iniciatives i els projectes que duen a terme, sobre les noves línies d'actuació i, en definitiva, sobre el sentit que ha tingut, i que encara avui mateix té, aquesta organització fortament compromesa amb la societat i la cultura.

—El Centre Català del PEN Club, constituït l'any 1922, fou el tercer a crear-se en la història de l'entitat, i també és un dels més actius internacionalment. Com valors el recorregut que s'ha fet fins ara?

—El primer PEN es funda l'any 1921 a Londres, després es continua a França, i el centre català es crea l'any 1922. La nostra és una entitat molt activa internacionalment, i també molt influent i necessària. D'això vaig adonar-me'n a l'assemblea del PEN Internacional, que va tenir lloc el setembre a l'Índia. El cap de setmana passat, mentre escrivia el pròleg del llibre que preparem amb els nostres socis per a la Fira del Llibre de Buenos Aires, constatava que, quan es va celebrar el Congrés Internacional del PEN el 1935 a Barcelona, Ventura i Gassol —el Conseller de Cultura i al mateix temps membre del PEN— estava empresonat. La història és cíclica i es repeteix. Pel que fa als temes de llibertat d'expressió, ara tenim un escriptor d'Hondures acollit, i hem tingut un escriptor amazic. És el moment de plantejar-nos que sí, fem molta feina

cap a fora, però cal fer-la a dins, a casa, amb l'elevat discurs de l'odi que vivim cada dia tan a prop i amb la llibertat d'expressió tan amenaçada, a unes latituds a què mai ens hauríem imaginat haver arribat a hores d'ara.

—En aquest sentit, defensar els drets dels escriptors i la llibertat d'expressió és una tasca cabdal i gens fàcil. Teniu altres projectes pensats per enfortir aquestes línies d'actuació?

—Vam fer un comunicat, que en un país normal no caldria, per denunciar

les mesures contra Jordi Cuixart i Jordi Sànchez com a persones de la societat civil, i també atacs contra la llibertat d'expressió, com en el cas de Valtònyc, Fariña i altres. Que un comunicat així hagi tingut la repercussió que va tenir és preocupant. Aquest fet va fer dimitir Vargas Llosa, i això va produir una resposta positiva, en un sol dia es van inscriure trenta socis nous. Ningú discuteix que Vargas Llosa no sigui un gran escriptor, però anomenar-lo intel·lectual... Un intel·lectual mai ha d'estar al servei del poder, i ell, que durant tants anys ha estat president del PEN Internacional, això ho hauria de saber. Jordi Cuixart és soci del PEN Català, i gairebé tot el govern empresonat són dones i homes de lletres. El PEN és una entitat d'escriptors compromesa amb la societat, i això va més enllà de qualsevol ideologia; era necessari que denunciéssim aquesta situació. No podem normalitzar els atacs a la llibertat d'expressió.

—Com és la relació amb el PEN Espanyol o el PEN Internacional? Vaig llegir que aquest comunicat va comptar amb el suport del PEN Internacional i la seva presidenta, Jennifer Clement.

—La relació amb Jennifer Clement és bona. Quan es va emetre el comunicat, visitava el PEN Català per primera vegada. La vaig conèixer uns mesos abans, a l'assemblea que va fer-se a l'Índia, en què vam aprofitar per parlar de la situació que vivim a Catalunya i perquè alguns centres i escriptors s'hi



Fotografia: Arxiu personal

adherissin. L'antic president del PEN Espanyol ens va retreure a la premsa el suport als presos i exiliats, però són batalles en les quals no entrarem, sobretot perquè si llegeixes el comunicat, no és ben bé això, el que denunciàvem; ara bé, en el congrés de l'Índia, el PEN Espanyol va ser donat de baixa pel PEN Internacional. Jo crec que és molt important que les persones que som al PEN ens responsabilitzem no només perquè els principis de l'entitat es duguin a terme, sinó també per actuar amb una transparència màxima, i aquest sempre ha estat el meu principi inviolable.

—*Més enllà de la teva activitat de poeta, destaqués per la bona organització en diferents festivals de poesia. Què creus que pot aportar el teu bagatge al PEN? Com assumeixes els nous reptes, tant de caràcter nacional com internacional?*

—D'entrada, hi ha molts aspectes del PEN Català que intento canviar (jo en soc sòcia des dels meus divuit anys), i també hi ha certes pràctiques amb les quals no estic d'acord. La meua manera d'entendre la Cultura, la Literatura i la Gestió de totes dues (tot en majúscula) és molt clara i ferma. Estic molt contenta amb l'equip del PEN, amb els socis històrics, amb els nous, i encara m'agradaria tenir més socis joves, involucrar-los més. Malauradament, la falta de llibertat d'expressió ha estat de moda durant molt de temps i és una cosa compartida. Ara hi ha hagut un canvi generacional en la presidència —soc la presidenta més jove de tota la història— i penso que és un bon moment per intentar atreure estudiants i gent per sota els trenta anys. Pensa que el PEN Català lidera el projecte «Engage! Young Producers», que promou la participació dels joves en la vida cultural i literària com a forma d'apoderament i de foment del pensament crític.

—*Des del 2006 impulseu el Programa de l'Escriptor Acol·lit. En què consisteix?*

—Ara mateix tenim un periodista hondureny que es diu Milthon Robles. Des del PEN Internacional s'expliquen els casos d'escriptors per als quals està en perill la vida. Tenim un conveni amb l'Ajuntament de Barcelona, amb la qual cosa ofereixen un habitatge a aquesta persona perquè pugui escriure i, sobretot, viure en pau. Al seu torn, el

PEN li dona un sou fins a un període màxim de dos anys. Després, quan això s'acaba, sovint és molt difícil que pugui tornar al seu país. Per aquí han passat diferents autors, com ara el palestí Bâsseem an-Nabrís i l'autor amazic Salem Zenia. Les seves experiències han estat meravelloses perquè han aconseguit quedar-se a Catalunya i han estat traduïts al català. Hi ha un bon *feedback* entre els escriptors catalans i ells s'han introduït perfectament en la societat i han participat en molts actes.

—*L'entitat promou la traducció literària, compta amb la revista Visat i, recentment, va impulsar el Premi PEN Català de Traducció per dignificar i donar visibilitat a la tasca del traductor com a creador de ponts entre cultures. Aquestes propostes han donat els fruits esperats? O creus que caldria reforçar algun aspecte?*

—Que el PEN Català tingui un Premi de Traducció és un molt bon símptoma, perquè els traductors sovint són la baula oblidada que ens dona a conèixer un nou món. L'any passat va guanyar Xènia Dyakonova, que és traductora i escriptora tant en rus com en català. Hem de tenir en compte que és un premi recent i petit, i ha d'anar creixent. El que em va agradar és que entre els diferents finalistes hi havia una bona representació dels territoris de parla catalana. Tenim molts socis a les Illes i al País Valencià, i una de les meves tasques més urgents és reforçar els comitès. Fa uns anys va desaparèixer el comitè de les dones i voldria reprendre'l perquè és molt necessari. També voldria ocupar-me de la desterritorialització dels actes. Tenim molts socis —al voltant de cinc-cents— i la meua concepció engloba tots els Països Catalans. És important no només de cara als altres socis que viuen lluny de Barcelona, sinó també com un projecte d'articulació entre l'entitat i el país.

—*En l'àmbit de la traducció, hi ha alguna mena de coordinació i/o col·laboració amb la tasca que duu a terme l'Institut Ramon Llull?*

—L'Institut Ramon Llull ens acull en l'acte del Premi de Traducció, ens ajuda a donar-li difusió, és al jurat... Hi ha bona complicitat. Una iniciativa com aquesta, que neix des del PEN Català, té sentit quan hi ha un retorn,

com ha passat ara amb l'Institut Ramon Llull. Un altre guardó destacat és el Premi Veu Lliure, que ja té una trajectòria i l'any passat es va donar a un autor equatoguineà, Ramón Esono, un artista de prestigi que va ser empresonat pels seus còmics.

—*Quin seria per a tu el tret més definidor del PEN Català?*

—El compromís. En relació amb les altres entitats o associacions que hi ha als Països Catalans, és el compromís i, sobretot, la dimensió i la projecció internacionals. Nosaltres no només treballem dins de casa, sinó també amb totes les campanyes que podem fer internacionalment. Som l'única entitat literària amb aquestes característiques.

—*L'any passat es van celebrar els 95 anys de l'entitat. Com es vol projectar el PEN Català de cara a la celebració del centenari?*

—Hem de mirar cap a dins i cap a fora, i convidar els intel·lectuals d'arreu del món perquè coneguin com es viu i es conviu amb la literatura catalana. A més, especialment de cara al centenari, m'agradaria tenir aquesta complicitat dels públics més joves.

—*Tenim clar el rol transformador de la cultura, però com el convertim en impacte real dins la societat? Com el duem a terme?*

—Doncs de la manera més insignificant, en cada petit gest. Ja ho deia Montserrat Roig: «La cultura és l'opció política més revolucionària a llarg termini.» El fet de ser soci del PEN ja és una opció revolucionària. Si un gest tan petit i insignificant com treure un manifest inofensiu té les repercussions que ha tingut, significa que és un símptoma del malestar que vivim. El problema és que ens hi estem acostumant, que hem entrat en una fase de naturalitat en la qual això ja no ens sorprèn. Teoritzem sobre el paper de la cultura i hauríem, també, d'inserir-nos en accions més directes, en plans d'actuació concrets.

—*Cultura i educació, doncs, com a dos pilars essencials...*

—Totalment. I quan ens anul·len les llibertats, es distorsiona la informació i ens arriba el que volen que ens arribi, l'única manera, l'únic refugi i l'única protecció que tenim és alimentar-nos a nosaltres mateixos per poder oferir quelcom de diferent a la societat.

Elisabet Armengol Gimeno

Si una cosa ens permet llegir és teixir complicitats. Segurament estarem d'acord en el fet que, a vegades, satisfà tant el fet de compartir una lectura com la mateixa lectura en si. La complicitat que experimentem com a lectors, i entre lectors, obre l'espai solitari que crèiem —innocents de nosaltres— tenir en les pàgines que ocupen les nostres mans.

La idea de complicitat es fa present de manera inevitable quan comencem a seguir les maquinacions que ens proposa, a través de sis contes, *El país dels cecs*. García Tur estableix un joc de complicitats mentre ens fa participar i ens enreda en aquestes aventures que, com moltes, ens interpel·len de lector a lector. L'autor reprèn, rescata, revisa, repesca, rearma, reinventa, reelabora, reorienta, reformula, reescriu i ressuscita un corpus literari que va des del segle XVII fins a un futur segle XXI. En contraposició al rigor propi dels estudis historiogràfics o del gènere assagístic, ens trobem amb una proposta evidentment més irreverent respecte a la Història de la Literatura —en majúscules— i alhora potser més fèril i agraïda amb la tradició. Qui no ha jugat mai a imaginar? Qui no ha volgut inventar-se altres vides o la vida d'altres?

Un Borges que resulta ser un exiliat català, una criada que ens sembla haver conegut servint en altres cases o una especialista en Dickens prou interessada en l'estudi per aprofundir en les seves facetes més íntimes són alguns dels personatges que anirem trobant en aquests sis contes que ens resulten familiars i inquietants a parts iguals.

La irreverència necessària

Víctor García Tur
El país dels cecs
Proa, Barcelona, 2019
222 pàgs.

No ens queda més remei, doncs, que submergir-nos en el joc que ens proposa García Tur, i anar descobrint en el regust de les seves lectures un dubte constant: de veritat això va passar així? Caldrà esdevenir còmplices —no hem d'oblidar que la complicitat prové d'aquesta aliança per cometre un delictes— i entregar-nos-hi, fer-nos càrrec de les ficcions que el lector-autor ens proposa. És precisament el joc el que ens facilita, com a lectors, renunciar a les certeses que massa sovint arrosseguem per permetre'ns obrir-nos a noves possibilitats, a situar-nos en aquest nou escenari ple de pistes que ens fa anar compartint referents i elucubracions. Dins d'aquest deliri en el qual ens trobem instal·lats es troben també, com si aquesta separació pogués tenir sentit, les fronteres de la realitat de la ficció, i la ficció de la ficció. El gest lúdic, despreocupat, és potser dels pocs que ens permet fer i desfer sense complexos, obrir noves

possibilitats, encara que no siguin les més probables, aquelles que la raó manaria. Aquest «i si...?» és l'espina que ens permet eixamplar-nos i obrir-nos a nous camins. És precisament en aquesta idea on es produeix una profanació. Parafrasejant Agamben, que a la vegada cita el jurista Trebaci, profà és allò que havent sigut religiós, sagrat, sostret de la possibilitat de fer-ne ús, és tornat a l'ús i a la propietat dels homes. Ens trobem, doncs, amb un llibre farcit de profanacions que basteixen d'una manera nova els personatges i autors que han construït la nostra tradició. En lloc d'anar a buscar la dada exacta, la citació ben citada, ens obliga a agafar un paper actiu en la lectura i ens incita a anar més enllà, fer-nos participar en aquesta «festa de la literatura» i poder rebregar els autors que ens han rebregat a nosaltres. L'últim dels contes, «La teoria de l'iceberg», ens serveix per tancar l'obra i deixar-nos a nosaltres a dins, com si ens arremolinéssim dins d'un final que ens xucla per tornar-hi a entrar.

Es tracta d'un joc entre el que sabem, el que voldríem, el que podríem i el que no ens creiem, que mostra com pot arribar a ser de ridícul el fet d'entendre la literatura com una cosa immòbil que no permet concessions o sabotatges. Cal instaurar un dubte, el dubte que possiblement la literatura que hem après ara necessita ser posada a prova, ser convertida en motor en lloc de resultat.

Oliva Briansó Maure

novetats
www.bromera.com
bromera

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">PREMI DE NOVEL·LA CIUTAT D'ALZIRA</p>  <p>Anna Moner <i>La mirada de vidre</i></p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">UNA EPOPEIA LITERÀRIA A LA FRANÇA D'ENTREGUERRES</p>  <p>Pierre Lemaitre <i>Els colors de l'incendi</i></p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">LLANÇAMENT: 2 DE JULIOL</p>  <p>EL LABERINT DEL FAUNE GUILLERMO DEL TORO CORNELIA FUNKE</p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">PREMI FUNDACIÓ BANCAIXA DE NARRATIVA JUVENIL</p>  <p>VICENT DASI <i>DOC DOGGIE</i> UNITAT DE MEDICINA ESTROBOTICA DEPARTAMENT DE NARRATIVA JUVENIL</p>
<p>Atmosferes tèrboles, ocultisme i investigacions científiques poc ortodoxes a la Barcelona del segle XX.</p>	<p>Segona part del tríptic de Lemaitre, iniciat amb <i>Ens veurem allà dalt</i> (Premi Goncourt).</p>	<p>Una història de realisme màgic que adapta fidelment la pel·lícula de Guillermo del Toro.</p>	<p>Un homenatge al cinema i als clàssics de terror amb grans dosis d'humor.</p>

Història clínica d'un territori

Maria Barbal
A l'amic escocès
Columna Edicions, Barcelona, 2019
308 pàgs.

La palletera Maria Barbal ens lliura *A l'amic escocès*, un llibre coherent amb la trajectòria i ambientació temàtica de les obres anteriors, tot i que ja fora del cicle novel·lístic del Pallars —*Pedra de tartera, Mel i metzines* i *Càmfora*.

La novel·la està dividida estructuralment en dues parts principals i en un darrer epíleg de caràcter quasi autònom. Val a dir que, gairebé despullats d'artificis retòrics, els diferents capítols apareixen jalonats per documents epistolars, sobretot de Benet, el protagonista, recurs literari que ajuda a escandallar la trama i a oferir la possibilitat que altres personatges s'expressen en primera persona i amb rics girs dialectals. Fet i fet, en el segon capítol ens trobem amb diverses veus que atorguen una interessant visió panòptica al relat.

A l'amic escocès està fortament condicionada per la natura i per l'esquerp paisatge pallerès, amb vents que davallen veloçment del muntanyam, rius forts i extensos prats d'herba per al bestiar: «Se sap què passa quan algú neix en un lloc on les dimensions són gegants [...]. Quan és que per primer camí una criatura alça els ulls cap a alguns límits visibles del seu món» (p. 21).

Benet i l'amic escocès, voluntari de les Brigades Internacionals, es coneixen en la rereguarda, concretament en les cel·les d'un hospital. A aquests dos personatges, involucrats en un mateix conflicte polític de gran escala però des de motivacions i perspectives diferents, els uneix la dificultat d'accedir al «llenguatge», bé per dificultats amb l'idioma, bé per la convalescència a conseqüència d'un traumatisme.

Els escenaris bèl·lics i les vicissituds de la crua guerra civil no interessin. Barbal se centra molt més en la rere-

guarda, un lloc en què no trobarem l'impacte letal de la metralla projectada però sí el manyac contacte físic entre éssers humans: «Fidel als hàbits d'infermera, intervenen en el seu cos. Ara es posen damunt del front, l'empenyen suaument per l'esquena cap a l'ombra, pitgen les seves espatlles com per des-tesar-les quan no és que li retenen el canell com qui pren el pols. De tant en tant, es queden un moment, entretingudes, en una carícia quieta damunt les mans d'ell» (pp. 97 i 98). No es tracta, per tant, d'una rereguarda passiva o inactiva, associada al rol de les infermeres. Ben altrament, Benet i l'amic escocès descobreixen un nou món, i serà el seu món un refugi provisional, que esdevindrà permanent, per a inadaptats a la realitat que els envolta. Així, un dels suports fonamentals del pensament de Benet són les cartes enviades a l'Elvira, la seua estimada, però no podem sostroure la idea que aquestes fan de la distància un mitjà còmode per a Benet, com si fora veritablement un captiu. Ho és? Benet entropessa contínuament amb el fracàs amb les dones, sobretot per un problema d'incomprensió, fet que el determinarà a prendre aixopluc en la feina com a oficial d'Obres Públiques. «Ell voldria algú amb qui compartir el romanent de dolor pels horrors viscuts i gaudir del sexe i de la tendresa» (p. 129).

La derrota i l'anorreament de la democràcia republicana té un corollari directe al Pallars. Es tracta del despoblament i de la depressió de les comarques d'interior, fet que permet qualificar la novel·la de processual, no només quant al fenomen del despoblament rural, sinó també pel que fa a l'erosió de les formes tradicionals de vida palletera, a la renúncia als ideals artístics —Benet pintava, escrivia, esculpia—, a la pèrdua d'il·lusions lligades a causes polítiques justes però perdudes, al desgast de la joventut pels cops però també pel pas del temps —guerra, postguerra, llarga repressió franquista, incipient democràcia, etc. Al capdavall, només les amistats idealitzades sobreviuen a aquesta desfeta sense pal·liatius, però ho fan en un territori indeleblement afectat per un incurable trastorn: «El seu país era el país de l'aigua, clara i freda, i es va trobar al país de l'eixut» (p. 218).

Carles Miret Estruch

De Manhattan a la Toscana

Toni Mollà
Tot entra en el pes
Vincle, València, 2018
185 pàgs.

Des de la postmodernitat, la crítica i els lectors ens hem acostumat a les formes híbrides, que defugen les etiquetes. Com ja trobàvem en altres dels seus volums anteriors, la nova proposta narrativa de Toni Mollà beu de la liquidat baumaniana i és una bona mostra d'aquesta heterodòxia. *Tot entra en el pes* evidencia la capacitat de la narrativa actual d'absorbir tot tipus de gèneres, malgrat presentar-se com el dietari de la dècada que abraça des de la cinquantena a la seixantena de l'autor. En aquest dietari *sui generis* hi caben el memorialisme fragmentari, l'assaig breu, l'aforisme o la reflexió, en una prosa que s'emmiralla en diversos déus del panteó literari de Mollà: Montaigne, Fuster i, indiscutiblement, Josep Pla, que a les seves *Notes disperses* ja va fer palesa l'absurditat de disquisicions genèriques estèrils.

Nascut el 1957, en complir cinquanta anys Mollà va sentir la necessitat d'explicar-se la vida —o les vides. Així, en bona part del llibre, el present convoca el record de les experiències viscudes per anar teixint el relat de la pròpia memòria: els orígens humils a Meliana i la incomoditat al col·legi Pius XII de València constitueixen «la primera vida» de l'autor. A partir de la majoria d'edat, va viure «la segona vida» com a estudiant a les aules de Magisteri i com a docent a l'Escola La Masia. En els primers compassos de la democràcia, Mollà se sentia actor de la construcció de la nova realitat valenciana. Rafa Arnal i la seva Llibreria 9 d'Octubre, a finals dels setanta, marquen el tret de sortida d'aquesta etapa de sòlides amistats, descobertes intel·lectuals i literàries, inquietuds polítiques, activitat de normalització lingüística, exercici del periodisme, passió

Cossos que ens rellisquen

Sebastià Portell
Ariel i els cossos
Empúries, Barcelona, 2019
263 pàgs.

—i reivindicació— futbolística i vitalitat sense límit. El 1988, la coneixença de Joan Fuster, l'intel·lectual de referència de tota una generació, va constituir una fita crucial. Tot i el seu traspàs massa d'hora, el 1992, la mirada de Fuster va amarar profundament el pensament de Mollà: «Passats vint-i-cinc anys, no conec cap altra proposta sociocultural per al país que no siga la fusteriana.» La segona vida de l'autor també va incloure la il·lusió i el caos que van envoltar la creació de la Radiotelevisió Valenciana el 1989, moment clau de la realitat valenciana que l'autor relata amb una implicació vibrant.

La «tercera vida» de Mollà va ser la de plenitud, i la seva prosa ho reflecteix: llicenciatura de Periodisme, treball intens, múltiples i variades lectures i viatges, productivitat literària, doctorat en Sociologia, docència a la Universitat de València... Compleix mig segle el 2007, i viatja amb la família a Nova York per celebrar-ho. La vida li somriu, i comença l'escriptura de *Tot entra en el pes*.

Entrats ja de ple en la realitat d'aquells anys, el memorialisme cedeix protagonisme a la realitat quotidiana, i Mollà narra ara en temps present els glops amargs que la vida li ha reservat. La degradació física irreversible dels pares és l'eix d'unes pàgines que vessen emoció i imatges colpidores: «Perversions literàries al marge, mudar els bolquers a ta mare com ella te'ls va canviar a tu fa més de mig segle és un drama íntim totalment irresoluble.» La seva fi és llei de vida, però el marca profundament. El que no és llei de vida és el tancament de la radiotelevisió valenciana a finals de 2013, que tenyeix la veu de Mollà de ràbia i impotència contra el govern popular i les seves principals figures. El sentiment s'accentua a partir de 2015, quan el nou govern progressista incompleix la promesa de reobrir la radiotelevisió i, a més, alimenta el canibalisme caïnita de les noves generacions de periodistes que malden per quedar-se les molles del pastís. Un altre moment crucial, marcat ara per la traïció. Del tot desmotivats, l'autor posa fi també a la seva etapa docent universitària. Mollà mostra ben a la vista les ferides i les cicatrius; la seva vida s'ha capgirat tot d'una, «amarada d'un enyor insà per un passat que no tornarà».

Francesc Montero

«Ariel hi és / Ariel és / Ariel ve / ja arriba / Ariel torna», però Ariel sempre torna perquè sempre se'n va, mai no habita un mateix lloc i la seua identitat mossega. No ens vol fer saber qui és. Potser som nosaltres, soc jo, ets tu, potser ningú.

Sebastià Portell no s'atura mai; ens trobem al davant d'un creador polièdric que no es dona ni un instant de treva. El 2018 no només ha editat, juntament amb Sebastià Perelló, *Davant el fulgor: Per a llegir l'obra d'Antònia Vicens*, sinó que també ha tingut cura de la primera antologia poètica catalana LGBTQ, *Amors sense casa*, i ha portat a l'escena teatral *Transbord*. I ara ens torna a sorprendre (des)lliurant-nos aquest llibre polimòrfic i polirítmic que, com el mateix personatge principal, defuig qualsevol etiqueta convencional. Dividit en dues parts, alterna formes, fins i tot gèneres literaris. La primera part fusiona de manera fragmentària la transcripció de deu sessions de teràpia, amb una espècie de «notes a peu d'ànima» escrites per Ariel, i l'afany d'Eugeni de descriure qui, què i com és Ariel. La segona part, en canvi, crea un altre tipus de mosaic, a través d'unes cartes entre dos examants —David i Sara, que, a més a més, són escriptors—, unes altres cartes no enviades d'Ariel per a David i els fragments de l'esborrany de la nova novel·la d'aquest últim.

L'ambigüitat de gèneres literaris no hi és debades o per donar simplement un aire innovador al llibre, sinó que va completament lligada a l'ambivalència de la identitat fantasmagòrica i líquida que encarna —el cos d'— Ariel. I és aquí on Portell fa comptes amb l'*Orlando* de Virginia Woolf i, per què no, amb *Quim/Quima*, de Maria Aurèlia Capmany, si ens atenim a una

tradició catalana. Potser l'única diferència és que a *Ariel i els cossos* la pregunta no pot ser senzillament «Quim o Quima?, home o dona?», perquè «Ariel no és home, no és dona, no encaixa en cap banda»: va molt més enllà dels binarismes de gènere naturalitzats, de paraules que l'estrenyen i l'ofeguen.

Amb un to sovint molt poètic, la novel·la ens acompanya en un viatge d'amor i desamor, de desig, però sobretot de necessitat d'estimar i de ser estimat. El cor de la narració abraça la relació nonada entre els cossos d'Ariel i d'Eugeni, en la primera part, i la relació estràbica entre Ariel i David, en la segona; i aquests vincles ens fan reflexionar sobre com vivim els cossos, però sobretot com els veiem. Ariel és l'únic que no viu mai l'amor des d'un mateix lloc, i açò suposa una font de confusió tant per a Eugeni com per a David, ja que ells no són capaços d'encarar-se amb la indeterminació, no s'adonen que Ariel no admet classificacions ni de gènere ni d'edat. Tanmateix, tots dos amants, pràcticament sense adonar-se'n, no poden evitar veure, mirar, un gènere en aquesta figura fugissera.

Ariel calla quan li diuen que és una dona, conscient que d'altres, en altres temps i en altres llocs, no han dubtat de dir que és un home fascinant. Els ulls d'Eugeni el nonat veuen en Ariel un home, «perquè tenia una veu més d'home que de dona, una cara més d'home que de dona», tot i que reconeixen que Ariel no «va dir mai que fos un home». Sota la mirada de David l'estràbic, en canvi, hi ha una dona, una dona fantasmagòrica que s'ha instaurat a casa, que proporciona una companyia molt dolça i serena, però que no se sap mai quan hi entra ni quan en surt, ni tan sols com. I Ariel no sap si tenen raó els ulls dels altres, no sap si és perquè el converteixen o si és «un cos que ha de ser dona», però no s'hi veu. Quan els altres el miren, ell/a no sap com veure's, potser perquè és tots els cossos i cap cos en concret.

Ariel i els cossos es presenta com un tractat sobre amors que mosseguen famolencs i al·lucinants, però sobretot sobre amors líquids. Un llibre de cossos travessats constantment per altres mirades, sí però, sobretot, per altres cossos.

Paula Marqués 7

Un lligam que mai no es trenca

Xavi Sarrià i Aitana Carrasco
Al país de l'olivera
Sembra Llibres, València, 2018
48 pàgs.

Després d'un any de la publicació d'*Obriu les portes*, el llibre il·lustrat per Gemma Capdevila amb la lletra de la cançó del grup català Txarango, Sembra Llibres torna a mostrar interès per unir la música, la literatura i la il·lustració. Aquesta vegada ho fa amb *Al país de l'olivera*, un àlbum il·lustrat basat en una de les cançons d'Obrint Pas, guardonada amb el Premi Ovidi a la millor lletra. Aquest és un llibre on Xavi Sarrià, mitjançant la paraula, i Aitana Carrasco, amb el dibuix, ens endinsen en aquell món de la infantesa. En cada full podem fer un viatge metafòric per un país de parotets, cases blanques, catxirulos, costeres, bicicletes i cireres. Fins i tot, si ens fixem bé, podrem viatjar fins a la Penya del Frare. Un llibre per a menuts i per als més grans, on tothom se sentirà un poc identificat i lligat a aquella història que parla d'una terra, d'una llengua i d'una cultura comuna.

Aitana Carrasco ha fet un excel·lent treball, endinsant-nos en la història des de la mateixa coberta, on veiem una olivera gegant amb dos personatges asseguts a les branques. Si obrim el llibre totalment, podem veure com l'olivera s'allarga fins a la contracoberta, on observem que hi ha una altra persona assegurada, la qual descobrirem a poc a poc a mesura que avancem en el relat. Les guardes estan decorades amb unes fulles d'olivera, que fan d'introducció d'aquesta trama.

Al primer full ens trobem la imatge d'un infant, envoltat per un cercle sobre un fons blanc, que subjecta una branca d'olivera. En la imatge següent ens trobem un cercle un poc més gran i veiem el xiquet més major, tot nu, a gatameus i eixint per la porta de casa. En aquesta escena es poden apreciar

damunt la taula alguns dels amulets de la il·lustradora, els naips i les mosques, entre molts altres objectes que donen personalitat a cada escena. Amb la porta oberta iniciem l'aventura capbuscant-nos en la vida d'un xiquet, des de la seua infantesa i el pas per l'adolescència fins a l'arribada a la vida adulta. Veurem créixer una relació amorosa que, seguint la metàfora del llibre, germinarà, s'arrelarà, creixerà i donarà fruit, i seguirà una història circular com la de la llavor. Així acabarà el llibre, tal com ha començat, amb un cercle gran que dona pas a un de més menut amb la imatge d'un infant somrient que subjecta una branca d'olivera a la mà. Es poden destacar dos trets en acabar el relat. El primer, alguns elements visuals escollits amb cura per tal de remoure els records del lector i evocar aquelles vesprades de jocs al carrer: els genolls amb tiretes i rascades, i també les activitats d'agafar capgrossos, deixar anar un vaixell de paper riu avall o utilitzar un cordell i dos iogurts com a telèfon. El telèfon serà l'objecte que representarà la unió entre els dos protagonistes, i serà un element recurrent fins a les últimes escenes del relat. L'altre tret a remarcar seria la presència de la música, representada mitjançant instruments diversos i balls, on veiem un paral·lelisme molt clar compartit per Xavi Sarrià i el nostre protagonista, a banda del detall de les ulleres redones que tant caracteritzen l'autor. L'empremta personal també es veu plasmada en l'entrega al territori, la llengua i un factor molt present en les seues cançons i les seues novel·les: el compromís social.

La bona relació entre l'escriptor i la il·lustradora es fa present en el relat, i el fet de compartir referents, inquietuds i causes des de ben joves s'ha vist reflectit en aquesta obra tan redona, on el text i els dibuixos conviuen i formen una mescla immillorable.

Molts descriuen aquesta cançó com un himne generacional, que remou sentiments, sembla paraules i evoca escenaris arreu de tot el territori valencià. Però aquesta combinació entre versos i il·lustracions que ens regala Sembra Llibres el transforma, a banda, en un mosaic d'escenes que parlen de l'estima, l'evolució, la maduresa i la nostàlgia del poble.

Neus Francés Jordà

La mirada de l'orfebre

Simona Škrabec
Torno del bosc amb les mans tenyides
L'Avenç, Barcelona, 2019
192 pàgs.

«La felicitat és veure, veure-ho tot des del racó. Pensar. I llavors agafar la llibreta i documentar aquest moment de gràcia.»

Vora un centenar d'aquests moments de gràcia és el que ens ofereix Škrabec en el seu darrer llibre. Postals farcides d'imatges i símbols que li serveixen per abolir les limitacions del llenguatge a l'hora d'expressar l'essència de les coses, i que ens permeten llegir més enllà de l'anècdota, sovint aparentment trivial, que ens descriu. No és casualitat que l'autora triï un sonet de Rilke per fer-li de pòrtic ni que torni al mateix autor més endavant precisament per recordar-nos que només amb imatges podem il·lustrar com fem servir les imatges.

De fet, ja ens adverteix en la citació que obre la primera de les quatre parts en què ha estructurat el llibre —«La fugida», «El mimetisme», «Les olors» i «Els desequilibris»— que tot el que vindrà respon a una voluntat d'expressar sentit: «Si el mestre vol barrejar les flors de pruner amb els crisantems és perquè vol expressar un sentit. No és un error.» I ho rebla recordant la capacitat de l'art per crear —suplantar?— la realitat: si s'ha pintat, és possible que la neu cobreixi les fulles de bananer.

Aquesta és la primera obra de creació purament literària de Škrabec (Ljubljana, 1968), que fins ara havia publicat diversos assaigs sobre literatura, especialment centreeuropea, i que també té una dilatada experiència com a traductora. Vocal de la junta del PEN, les exigències de la seva feina l'han portada a ser una assídua dels aeroports i a estar en contacte gairebé constant amb estranys i amb cultures llunyanes.

Tots aquests aspectes es reflecteixen en cadascuna de les pàgines del llibre,

Monstres interiors

i si fins ara el que havia fet era «escriure sobre els altres, escriure sobre els textos», i això era el seu escut, ara ens trobem davant una bellíssima mostra de *literatura del jo*, que defuig tant l'exhibicionisme com l'autocomplacència i que si es recrea en alguna cosa és en la minuciositat a l'hora de descriure tots els detalls.

Davant certa literatura d'urgència, escrita a correuita, que tan sovint impera, tenim la sensació que cadascun d'aquests textos s'ha escrit i reescrit mantes vegades, que són fruit d'un procés de depuració exigent i d'una clara voluntat d'estil, parant atenció a la tria de cada imatge i de cada paraula; potser encara més conscient pel fet que la llengua amb què l'autora escriu és llengua d'adopció.

Detalls i històries quotidianes, aparentment fútils, i instants que captura i encapsula per disseccionar-los, narrats de tal manera que li serveixen per exposar-se i explicar-se, i per reflexionar sobre les seves inseguretats, sobre el pas del temps o sobre el seu lloc en el món —una visita al dentista, la bellesa inesperada i esclatant dels *flamboyants*, un dia de pluja o el record del darrer viatge—, esdevenen petits poemes en prosa sobre els quals voldrem tornar molt més tard, quan ja hàgim tancat el llibre.

Cent postals amb uns motius recurrents: el desarrelament, la identitat, la llengua, el pas del temps..., i on l'oposició ciutat-natura és una constant. Tot en aquesta obra gira al voltant del viatge. El viatge que ens apropa a altres realitats, però que també és una oportunitat per a la solitud i el recolliment. Sembla que l'autora ens digui que per a algú que no s'acaba de sentir d'enlloc, sovint el viatge és on se sent més arrelat. Mentre vola, observa la vida des de lluny, i la veu dividida en etapes, parcel·lada i distant. Veu com els camins que ha escollit es creuen en angles aguts i formen punts d'inflexió que la defineixen.

Viatgem en l'espai, però també en el temps, com quan l'autora evoca moments clau de la seva infantesa. I ens adverteix que fer una anàlisi del passat, però, significa tenir el valor «d'embrutar-se les mans fins al punt de no poder-les netejar». Potser per això has de saber que si t'endinses al bosc, en tornaràs amb les mans tenyides.

J. Oriol Magrinyà Domingo

Mar Bosch Oliveras
Vindràs amb mi després del diluvi
Comanegra, Barcelona, 2018
220 pàgs.

Vindràs amb mi després del diluvi és la tercera novel·la de Mar Bosch Oliveras i forma part del projecte narratiu «Matar el monstre». Aquesta juguesca literària, engegada per l'editorial Comanegra com a homenatge a la novel·la *Frankenstein; or, The Modern Prometheus*, de Mary Shelley, coincidint amb la celebració del seu bicentenari, ha consistit a demanar a set escriptors catalans que escriguen una novel·la compartint tres condicionants previs: les novel·les havien d'estar ambientades a Barcelona, en un any concret, i a totes les històries hi havia d'aparèixer un mateix personatge secundari vivint una determinada situació que, sumades les set, constituïrien una història paral·lela, un nou monstre *Frankenstein* fet de pedaçs i tanmateix amb entitat pròpia.

El llibre de l'autora gironina és el sisè d'aquesta col·lecció de set novel·les i està ambientat a la Barcelona del 2004, la ciutat d'aquell Fòrum de les Cultures que mai no vam acabar de saber ben bé en què consistia. És en aquest escenari, concretament al barri del Poblenou, on arriben Sigrid i Noè, dos germans d'un poble petit que han viscut el seu particular diluvi en forma de desgràcia familiar i que són acollits per la senyora Elionor, una parenta que viu sola a la capital barcelonina i que els ha vist créixer molt de tant en tant. Una volta a la ciutat, Noè decideix tancar-se a l'habitació i la germana se sent en l'obligació de recórrer la ciutat per trobar alguna cosa, algun motiu que pugui oferir al germà gran perquè abandone la seua reclusió. Amb aquest prim fil argumental, l'autora basteix un món particular que va més enllà de l'acció que succeeix. Mar Bosch Oliveras té l'habilitat de crear un univers de ficció suficientment fort que

no necessita una trama massa sofisticada per mantindre l'atenció del lector. La relació entre els dos germans, Sigrid i Noè, es va construint a partir d'escenes, imatges reveladores, i de l'evocació d'un passat compartit amb una mare i un pare que, per diverses raons, ja no formen part del seu nou present a Barcelona. La ciutat, a més, s'erigeix en una protagonista més de la novel·la, amb el Fòrum, la resistència dels darrers veïns de Can Tunis, el Poblenou, un barri «impracticable per al sou d'un mileurista» i el seguit de personatges certament estrafolaris que hi desfilen. És just en la construcció d'aquests personatges on l'autora reïx especialment amb uns diàlegs ben vius i enginyosos que serveixen per caracteritzar-los i apropar-los al lector.

«Tothom paeix les coses com pot», diu en un moment la senyora Elionor a la seua neboda, i sembla una bona manera de parlar d'aquesta història que és, en el fons, el camí d'aprenentatge que fa una parella de germans per pair i entomar els cops de la vida. Sols, o bé amb l'ajuda de les noves coneixences, s'hauran d'adaptar a les noves circumstàncies. Sigrid, que en realitat es diu Coloma, té la ferma voluntat de resistir i sobreposar-se a la situació que els ha tocat viure i, de la mateixa manera que ha decidit anomenar-se amb un altre nom perquè és necessari «existir, com a mínim sense que algú altre li imposés el nom i la història», s'enfronta a la situació i mira de salvar el seu germà. Ella, amb quinze anys, se sent oficialment gran, i és conscient que el canvi de vida és un trencament i que «no hi haurà bondat com la d'aquella breu època dolça».

En definitiva, *Vindràs amb mi després del diluvi* és una novel·la ben escrita, que parla sobre la relació amb els pares i entre els germans, i sobre totes aquelles coses que es guanyen i es perden en el difícil trànsit cap a una maduresa forçada on el mateix instint de supervivència que ens empeny a viure guanya la partida a la càrrega tràgica de cada existència. Configura, en el seu conjunt, una bella al·legoria, una lliçó de vida on els dos protagonistes principals prenen consciència de la necessitat que tenim de matar els monstres interiors que ens assetgen per poder tirar endavant i afrontar la realitat que els espera després d'un gran diluvi.

Vicent Almela i Artíquez

Pornografia obrera

Joanjo Garcia
La pornografia de les petites coses
Sembra Llibres, València, 2018
191 pàgs.

Barcelona, 1996; fa un any que Bill Gates va treure al mercat el sistema operatiu Windows 95, la pornografia apareix en format DVD i Internet es va tornant habitual en l'àmplia geografia de la societat de consum. És la fi de la història, la fi de les disputes ideològiques. L'únic que cal fer és comprar-se un cotxe, formar una família, hipotecar-se i treure a passejar el gos com a mínim dos cops al dia. La rebel·lia, tan intemporal, neix en les ànimes més joves i innocents, en un grup d'estudiants de filologia més concretament, i s'encarna en un Simposi Internacional de Literatura Pornogràfica i Obrera (SILPO) que acaba amb uns resultats tan insignificants i mediocres que costa de creure que d'entrada s'erigeixi com el motiu central que obre l'argument del llibre. Una trobada d'exalumnes més de vint anys després i una novel·la curta escrita per un dels participants ressignifica l'esdeveniment per al nostre protagonista, en Xavi, que, commogut profundament per la lectura, es llança a una recerca melancòlica d'aquells dies frenètics que van marcar la seva joventut. La primera part del llibre l'ocupa *La set del naufrag*; és la novel·la que troba el protagonista i que es reproduïx de manera íntegra. D'aquesta manera, una novel·la queda estructurada dins una altra novel·la. L'acció se situa a València, i allà és narrada la vida d'uns personatges que es troben en l'impàs que va de la joventut a l'edat adulta. L'harmoniosa relació triangular que M., Andrea i Pablo mantenen com a veïns de sobte es veu truncada per la irrupció de la Clea; misteriosa, seductora, imprevisible, aparentment innocent, trastorna la quotidianitat dels altres, despertant admiració, enamorament i emmirallament. La

narració es desenvolupa en primera persona intercalant la veu de tots tres personatges, cosa que atorga al lector la visió d'una mateixa realitat des de diferents perspectives. El fet de tenir maneres diverses de situar-se i concebre el món, subtilment, obra un espai, en la narració, per a la crítica social i política. Ara bé, tot i que els personatges comparteixen prou trets idiosincràtics, també hi ha un nucli realista que manté viu el seu triangle relacional; així, doncs, les coordenades identitàries de gènere i classe s'hi poden entreveure a partir de la forma que té cadascú d'acostar-se al sexe, que és principalment el ritu que marca el seu pas cap a la vida adulta. Georges Bataille va afirmar que l'erotisme és el més propi de l'home, a la vegada que també és allò que més el sufoca. I en l'obra de Joanjo Garcia trobem aquest erotisme que, lluny de quedar-se en el terreny de la pura relació sexual, es manifesta com a experiència que dilueix les formes de les coses constituïdes, travessant la mort per alliberar-nos de l'exuberància de la vida: el quasiofegament de Pablo a la platja és un bon episodi que ho exemplifica. Així, el sexe és introduït en la quotidianitat ordinària, amb tota la vergonya i pudor que comporta, i amb l'angoixa i hostilitat que això implica. Si resseguim Bataille, aquests són els atributs que caracteritzen l'erotisme: si els neguéssim, no hi hauria pornografia. Principalment, es genera aquest efecte amb la construcció del personatge de Clea, i la seva presència trastoca radicalment les subjectivitats de la resta de personatges, marcant un abans i un després. En creure que la novel·la desentrellarà el sentit que va marcar el fracàs del SILPO, Xavi inicia el periple que el conduirà a trobar-se amb en Manel, l'autor. D'aquest encontre en sorgeix la consciència segons la qual, cegats amb la quimera de la pròpia rebel·lia, els membres del simposi creïen feliçment en les possibilitats del sexe com a transgressió de l'hegemonia cultural; tanmateix, en una època d'extrema permissivitat, la realitat que anhelen no es distingia de la de l'enemic. A partir d'això, la reflexió sobre la mateixa literatura i la seva funció essencial en l'escriptura de l'obra.

Laura Sala Ollé

Nissagues impures, o bé: més que una família, una història

Melcior Comes
Sobre la terra impura
Proa, Barcelona, 2018
528 pàgs.

En aquest volum, que va arribar finalista al Premi Òmnium de Novel·la de l'any 2018, Melcior Comes ens atrapa amb un relat ambiciós que ens descobreix les vicissituds dels Verdera, una família mallorquina pròxima al règim franquista que ha bastit un imperi gràcies a haver gestionat sense escrúpols una empresa de sabates. La crítica l'ha considerada l'obra de maduresa d'un autor que es desfà, per fi, de l'etiqueta d'escriptor jove que l'acompanya des de fa més d'una dècada, per oferir-nos una gran novel·la sobre Mallorca. Una novel·la psicològica d'intriga, on abunda l'humor negre. Adoptant un punt de vista narratiu que ens recorda Jaume Cabré —també les maquinacions familiars dels Verdera ens porten al cap les dels Vilabré de *Les veus del Pamano*—, barreja veus i línies temporals, amb una prosa molt directa i espontània.

A més de tornar al poble mític de s'Enroc, Comes recupera la fórmula que va fer servir amb èxit a la novel·la anterior, *Hotel Indira* (2014): un narrador-protagonista en primera persona que malda per escriure però que és un fracassat —tant en l'àmbit econòmic com sentimental— abandona la capital catalana i torna a Mallorca, la seva terra, prop de la família, per brindar una imatge desmitificadora de l'illa; no és aquell espai rural i benigne a què ens té avesats la literatura, sinó que Comes entronca amb el món que configurà Llorenç Villalonga, on «sa roqueta» és més cínica i tèrbola.

La mort de l'exdona d'Higini Verdera, pa de paller de la família, portarà al narrador l'encàrrec d'escriure'n les memòries. Això li farà reprendre el contacte amb aquesta família,

uns Corleone mallorquins, que sovintejava de jove perquè era el millor amic del fill petit. Una amistat que sembla indissoluble; es fan mal però es necessiten, tal vegada perquè es converteixen en l'únic ancoratge segur que tenen a l'abast. El protagonista es va introduint en la intimitat de la família sabatera i en va descobrint els misteris, a la vegada que s'endinsa en la història de la turbulenta Transició espanyola: encuriós i obstinat de mena, creua les línies prohibides i inicia una recerca que posa en perill l'estabilitat familiar.

Igual que l'anterior novel·la, *Sobre la terra impura* parla de la resistència d'aquest personatge principal a madurar i a assumir que cal un treball i certa estabilitat, segurament deixant de banda la dedicació a la literatura, que malgrat que li aporta llibertat, només li permet viure precàriament fent crítiques, articles i novel·les poc exitoses —una picada d'ull al sistema literari. Esdevé publicista de la marca de sabates dels Verdera i comença una vida sumptuosa. Però l'abandonament dels seus somnis el fa sentir culpable. Per això surt de la casa senyorial i s'instal·la en unes casetes arran de mar, on anirà congrint l'obsessió de descobrir la veritat que amaguen. «Escriure és una manera de saber coses», assegura, i ell vol saber, conèixer els crims comesos i els culpables, perquè es faci justícia i es pugui redimir dels pecats de la pròpia família.

I així, l'obra ens immergeix en la Mallorca de les elits, una bombolla de luxe i desfasament on n'hi ha que hi viuen des de fa temps com si en fossin els amos. Una illa que els poderosos i els que s'hi han relacionat han convertit en una terra de privilegis, de corrupció i d'especulació, una terra impura —sentència que evoca el vers de Miquel Costa i Llobera. Una nissaga que reclama, fins i tot, el dret sobre la Història: «No som una família, som una història», reiteren. Una història que es va repetint generació rere generació, com si el determinisme assotés tots els habitants de l'illa. Al final, però, el nostre escriptor lluitarà per sobreposar-s'hi, trencarà la inèrcia, i en un acte catàrtic amb aires de tragèdia shakespeariana, tal vegada podrà acabar amb la ceguesa col·lectiva.

Irene Zurrón Servera

La decisió és teva: els límits els poses tu

Jordi de Manuel
La barrera
Alrevés Editorial, Barcelona, 2019
190 pàgs.

Decidir és quelcom inherent i, alhora, conscient en la naturalesa humana. Un verb, una acció que repetim constantment. Decidim amb qui anam, què feim, què menjam, quina feina exercim, quin estil de vida ens agrada més. Decidim viure i deixar viure. Decidim moure'ns o restar immòbils. Si no fos per aquestes decisions, és evident que no seríem qui som, i tampoc ens passaria el que ens passa. Sembla increïble que el valor de les nostres decisions pugui alterar radicalment el curs de la nostra vida, la línia i el camí que segueix. En un moment donat podem escollir fer un gir de cent vuitanta graus i canviar el nostre rumb, trencar amb tot i fer el que semblava impossible que fariem. En un sol moment, en un instant, tot es pot ensorrar. O tot pot il·luminar-se. Només necessitam una motivació, un clic, justificat o no, però que creiem en aquell moment com a correcte. Aquest motiu de canvi, de tria, de presa de decisió, pot ser ràpid, meditat, pot arribar tard, pot ser difícil o molt senzill de prendre, pot ser voluntari o inconscient, però sempre té una doble cara. La de no triar, la de no decidir aquell camí concret. La vida és un cúmul de decisions. Decisions que ens afecten a nosaltres i a la resta de persones que entren en contacte amb nosaltres. I és així com Jordi de Manuel planteja la novel·la *La barrera*, amb un escenari ple de preses de decisió, de tries i binomis, de colors enfrontats que es barregen per crear un clima de tensió i conflicte dins una atmosfera d'anades i de vingudes constants, de velocitat i d'acció. És dins aquest univers literari de ficció que trobam Gaspar Garín, un encarregat de seguretat que té un únic objectiu en la vida: pujar i baixar una barrera del Port Fòrum de Barcelona. Un objectiu de vida que, a

més a més, arriba a causa d'una tria passada. I ell, només ell, és el causant de trencar amb aquest objectiu i prendre una decisió cabdal en la seva vida que ho trastoca tot. Si no fos per aquest clic, Gaspar Garí seria un ninot triant el camí recte, però elegeix els revolts de ferradura i s'arrisca a patinar muntanya avall. És, juntament amb la caporal Lúcia Sánchez i l'agent Pau Ribó, el protagonista de l'escenari d'aquesta novel·la negra que pretén descobrir el perquè de moltes de coses.

De vegades ens aixecam segurs que aquell dia serà el nostre dia; que la feina anirà bé, aconseguirem la pujada de sou que desitjам i millorarem la nostra situació familiar exponencialment. Doncs bé, tal vegada la decisió presa acaba essent equivocada, tal vegada ens trobam abocats a un pou sense fons, tal vegada ens hem equivocat totalment. Jordi de Manuel planteja una novel·la amb capítols curts, fàcils de seguir i amb un llenguatge senzill, sense estridències ni pompositats. Va al gra. La seva decisió és la de deixar clar al lector que l'escenari és d'emergència. Les decisions que han pres els personatges han estat arriscades, o no, han ocasionat efectes nocius per a ells mateixos i per als altres, i això fa que necessitem respostes constants com a lectors. L'autor pinta un quadre perfecte fent servir els ulls de cada un dels personatges protagonistes del moment temporal concret. Fet que ocasiona una mescla de colors i sensacions com la por, el terror, el dubte, la seguretat, la intriga, l'amor, l'odi, la venjança... Vida o mort. El lector visualitza a través de les imatges que llancen les veus narratives un marc complet i troba així les respostes que cercava. Jordi de Manuel, com a autor i com a ésser humà, també decideix. Decideix definir la seva obra d'aquesta manera, i aquesta tria de característiques és arriscada, tan arriscada que els revolts que pren són una mica massa obtusos. Es tracta d'una carretera narrativa que avança amb gran velocitat i que es va apropant al seu destí, aquella cala tranquil·la i estable on tot ha de relaxar-se, però no. El camí narratiu es torna més inestable i el darrer revolt de tots sembla acabar en un carreró sense sortida que ens fa mirar a banda i banda i pensar si tot ja ha acabat, i com ho ha fet.

Joan González Sastre

Si a les escriptores i artistes surrealistes se les va reduir sovint al paper de «musa», caldria qüestionar la incompatibilitat entre la passivitat de la musa i l'activitat de la creadora. Dones com Bona o Gala —a qui Estrella de Diego ha dedicat una magnífica exposició que es va poder veure al MNAC fins fa poc— han passat a la història del surrealisme amb el nom de pila, la qual cosa les menysté i les infantilitza; tanmateix, no només van influir enormement en l'obra dels seus marits cèlebres, Paul Éluard i Salvador Dalí pel que fa a Gala, i André Pieyre de Mandiargues respecte a Bona, sinó que són artistes a part entera.

El cas de Gala és el més conegut a casa nostra i el més enigmàtic, ja que se'n conserva molt poca obra, tot just alguns escrits personals i la roba que dissenyava per al seu propi ús. Com afirma Estrella de Diego, la gran obra de Gala va ser la creació de la seva pròpia imatge i personatge. És l'única dona que apareix al quadre de Max

Escriutores surrealistas (2): Musa i creadora

Ernst Au *rendez-vous des amis* (1922), retrat del que serà el primer grup surrealista, que la va entronitzar com a musa per excel·lència d'aquest grup. Gala va jugar amb l'assignació del rol secundari de musa i d'icona surrealista: aparentment el va assumir, però en realitat el va girar al seu favor, transformant-lo en una gran llibertat d'acció i de creació.

Bona de Mandiargues (1926-2000) es va dedicar sobretot a la pintura, però també va escriure poesia. El recull *Moi-même* (1988) té un prefaci del seu marit, l'escriptor André Pieyre de Mandiargues, que caracteritza l'obra de Bona com «aquests bonics

poemets que neixen dels teus jocs de paraules de manera gairebé espontània i s'envolen com un eixam de papallones en un jardí florit», una presentació molt reveladora del paternalisme amb què eren acollides en general les obres d'aquestes «muses».

Trobem una visió irònica de la Musa en un text d'una escriptora propera al surrealisme, Lise Deharme (1898-1980), autora d'una obra important però força oblidada, composta de poemes, novel·les i contes. Un poema seu comença dient: «Ja no tinc idees.» I «la Musa» respon: «Aleshores ves-te'n a dormir / que demà hi ha fira / i aniré a comprar-te'n. // És millor BEURE.» El mateix recull s'obre amb el poema «La gàbia buida», sobre una qüestió que apareix sovint a l'obra d'escriptores de la primera meitat del segle XX: el dret de les dones a dedicar-se a l'escriptura literària i les dificultats per accedir-hi.

Marta Segarra

LA REVISTA DE DIVULGACIÓ
CIENTÍFICA DE LA UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

SUBSCRIU-TE ARA A
MÈTODE

Preu Subscripció anual (4 números l'any): 33€ per a Espanya, 45€ per a l'estranger. www.metode.cat

Herois anònims de la mar

Potser ja va sent hora de considerar Víctor Labrado com un dels nostres escriptors de referència. Labrado, ara en el seu punt de maduresa, ha bastit al llarg dels anys una obra considerable i, sobretot, una obra singular. En l'assaig literari ens ha ofert treballs interessants sobre la literatura dels clàssics medievals, però és en l'àmbit del que ell en diu «novel·la de no-ficció» on la veu de l'escriptor de Sueca exhibeix tota la seua perícia narrativa. La trilogia integrada per *La guerra de quatre*, *Quan anàvem a l'estraperlo* i *No mataràs* gira entorn de la postguerra, els terribles anys quaranta i cinquanta del segle XX, quan la fam treia a ballar els pobres i no tan pobres, i els més ingenus —quatre gats, en efecte, i algun il·luminat— creien que la dictadura de Franco era cosa de dies. Amb *Veus, la mar*, que ha merescut el Joanot Martorell dels premis literaris de Gandia, Víctor Labrado dilata el temps, el que va dels anys trenta als noranta del XX, i la geografia, entre els ports valencians del sud i els ports africans d'Algèria i el Marroc, amb Andalusia pel mig.

El seu «mètode» és el mateix que en els llibres anteriors, però millorat encara més per l'experiència i l'ofici. Tot comença per un seguit d'enquestes que li proporcionen un conjunt de materials que caldrà processar. Hi ha homes que encara van conèixer la navegació a vela, mariners que es guiaven per la intuïció, l'olfacte al menor canvi de vent i, de nit, les estrelles. Després, la informació passa al taller de l'escriptura, on caldrà donar coherència al mosaic de veus. Víctor Labrado no estira mai més el braç que la màniga. Vull dir, evita l'eufòria i deixar-se arrossegar pel magnetisme dels personatges. Bé que ho va mostrar amb Vicent Estruc, el bonhomíus protagonista de *Quan anàvem a l'estraperlo*, i encara més en Carinyo, l'enigmàtic i corprenedor protagonista de *No mataràs*. Truman Capote en va fixar les regles a *Sang freda*, i Labrado, feliçment, s'hi mostra respectuós. Aquest distanciament terapèutic concedeix versemblança als múltiples episodis amb què va il·luminant aquest fresc del combat d'unes famílies, essencialment pobres, contra la mar

Víctor Labrado
Veus, la mar
XL Premi Joanot Martorell
Edicions 62, Barcelona, 2019
192 pàgs.

irreductible. Jo crec que és un valor afegit, apostar, tal com sempre ha fet l'escriptor suecà, per les classes subalternes. Labrado remarca la mediocritat, si voleu la vulgaritat, de les coses quotidianes, que al cap i a la fi constitueix l'escenari de la majoria dels mortals. Aquesta gent no estava destinada a desfilars per cap artefacte literari. D'entrada el seu món, sargit més aviat amb mancances que amb oripells rutilants, resulta poc atractiu. No és més que un fals miratge, i el bon escriptor sap que té davant seu un àmbit de rendiments extraordinaris. Els «subalterns» també són propietaris de sentiments, frustracions, derrotes amargues, belles esperances, i ens convé conèixer-les per a fer-nos una millor composició del

lloc on vivim. La novel·la nord-americana ha sabut com poques extraure'n el suc, i basta pensar en *El raïm de la ira* per a fer-nos-en compte. *Veus, la mar* ens conta històries de naufragis, pesqueres reeixides, pesqueres desastroses, la guerra destructiva, els danys col·laterals de la independència d'Algèria, la distància enorme que separa la barca de rem i vela de la barca comandada per ordinadors; sabem quina diferència hi ha entre el marroc i el galfí, què és una negra, la tècnica de l'almadrava; sobretot sabem que «aquesta mar», la dels patrons de barca, té poc d'idíl·lica —poc poètica— i molt de sofriment. La llengua que fa servir Víctor Labrado senzillament és formidable, senzilla, clara, sense gaires subordinades. És una llengua saborosa: té la precisió de Fuster, la textura de Pla i el sabor del registre popular de Valor. *Veus, la mar* oxigena la literatura que manufacturem amunt i avall del Sénia.

La mar, i més concretament, el món dels patrons de barca, és, doncs, l'eix entorn del qual gira la narració. Si bé es mira, la mar no ha concitat l'atenció que mereix per part de la novel·la, sobretot més avall d'Alcanar. Més amunt encara hi ha Pla, Ruyra o Porcel, però la nòmina és reduïda. Els poetes l'han agafada pel dret i pel revés, però els narradors s'hi han mostrat més reticents. Aquesta estranya relació mereixeria una explicació competent que jo soc incapaç de donar. Suppose que tot parteix del desconeixement, de la distància que ens separa d'un «lloc» que posseeix un vocabulari propi, un argot especial, i on es despleguen un seguit de sensacions, de sentiments i valors inextricables des de terra. Suppose, també, que alguna cosa de por reverencial hi ha a casa nostra enfront de la mar. Certament ens n'han arribat riqueses, però també invasions, segrestos, atacs corsaris, maltempades. A la mar ens hi hem acostat com a «turistes» en la pròpia terra, però absolutament ignorants del que passa poc més enllà de la riba. Labrado, amb *Veus, la mar*, mira que el buit no siga tan gran.



A l'escriptura d'Anna Dodas no s'hi arriba. *Arribar a* —un lloc, algú, alguna cosa— implica desplaçament, literal o figurat, entre dos punts. Partida i destinació, travessia i assoliment en una lògica d'espai físic terrenal. Però la prosa de l'autora és dimensió paral·lela, temps deturat, quietud, silenci. No hi ha lloc per al sacseig del moviment, els textos semblen una superfície aquosa, hipnòtica, de bellugueig quasi imperceptible, com el «plàcid estany enganyador» entre els dos mons del conte «La ciutat eterna». Sí: en aquesta antologia, en diferents punts sembla que l'osonenca parli veladament de la pròpia obra, quan descriu el personatge de «La deessa de les flors» —«S'acostava surant i no arribava mai», la cursiva és meva—, les pomes vermelles davant el foc del relat que dona títol al recull —«No les destorbava gens ni mica el meu esguard, i seguien tancades en elles mateixes, pensant no sé què, tan inaccessibles»— o la vila capgirada de «La ciutat del delta», que es veu sempre lluny, respecte de la qual el viatger no pot escurçar distàncies.

Coneguda com a autora de dos poemes, *Paisatge amb hivern* (1986) i *El volcà* (1991), la narrativa d'Anna Dodas era fins ara de difícil accés —una petita part havia estat publicada de manera esparsa en revistes; la resta

Allà on res no arriba

romania inèdita a causa de la seva prematura mort. A fi de posar a l'abast del lector aquesta altra parcel·la literària de l'autora, el volum *Capvespres de foc i de grana* recupera deu contes, dividits en cinc seccions, a cura de Caterina Riba i Ester Pou, i amb pròleg de Julià Guillamon. Els tres textos introductoris respectius fan una gran llum sobre el recull: donen claus de lectura, ressegueixen influències i Guillamon, a més, aporta el seu record personal de la jove Anna, amb qui va coincidir a la universitat.

Al llarg del decàleg de narracions —una selecció de la «producció més madura» de l'autora—, Dodas descriu, amb una prosa lírica i cuidada, personatges, llocs i sensacions.

En la primera meitat del llibre hi trobem, entre d'altres, la misteriosa i etèria figura de «La deessa de les flors», les tres dansarines de «La ciutat dels rajols» i, tant en aquest text com en la resta de la secció «Les ciutats», diversos espais regits per lleis totalment diferents de les del món que coneixem. A la segona part —sobretot en les seccions «Amor de cendra» i «Capvespres de foc i de grana»—, assoleixen la màxima expressió la subjectivitat i les emocions, de tot tipus, implícites en la relació jo/altre. Clou el llibre «Bach», una breu nota sobre el compositor, perquè, no ens n'oblidem, Anna Dodas era música, a més d'escriptora.

El que confereix unitat al llibre és, sobretot, l'estil narratiu, algunes vegades més experimental que altres, però

que desemboca, a la fi, en la formació d'un segell literari ben personal. Potser era aquest l'objectiu de l'autora: autoafirmar-se. I així, a «Plena de mi», podríem imaginar que s'adreça al lector quan adverteix: «Pretens, però, immergir-te en les aigües turbulentes d'allà on res no hi arriba. Ni el més remot so de tempestes. [...] I tu romans admirat només de l'escumera blana que el bull interior fermenta. I jo, inaccessible, em repasso immòbil de dins estant. I em retrobo dura i perfecta.» El fragment, per cert, en recorda vagament un altre de Mercè Rodoreda —una autora que Dodas llegia i admirava— del conte «Paràlisi» —*Semblava de seda i altres contes*—, en què també es verbalitza el tancament davant d'un «altre» hostil: «Parlo de mi. I no parlo gens de mi. Quan algú molt intel·ligent dirà: Ja la tenim amb totes les seves astúcies d'escriptor que vol i no arriba... i com confessa, Senyor... es trobarà amb les mans buides. No donaré res. Parlaré sense parlar de mi i no donaré res. Paràlisi soc jo.»

Capvespres de foc i de grana, doncs, rescata de l'oblit la veu narrativa d'Anna Dodas, i dona a conèixer una escriptura que és recer, refugi del cercle temporal i del confinament de la vigília. On no s'arriba, però on podem estar.

Catalina Mir Jaume



Anna Dodas i Noguera
Capvespres de foc i de grana
 Edicions Cal·lígraf, Figueres, 2018
 146 pàgs



De la nostàlgia, la memòria i el simulacre

El narrador d'aquesta novel·la comença amb una anècdota banal: li agrada tallar-se els cabells a París. Però això l'obliga a viatjar i agafar avions, i de vegades, en els viatges, un pot conèixer gent sorprenent. Mentre espera per a embarcar en una cafeteria de l'aeroport, comparteix taula amb un home estrany, Mirko Bevilacqua, a qui li agrada observar la fenomenologia del gest. Aquest home desapareix quan veu una suposada dama russa i la seua jove acompanyant. Però després es tornaran a trobar, i a través de la relació amb ell s'anirà desenvolupant la trama de la novel·la.

En el seu primer encontre, Mirko fa una referència a Milan Kundera i la seua novel·la *La immortalitat*, en la qual l'escriptor txec planteja que les persones no tenen edat, que viuen com fora del temps i que continuen lligades al present per un gest innocent. Això ens porta a un dels temes centrals del llibre, el simulacre. No vivim la realitat, sinó un simulacre de la realitat. El narrador ho il·lustra amb el personatge de Buffalo Bill, un falsificador que va tenir èxit. Va muntar un espectacle basat en la conquesta de l'Oest, i al qual devem tot l'imaginari posterior que ens ha transmès el cinema d'aquell episodi històric.

Dintre d'aquesta visió del món com a simulacre hi ha una de les característiques del turisme actual. Molts turistes cerquen una autenticitat que ja no existeix, i per això alguns practiquen el que el narrador anomena turisme de la desolació. La novel·la ho il·lustra amb el viatge que Mirko Bevilacqua i la seua amiga Clara fan a Prípiat, una ciutat morta desallotjada després de l'accident de la central nuclear de Txernòbil. Fins i tot un turista falsifica la història deixant una nina a la maternitat de Prípiat que els qui hi aniran després ja pensaran que forma part de la història.

Havíem deixat més amunt Mirko Bevilacqua seguint una suposada dama russa i una jove acompanyant. A mesura que la història va avançant, descobrim que la suposada russa en realitat és croata. El narrador ens conta la dramàtica història que pateix durant la Segona Guerra Mundial, quan era una xiqueta. La seua jove acompanyant és Clara, l'amiga de Mirko a la qual fèiem



referència més amunt, amb qui manté una estranya relació i a qui acompanyarà en la recerca de la seua identitat.

Això ens porta a un altre dels temes centrals del llibre: el viatge. D'una banda, ens trobem amb viatges cap a l'infinit, cap a llocs allunyats o imaginaris. És el cas del viatge seguint el meridià de París, desplaçat pel de Greenwich, que segueix el narrador amb dos joves que coneix en una exposició sobre W. G. Sebald en el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Però també hi ha el viatge dels protagonistes —en especial Mirko Bevilacqua— a la recerca de la seua identitat, molt lligada a la tràgica història de l'Europa del segle XX.

La desfeta de l'imperi austrohongarès, els conflictes als Balcans des de la

Segona Guerra Mundial i els canvis constants de fronteres a Europa —representada en la novel·la per la ciutat de Trieste, que ha tingut diverses denominacions segons de quin país ha format part— configuren la biografia personal dels protagonistes de la novel·la. Però al mateix temps constitueixen una magnífica reflexió sobre el passat, el present i el futur d'Europa. Podríem dir en aquest sentit que *Serem Atlàntida* es mou entre l'assaig i la ficció.

La nostàlgia i la memòria ocupen una part important del llibre. És significativa la referència que es fa a una novel·la d'Enrique Vila-Matas, *Lejos de Veracruz*, quan diu que la nostàlgia només enriqueix mentre es conserve com a nostàlgia, perquè la seua recuperació significa la mort. El narrador explica que al seu poble van llevar una estàtua de Franco d'una plaça, però al mateix temps van remodelar el lloc, amb la qual cosa van fer desaparèixer una part de la seua memòria. També es fa menció de Pere Calders, que recordava que quan els exiliats catalans i espanyols marxaven a l'exili l'any 39, la comunitat internacional va romandre en silenci. O de l'actual presència de refugiats sirians, com els que els protagonistes arregen en la carretera i desapareixen misteriosament en un parc d'atraccions alemany. La veu narrativa ens avisa que el món és com un parc d'atraccions, on una màquina simuladora ho engoleix tot i no són els figurants els que porten una màscara, sinó que són els visitants els simulacres que passen per allà.

Joan Benesiu és una persona que ha llegit molt, i aprofita les seues lectures per a interactuar amb els autors que l'han marcat. Al llarg de la novel·la apareixen constants referències a escriptors; a banda dels ja mencionats, hi trobem Jan Morris, Claudio Magris, Remedios Varo i Patricio Pron, que l'ajuden a anar construint la seua història.

L'autor va enllaçant tots aquests elements per a compondre un llibre dens, reflexiu i apassionant, que va creixent a mesura que ens endinsem en la seua lectura. Un llibre d'alta volada, absolutament recomanable.

Joan Benesiu
Serem Atlàntida
Edicions del Periscopi, Barcelona, 2019
352 pàgs.

Pepe Carvalho, franquícia literària

Un dels trets —sovint oblidats— de la narrativa policíaca és que tot va començar com un joc. Només cal remuntar-se a Sherlock Holmes per veure la gran quantitat de pastitxos dedicats a l'il·lustre investigador de Baker Street. Des de Maurice Leblanc, Enrique Jardiel Poncela i Billy Wilder fins a Ellery Queen, Guy Ritchie i Paul McGuigan, la llista d'adaptacions novel·lesques i audiovisuals és inesgotable. Anys més tard, a mitjan anys setanta, ens trobem també amb un renovat Philip Marlowe en mans de l'argentí Osvaldo Soriano a *Triste, solitario y final* (1973), i Joe Gores fa el mateix amb *Al estilo Hammett* (1975), que pren la figura del pare de la novel·la negra —Samuel Dashiell Hammett— i el converteix en tot un detectiu privat de l'Agència Pinkerton que donarà pas a l'adaptació d'*El hombre de Chinatown*, del director Wim Wenders.

Avui dia, els casos de franquícies literàries no s'han aturat. El món del capitalisme global i la mercantilització cultural han fet que reneixin bona part dels grans herois de ficció. Pensem —més enllà de l'efecte James Bond d'Ian Fleming— en John Banville —Benjamin Black, si voleu—, que va accedir a ressuscitar també Philip Marlowe per encàrrec dels seus hereus; Sophie Hannah, que fa el mateix amb l'Hercule Poirot d'Agatha Christie, o la darrera i aclamada sèrie *Millenium* de Stieg Larsson, encarregada a l'escriptor David Lagercrantz.

Amb aquest context, no és estrany que a casa nostra s'hagi encomanat la febre del pastitx i que, sens dubte, un dels noms triats hagi estat el de Pepe Carvalho, cèlebre detectiu privat hedonista —gurmet, desencantat, mediterrani, solitari i cínic— del malaguanyat escriptor Manuel Vázquez Montalbán. L'encarregat de fer-lo reviscolar és Carlos Zanón, que entoma el repte amb ardidesa, sense que li tremolin gens ni mica les mans. Poeta, crític literari i novel·lista, decideix arriscar-se, i no només compleix les expectatives amb escriure, sinó que fins i tot li surt una novel·la digna d'esment. L'escriptor barceloní agafa el personatge i el fa seu; se n'apropia, però sense perdre mai l'essència de la seva idiosincràsia ni el món que l'envolta: una nòvia zombi —això sí, sota el record sempre evocador de la pros-



tituta Charo—, el record de les frases de Bromuro, els àpats amb Fuster i la relació amb Biscuter —perdó, Biscu!—, tan maltractat i postmodern que participa fins i tot en el programa televisiu *Masterchef*, són actants que fidelitzen un món novel·lesc tan necessari com reconeixedor per als lectors. El protagonista —en Carvalho—, a través de la utilització de la primera persona i monòlegs interiors, es troba malalt i vell, en plena crisi vital i existencial, amb moltes pors i poques esperances. Sota el pretext de dos casos policíacs ben versemblants —val a dir que a mi m'han interessat sobretot per anar coneixent el detectiu—, es van obrint noves vies d'investigacions amb cops inesperats i amb

personatges corruptes de tota mena.

I ara dos dels punts cabdals, i segurament dels més encertats. El primer és la interpolació de diàlegs entre el personatge real i un suposat «escriptor» —Manuel Vázquez Montalbán—, que es barregen com un mena de joc metaliterari i transficcional per entendre determinades conductes, formular preguntes i rememorar aspectes del passat —Gauguin, la presó Model, Bleda. En segon lloc, i ja més d'empremta zanoniana, hi ha els continus homenatges literaris, musicals i cinematogràfics. Se'n poden esmentar alguns de paradigmàtics, com el de Jean-Patrick Manchette, pare del *néopolar* francès, de gran influència per a Vázquez Montalbán i autor admirat també per l'escriptor —només cal que llegiu l'excel·lent pròleg que li fa a *Caza al asesino*—, passant per Néstor Luján, Roberto Bolaño i Juan Marsé, fins a Chester Himes, Ross Macdonald i Donald Westlake, entre d'altres.

Problemes d'identitat, sí, d'acord, però amb els mateixos dubtes i les contradiccions de sempre, i que es fusionen novament amb l'espai que habita el protagonista: des de la polaritat Madrid-Barcelona —cabdal per entendre els temps convulsos que ens afloren— fins a la relació amor-odi que manté Carvalho amb la Ciutat Comtal —Barnalàndia—, i que es recrea amb tota mena de llocs identificables, des d'espais vivencials —Vallvidrera com a residència i el despatx a la Rambla— fins a d'altres d'inestables que mostren, un cop més, una societat malalta i corrupta— la vida als carrers, immigració, prostitució, droga, turisme...

I, enmig de tot plegat, molta ironia i humor, llibres cremats, gastronomia i frases antològiques —«l'amor és l'absència del temps», «la vida és així: injusta per definició», «un detectiu no fa justícia: entrega la veritat al seu client i ell decideix» o «tota la realitat és mentida»— que subratllo sense parar com si es tractés d'una novel·la de Chandler. Zanón l'encerta de ple, torna a ser aquell escriptor que despenja i, posats a fer, segur que també s'anima a agafar la copa i brindar per aquella «caiguda del règim, el règim que sigui, no importa».

Carlos Zanón
Carvalho: Problemes d'identitat
Columna, Barcelona, 2019
377 pàgs.

Àlex Martín Escibà

Geografia i mite. La poesia de Joan Duran

A *Animal impur* el seu autor, Joan Duran (Sitges, 1978), té molt presents els dos eixos principals que estructuraven l'obra. En primer lloc, la paraula com a símbol o metonímia dels sentits. I en segon lloc, la geografia com a espai i temps en què el discurs poètic es desenvolupa en unes coordenades mítiques.

Pel que fa a la paraula, Joan Duran cerca recrear-hi unes imatges potencialment simbòliques que vinculin eros i nores, en una sort de desassossec que se'ns mostra en la concreció fragmentària de l'obra i una ontologia de la pèrdua: l'autor fragmenta, sincopa els sintagmes i empra el vers lliure i l'art menor amb el propòsit d'explorar la volubilitat humana i la seva fràgil condició. Al capdavant, qualsevol *póiesi* és un intent de significar el misteri de la vida, i *Animal impur* no n'és excepció. Això és, fer tangible —ni que sigui de manera intuïtiva— l'intangible. Dit altrament: qualsevol text té un context i aquell conté un substrat implícit —o subtext— a copsar entre línies i, d'alguna manera, independent del text mateix.

Paraula revelada que troba el seu univers en la particular divisió geogràfica que Duran fa a *Animal impur*. Tres són els paisatges: Creta, Naxos, Pèrsia. En el món antic, l'oposició complementària entre maneres diferents de copsar la civilització. D'aquí la poètica dels límits de Joan Duran. Una poètica en què els vocables que utilitza amb precisió remeten a esclatxes cognitives en el marc d'una sintaxi convulsa i àdhuc segmentada. Tot plegat, en una sort de soliloqui del dolor: «per l'esquena del temps: // tot d'estels exhaurits, / distants de la fiblada / amb què ara te'm claves / al fons de la retina // i em guies el trot / cap a l'oasi inexistent».

L'ésser, com a entitat finita, roman condemnat a la pèrdua constant i, en conseqüència, a la renovació continuada, això és, l'etern retorn a una orografia indefinida. De fet, en la mitologia de l'autor, aquest evoca —no sense malenconia— els moments pretèrits d'un paisatge tan imaginari com real fins al punt d'esdevenir una «cartografia sense fites» —una memòria del pensar subjecte a una lírica, d'altra banda, continguda en la veu poètica. Per això mateix

Joan Duran
Animal impur
XXX Premi Cadaqués a Rosa Leveroni
Meteora, Barcelona, 2018
72 pàgs.

s'entén que la teleologia de Duran és la pura oralitat, i la seva capacitat d'expressar-se despulladament.

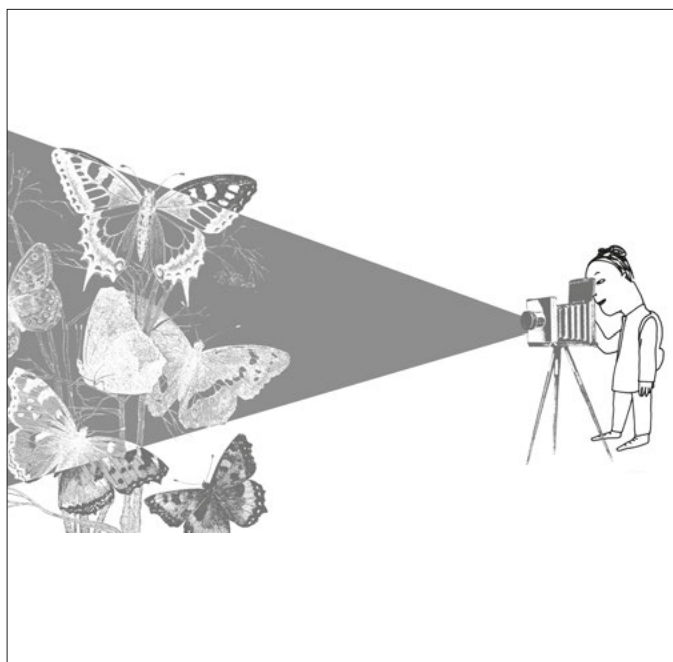
Per tant, un quefer poètic que implica distints estrats —i estratagemes— a l'hora de fixar, negre sobre blanc, una *póiesi* tan peculiar com la d'*Animal impur*. Com quan Joan Duran plasma el rerefons ocult de l'experiència —allò que és tàcit en el fet— per mitjà d'una anamnesi del lament —la impuritat explícita— a partir d'una premissa clara: escàs és el sentit —allò que se «significa»— en contraposició a un relat simbòlic, ric en la seva semàntica oberta.

Una altra característica de la proposta del poeta de Sitges és, a parer

meu, l'expressió aforística d'alguns versos on es busca revelar una veritat subtil en el subtext —al·ludit abans— que el lector ha de desxifrar —i complementar— amb una lectura atenta, morfema a morfema. No hi ha pas veritat sense lectura i, així doncs, el poeta és ben conscient de l'emmirallament que aquest proposa com un joc. No debades, hi podem llegir: «És això, l'innominat. / I el que es desprèn del verb / en mirar-nos la memòria: // la fruita nostra, // esberlada // als peus de l'arbre.»

En la darrera part d'*Animal impur*, el binomi platja / cala dona pas a la densitat del bosc; l'arbre primigeni es consolida. Com es consolida la noció esmentada prèviament, i que recorre l'obra: tres entorns o orografies delimiten cadascuna de les parts del llibre. La primera, l'illa de Creta, és —gens paradoxalment— el paisatge d'interior —la muntanya. La segona, l'illa de Naxos, remet a la mar Egea —o element mitològic on es funda el logos. I la tercera, Pèrsia, té directa relació amb l'obaga de la fronda: el bosc com a espai misteriós d'iniciació, l'«altre» que cal conèixer —i travessar en la seva integritat— per aprehendre d'un mateix. Una hipòstasi geogràfica que, d'altra banda, Duran adopta per fixar la seva singular genealogia de l'amor i el desencís —mitjançant epítets sintàctics de gran efecte sonor i visual: «Perquè l'amor és sempre això: // dos cossos // que ballen // fins que tornen els ocells.»

En aital diàleg entre mite i logos, el cosmos duranià troba en el cos la seva concreció fins a reduir-lo a la seva mínima expressió. És el cos un receptacle, un faralló, un límit ple de fenedures, en què la matèria primigènica es redueix a la seva condició primària: el mot que estructura el món. De fet, que no és el mot, sinó un límit —una fita— que en la seva suma erigeix un univers —interior i exterior— inabastable, però a l'abast de la intuïció —en una dualitat quasi infinita entre noümen i fenomen. Hi ha una premonició a *Animal impur* que cal escatir a fons com qui penetra en la tenebra.



Més ganés de Pol Guasch

Pol Guasch
Tanta gana

III Premi Francesc Garriga
AdiA Edicions, Cafè Central,
LaBreu Edicions i Edicions del
Buc, Barcelona, 2018
65 pàgs.

La riulla d'aigua clara, fresca, que esclata als llavis de Pol Guasch i la veu de mel que en degota no fan pensar que la seva escriptura ancori al llim de les aigües estancades del dolor. Però un (u)dol sòlid, una pèrdua ben palpable, recorre cada un dels poemes del tercer llorer Francesc Garriga. Estructuralment, som al davant d'una obra exquisidament equilibrada amb un nucli format per cinc adagis i cinc contraadagis que en són la rèplica o derivació. Hi ha poemes que neixen de les cavitats més fondes del ventre i que volen materialitzar els sentiments que estan aferrats a la pell dels budells. D'altres, en canvi, volen dir el buit i l'abisme, tot mastegant i escopint el silenci que condemnava l'amor.

Tanta gana dialoga amb obres contemporànies que, malgrat no haver-se recollit a «l'excreció» amb què es clou el recull, són de fàcil detecció. De manera gairebé automàtica, inscrivim *Tanta gana* dins la tendència de les poètiques del cos. Ara bé, és adient puntualitzar que més que un tractament epidèrmic, en aquest recull hi ha una escriptura molt visceral, en la qual el poeta s'enfonya dins les cavitats corporals més recòndites, després d'haver travessat violentament la frontera superficial de la dermis. La força brutal que aboca la veu lírica dins l'exploració corporal i orgànica és la gana, la qual cerca desesperadament nombroses vies d'expressió. L'empenta bestial d'aquest desig és un aspecte que l'autor comparteix amb una colla d'escriptors contemporanis, foscos i maleïts.

Sia com sia, val a dir que *Tanta gana* és un esforç constant per deslligar i alliberar allò que està ben fermat amb les

brides de la inefabilitat. Clarice Lispector diu: «Escolta'm, escolta el meu silenci. El que dic no és mai el que dic i sí una altra cosa [...]. Copsa aquesta altra cosa de què en realitat parlo perquè jo mateixa no puc. Llegeix l'energia que hi ha en el meu silenci.» De la mateixa manera, cal pescar la cosa —l'*it*— que batega als versos de Pol Guasch i que constantment s'esmuny, llenegadissa i ràpida, com una donzella d'escata virolada.

En un joc de tibantors, d'eros i tàntos, de deler i de dol, de plaer i mort —«la tendresa de la molsa que creix a sobre els nínxols»—, Guasch prova d'encetar nous camins de poesia. El jo líric anhela i desitja amb radicalitat i dissidència. Vol fer reviscolar les emocions que han estat soterrades a les profunditats d'un fossar de mudeses esgrogueïdes i escorxadades. Les ressuscita amb un xiscler de bèstia embogida per la passió. Perquè *Tanta gana* és bramul potent i fressa vibrant, és «l'idioma amb què parlen els heretges» que volen «dir altrament moltes coses». Perquè Guasch és coneixedor de l'«In principio erat verbum»: la poesia és el punt de partida. Vol esculpir realitats amb el fang de la paraula, fer del mot carn. Sovint, però, aquest intent de dir l'indicible és fer retxes dins l'aigua i la veu poètica es frustra davant la impossibilitat de modelar amb «ungles de filferro» allò que ha mort en la potència.

Enmig de les tensions d'anhel i desencís, de vol i quietud, excel·leix el silenci. A voltes, estatuari i condemnatori, apareix encarnat en el mutisme del corb que abandona les pàgines de Poe per niar dins aquesta obra. D'altres, esdevé forat o pèlag on es desplega una absència immensa. Freqüentment, és larva o cuc devorador de l'ànima que, en dicotomia platònica, el jo sent escindida del cos, el qual esdevé embolcall malaltís que és abandonat a l'excés dionisiac. I aquest silenci també esbranca el jo líric des de la soca i esqueixa la solidesa de l'afirmació d'un subjecte hermètic que perd la consistència i s'escampa arreu. I esdevé mossegada, rosegada i digestió.

De tot plegat, cal fer palesa l'enèrgica gana amb què ha comparegut Guasch al circuit poètic català. I ja ens va bé a nosaltres, lectors insadollables, que ja esperem desitjosos un segon plat.

Maria Palmer i Clar

Vòmits de plom

Maria Sevilla Paris
Kalàixnikov

Premi Ciutat de Manacor 2017
Món de Llibres, Manacor, 2017
78 pàgs.

Primera ràfega. La dissidència corporal. Què veus quan mires pel forat del pany? La mirada que penetra la carn de l'altre, la intimitat, la mirada que atorga significat al cos propi i aliè: «Perquè jo / no tinc paraules per descriure / l'horror de ser la meua policia / dins la roba». Espiem Frida Kahlo i Carol Rama penetrant-se i la vergonya recau en qui mira, no en qui és mirat. La poeta posa el seu esguard sota les faldilles de les verges o entre les cames d'una Barbie, imatges profundament sexualitzades i a la vegada sense sexe. I què és la sexualitat, doncs? «La bretxa / pixelada genital dels avatars asexuals.» Sevilla dialoga amb Virginie Despentes i contraposa beatitud i culpa, decantant-se per aquesta última: «Vull ser culpa i degustar / l'eucaristia en la carn pròpia del gest / masturbador.» Si el sexe porta la culpa, la poeta brinda per la culpabilitat masturbatòria amb un grial de vi i sang. Un cos que es rebel·la contra el símbol i el desí de la maternitat omplint els poemes d'imatges d'infertilitat, de fills que no seran, d'afirmació en l'esterilitat. Un cos que es rebel·la contra ell mateix amb els poemes sobre l'anorèxia i la bulímia, la no acceptació d'un mateix portada al límit, la corrupció de la imatge i de la carn quan intenten assolir uns ideals estètics impossibles.

Segona ràfega: la massacre del silenci. Els versos de Sevilla esquincen la pell i penetren com les bales que vomita el kalàixnikov, el famós fusell d'assalt soviètic, encanonant-nos sense pietat. Un símbol fàl·lic per excel·lència que combina ereccions i ejaculacions amb forats i matrius esbudellades. La pudor de carn podrida traspasa les pàgines i ens uneix, perquè la carn és universal: «i

jo em faré la pell palpable de la història». La reducció a la carn deshumanitzada, ens converteix en bestiar i en caronya, en matèria orgànica descomposta. Els líquids que surten del cos en qüestionen els límits i, no obstant això, aquesta unió en la inhumanitat ens fa reflexionar sobre el paper de la comunitat en les guerres. Els Balcans, Txernòbil, l'Holocaust, la massacre de Columbine, són algunes de les dates recognoscibles en aquests poemes que vomiten plom sobre tots nosaltres, que ens recorden l'amenaça d'una paret i del silenci: «Esclats / contra el clatell de plom majúscul.»

Tercera ràfega: la sang com a bandera. Sevilla parla del dolor en la seva puresa més extrema i aquest dolor es fa palpable en cossos grotescos. Escup la sang i l'emmarca perquè en el dolor hi ha bellesa i art. Com ens avisa ja des del principi del llibre citant Maria Castrejón: «siempre huele a muerte la comida / encerrada en un tãper». Els versos s'apleguen com els cossos caiguts als camps de batalla; les frases s'esquincen i perden verbs, adjectius, gramàtica. Maria Sevilla domina el llenguatge poètic com si interpretés el món en poesia i concep uns versos pensats també en l'oralitat utilitzant un gran repertori de recursos fonètics i morfosintàctics, amb una preferència manifesta per l'anàfora, el paral·lelisme, l'encavallament o l'hipèrbaton, repeticions i jocs en l'ordre dels versos que aporten una gran força oral. La descomposició del llenguatge arriba al seu punt àlgid amb els poemes «Malle» o «Poema», que interpel·len directament el lector sobre l'arbitrarietat del codi i la impossibilitat final de comunicació en una poètica més teòrica que en els textos anteriors. Però Sevilla no abandona els seus lectors totalment a la seva sort i adjunta al final del llibre unes «Coordenades» per situar-se millor en els seus poemes. Aquí es reconeix deutora de Marçal, Merini, Cavarero, Pizarnik, Lispector, el punk, el rock i *Blade Runner*.

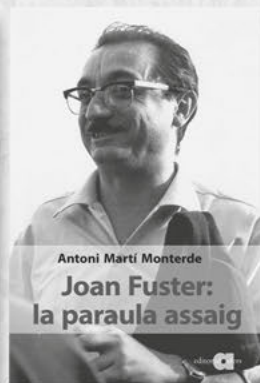
No busqueu poemes fàcils, versos càlids o missatges reconfortants a *Kalàixnikov*, Premi Ciutat de Manacor de Poesia 2017: quan intentis trobar-hi respostes, t'adonaràs que has caigut en el parany. El sentit el tenies negat des del principi amb l'epíleg que, en lloc d'acabar el text, l'obre.

Merixell Matas

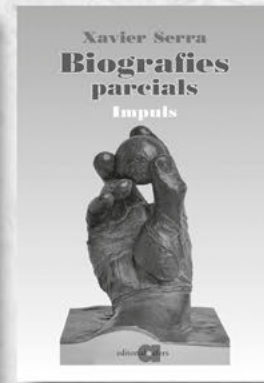
editorial afers



Joep LEERSSEN
El pensament nacional a Europa
Una història cultural
490 pp.



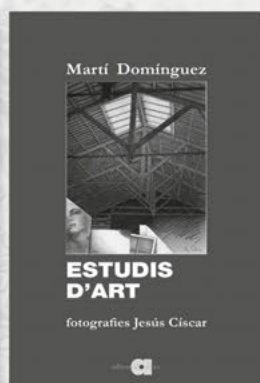
Antoni MARTÍ MONTERDE
Joan Fuster: la paraula assaig
284 pp.



Xavier SERRA
Biografies parcials Impuls
Fotografies de Francesc Vera
196 pp.



Giuseppe DI GIACOMO
Una pintura filosòfica
Antoni Tàpies i l'informal
Postfaci d'Ignasi Roviró
232 pp.



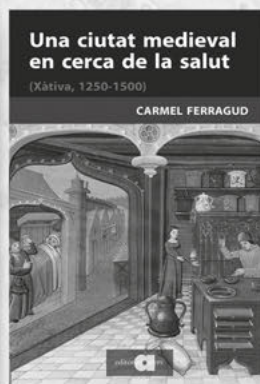
Martí DOMÍNGUEZ
Estudis d'art
Fotografies de Jesús Císcar
514 pp.



Rodolf LLORENS I JORDANA
D'art, política i cinema
Pròleg i edició a cura de Joan Cuscó Clarasó
170 pp.



Afers 92
La República Mundial de les Lletres. Perspectiva des de la cultura catalana
286 pp.



Carmel FERRAGUD
Una ciutat medieval en cerca de la salut
(Xàtiva, 1250-1500)
200 pp.



Joaquim SERRANO
Una convivència truncada
Els moriscos al senyoriu d'Elx (1471-1609)
492 pp.

Informació i subscripcions: Editorial Afers, s.l. / Apartat de Correus 267
46470 Catarroja (País Valencià) / tel. 961 26 93 94
E-mail: afers@editorialafers.cat / <http://www.editorialafers.cat>

Retorn als temps ancestrals

Lluís Calvo
Ancestral
Central - Eumo, Vic, 2019
167 pàgs.

Ancestral és el darrer llibre de poemes de Lluís Calvo, un dels escriptors més significatius i polifacètics del panorama literari català del tombant dels segles XX i XXI. Es tracta d'una obra que aplega manifestacions artístiques d'allò més diverses: els versos, la prosa, la iconografia i la intertextualitat esdevenen un tot que pretén abordar algunes de les incògnites més primitives i ancestrals de l'ésser humà.

Tal com afirma Vicenç Altaió al pròleg d'*Ancestral*, ens trobam davant un assaig creatiu-interpretatiu-propositiu que es vertebrava en quatre parts ben diferenciades. Sobta el fet que la primera secció, «Els ossos de sant Severí», estigui encapçalada per dues pintures —una de Jordi Fulla i l'altra d'Alfons Borrell— que es configuren com el preludi d'allò que vendrà: el lector, des de la primera pàgina, inicia un viatge als temps ancestrals a través de l'art i, més concretament, a través dels mots. Els poemes d'aquesta primera secció ens situen en una Europa postmoderna i en crisi; hom es troba amb un seguit d'empremtes que, sense saber d'on venen i cap a on van, tracen un camí.

La segona part, «Les presències», és la més curta del volum i es caracteritza pel retorn als orígens mitjançant la recuperació de llegendes i mites: «Tot és mite, vers escrit en pedra, font que parla.» Pel que fa a la tercera secció, «Ofrenes» —la més extensa del poemari—, l'ésser humà se'ns presenta com quelcom insignificant enmig del tot i del no-res, orador de déus antics que retornen del futur transformats. Finalment, «Els poders interns (o com pintar la cripta del futur amb cent mil terabits de pigments ancestrals)», la secció que clou aquest llibre, destaca

especialment per l'ús de la prosa i per les exegesis que hi apareixen.

Ancestral és més que un viatge metafòric i espiritual als temps atàvics; és la hipòtesi i la confirmació d'un món immens que redueix l'home a un ésser ínfim i —fins i tot— insignificant. La fugacitat del temps, els morts que ens precedeixen, la metamorfosi, el caos i l'enigma del llenguatge són, juntament amb la natura, alguns dels ítems més destacables del poemari.

El poeta, però, no només explora els límits del llenguatge de l'ésser humà, sinó també de la natura mateixa: «Perquè abans del primer balbuceig / jo era una pedra, un gos, un arbre. / I parlava en el mateix llenguatge / que la vida, sense adonar-me'n.» I és que, com dèiem anteriorment, aquesta natura —salvatge, abrupta, tempestuosa i venjativa— esdevé un dels punts clau del poemari. El silenci, l'única cosa inalterable i capaç de romandre eternament, es manifesta com el crit de guerra de la terra, expressió d'un món caòtic, complex i indesxifrable.

La poesia, per la seva banda, és l'única eina per —intentar— donar resposta a aquestes incògnites, malgrat ser, paradoxalment, la culpable de la discòrdia: «La poesia / és la Yoko Ono de l'art, / la culpable eterna, / la font de la discòrdia.» I és que el poeta, fill del dialecte i manifestat ara en forma de dimoni, àngel caigut o bruixot, és l'únic capaç d'acostar-se a aquesta natura i món ancestrals a través dels mots i reescriure —que no pas escriure— la història d'una postmodernitat devaluada. D'aquests mots, però, en sabem només el present, no pas el futur. Perquè, ben igual que les paraules i el llenguatge, tot canvia, tot es transforma, tot s'altera.

En definitiva, *Ancestral* és un llibre magnífic que es caracteritza per la diversitat artística amb l'aparició d'elements folklòrics diversos. Les dicotomies i les discordances del món caòtic en què se situa l'ésser humà es fan paleses amb la presència d'oxímorons que reflecteixen les contradiccions pròpies de la poesia: «L'eternitat és breu / quan fuig / cap a la vida» o «I la pau, / tan violenta». I és que, tal com ens diu el mateix Calvo: «La contradicció / és el que resta / després de conquerir / el poema.»

Silvia Campins Comas

B i D

Susanna Rafart
Beatriu o la frontera
LaBreu Edicions, Barcelona, 2019
47 pàgs.

Perquè el país no pot esperar més, diu. Perquè vint-i-vuit en són massa per posar-se d'acord, i amb els cent setanta-cinc quilòmetres d'argent punxegut pretenen aturar els més de cinquanta mil que cada any ho intenten. Deixar l'infern al darrere i travessar la frontera. Per arribar on? Qui et guia, qui t'espera? A l'altra banda del túnel, de la *natural burella*, una Beatriu, que no recorda gaire com era allò de la *donna angelicata*, queda atrapada per una visió que torna i retorna, sota diferents formes i temps. «Obre un escriptori i en treu paper i ploma. Agafa una tauleta de suport i improvisa algunes frases que tot seguit esmena.» Perquè —i tu, jove missatger, pren-ne nota— «cal haver escrit allò que hem vist».

Els bons editors de LaBreu consignen a la solapa que el darrer llibre de Susanna Rafart neix en gran part de l'impacte causat per una fotografia de premsa on apareixia un home travessant un riu amb una criatura en braços, tot fugint d'una guerra. Nosaltres especulem amb un dels incomptables refugiats que malden per travessar la frontera entre Sèrbia i Hongria, mentre aquest que diu que el país no pot esperar més —el feixista Orbán— anuncia un mur espinat amb pretensions d'infinít per evitar els empestats i sí, sí, l'aixeca. Podríem transitar per *Beatriu o la frontera* sense pensar en cap moment en aquest home concret que creua el riu hissant la criatura, però també és interessant, per al lector del particularíssim univers poètic de Rafart, saber d'on parteixen alguns fantasmes. A *Beatriu o la frontera*, Susanna Rafart esmola l'orfebreria que li és pròpia en trenta-tres proses poètiques —més un pròleg, per fer-les d'un Infern rigorós— plantejades en

dos espais narratius, en plena comunicació, però delimitats en estil, temps i espai. Per una banda, i a la manera d'acotacions teatrals —amb frases curtes, tallants, directes, nues d'adjectivació—, hi ha el pla de la Beatriu, que observa i espera, en un espai «abúlic, sense referències», guardiana de les paraules que, juntament amb Matilda, Lía i Lucía, omplen el no-lloc d'una blancor límbica que encega; la llum que ja no deixa veure, sinó recordar, escriure. I des d'aquí, des d'aquesta «finestra sense casa», pren forma la materialitat d'unes escenes, la inquietud de les quals ens atrapa amb tot el poder d'una imatge hipnagògica. I Beatriu recorda. Proses completes en si mateixes, i a la vegada inseparables d'un tot, la lectura de les quals ens fa pensar en el diorama i els *tableaux vivants* que ja hem vist en escrits anteriors. Frontera quant a gènere, també. Prou ambigua per no establir-se mai. Prou definida per no perdre el fil i per permetre'ns de retrobar-nos amb aquell vidrier que s'obstina a continuar fabricant peces, la delicadesa de les quals es trencaria amb l'alè, al mig d'una ciutat devastada per la guerra; o amb aquella parella, primer jove, vella després, per tornar a ser jove, i que estén els llençols per navegar..., o era per escriure? O per bastir el quadre? Del qual ara, ves per on, sembla que formem part. Depèn del pla on ens vulguem situar. Fer possible tal riquesa de lectures amb una bellesa lírica tan sostinguda està a l'abast de molt pocs.

Frontera entre la matèria i els noms. B i D. «Érem tots dos contra els nostres noms i ja no reconeixiem els cercles expandits de la ciutat». Diuen els que saben navegar que la derrota és el camí que una embarcació segueix en realitat, degut a corrents, vents, errors de càlcul, etc. El rumb és la lluita amb la derrota per seguir la ruta. «Havia de ser el tu que ell anomenava. I en el seu tu que no era el meu vaig ser la llum de la llum que ell albirava.» La llum és la lluita amb el nom per seguir el tu. Beatriu és frontera i és intersecció de camins, de dones far observant vaixells a la deriva, ostensori de l'espera incondicional, instint de protecció, i a qui «de tant esperar, el temps se li fa temps».

Alba Cayón

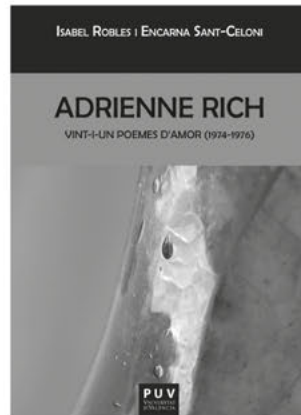
NOVETATS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA



**Joan Fuster: indagació,
pensament i literatura**

Tobies Grimaltos, ed.

Adrienne Rich
Vint-i-un poemes d'amor
Isabel Robles i Encarna Sant-Celoni



Nunc dimittis
Estudis dedicats
al professor Antoni Ferrando
Vicent J. Escartí, ed.



L'Espill, 60
L'apoteosi del kitsch



Les molècules de la vida
Breviari per a bioquímics novells
David González Jara

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA **PUV**
PUBLICACIONS

c/ Arts Gràfiques, 13 ~ 46101 València ~ Tel. 963 864 115 • <http://puv.uv.es> ~ publicacions@uv.es

Allarada en clars abismes

Hannah Arendt
Poemes

Traducció de Lola Andrés
i Anacleto Ferrer

Ed. del Buc, La Pobla de Farnals, 2018
214 pàgs.

No sabia iniciar aquesta ressenya sense elogiar l'aposta per la qualitat poètica d'Edicions del Buc, segell valencià que, en poc més de quatre anys, ha consolidat un catàleg ben interessant, a l'abast dels lectors amb una acurada presentació formal en cada volum publicat. Així mateix, és encomiable la presència de veus femenines procedents de l'àmbit català com Teresa Pascual i Maria Josep Escrivà, i també de l'internacional, amb noms tan significatius com el de Louise Glück i, més recentment, el de Hannah Arendt.

Sens dubte, l'edició bilingüe dels *Poemes* de Hannah Arendt, en versió d'Anacleto Ferrer i de Lola Andrés, és motiu de celebració, sobretot si tenim en compte que mai no s'havia traduït al català la poesia completa de la pensadora alemanya d'origen jueu. Potser per aquesta raó sobta l'ús de formes dialectals com *hui* i *díhuit*, entre d'altres. Si bé no s'hauria de renunciar, en cap cas, al «matís valencià», caldria preguntar-se, si més no en incorporar per primera vegada a la literatura catalana l'obra d'una autora tan prestigiosa, sobre la conveniència de prioritzar l'ús de formes més esteses en la totalitat de l'àmbit lingüístic català.

Siga com siga, la publicació de *Poemes* és una ocasió immillorable per conèixer la faceta menys difosa d'una de les intel·lectuals i politòlogues cabdals del segle xx, una veu compromesa amb la lluita contra el totalitarisme, atreta també per la paraula poètica. Certament, les comparacions són odioses, però sovint necessàries. En aquest sentit, per bé que les setanta-una peces d'Arendt reunides en *Poemes* són d'una qualitat notable, difícilment perduraran amb la vigència dels seus escrits filosòfics i polítics. Tanmateix, com assenya-

la Anacleto Ferrer en l'estudi introductor, és una poesia que conserva la capacitat de «pensar sense baranes», expressió amb què l'autora definia la seua actitud vital. Són nombrosos els apunts encertats de Ferrer en el text preliminar, que no només palesen un profund coneixement de la literatura germànica, sinó també el seny de qui posa l'erudició sempre al servei del lector. De fet, no és la primera vegada que Ferrer escriu sobre els versos d'Arendt: el 2017 publicà en la revista *Laocoonte* «Dichoso aquell que no tiene patria», un article que, a més de ser el germen de l'estudi introductor, esmentat, incloïa versions en castellà dels poemes.

És obvi que la poesia d'Arendt es nodreix del pensament intrèpid de qui, havent perdut la pàtria i també l'amor mitificat de joventut, s'enfronta amb decisió a les cruïlles imprevistes de la vida. En concret, la pèrdua amorosa és ben present a la primera part del volum, que comprén els poemes escrits entre 1923 i 1926, poemes que testimonien la relació sentimental clandestina que Arendt va viure, durant la seua etapa de formació universitària, amb el filòsof Martin Heidegger, setze anys major que ella. Ara bé, malgrat el treball de decantació estilística i formal que s'hi percep, no assoleixen la profunditat dels poemes de la segona part —escrits entre 1942 i 1961—, que traspuen els anys de silenci poètic i la condensació poètica de les cruets experiències viscudes. Anys plens de foscuries i abismes que obligaren Arendt a realitzar una introspecció constant a l'exili, a fi de mudar les ombres en llum. Així ho llegim en versos memorables com els següents: «Sols ens cal encendre la petita llum del dol / per a trobar, en la nit vasta i llarga, el camí cap a casa com a ombres. / Il·luminats estan els boscos, la ciutat, el carrer i l'arbre. / Benaurat aquell que no té pàtria; encara la veu en somnis.» També en aquests altres: «Només a qui la caiguda en vol transforma / els abismes se li desvelen. / Per a ell s'aixequen majestuosament cap a la llum.» I encara en aquests, preciosa paràfrasi dels anteriors: «La caiguda aturada al vol. / Aquell que queia, vola. / Llavors s'obren els abismes, / La foscor grimpa fins a la llum.» Com en tants altres poemes, el lector trobarà Hannah Arendt dins els seus versos, allarada en clars abismes.

Salvador Ortells

Reedició de l'obra completa de Josep Maria Llompart

Josep Maria Llompart
Poesia completa

El Gall Editor, Pollença, 2019
513 pàgs

Amb motiu del vint-i-cinquè aniversari de la mort del poeta Josep Maria Llompart (1925-1993), des de les institucions de les illes Balears se li ha volgut retre homenatge fent de l'any 2018 l'Any Llompart. Durant aquest any s'han fet nombrosos actes i recitals sobre la seva figura arreu de les illes, però el punt culminant d'aquesta commemoració ha estat l'edició de la seva obra completa, duita a terme per El Gall Editor, a cura de Cèlia Riba.

L'obra poètica de Josep Maria Llompart —que no obra completa— havia estat editada, en vida seva, l'any 1983 per Edicions del Mall, amb pròleg de Joan Mas i Vives. Aquella edició recollia els poemaris *Poemes de Mondragó* (1961), *La Terra d'Argensa* (1971), *Memòries i confessions d'un adolescent de casa bona* (1974), *Urbanitat i cortesia* (1979), *Mandràgola* (1980) i *La Capella dels Dolors i altres poemes* (1981). No obstant això, Llompart encara publicaria dos poemaris més: *Jerusalem* (1990) i *Spiritual* (1992). L'autor, doncs, no va veure publicada la seva obra completa, tasca que es materialitzaria set anys després de la seva mort per part de Columna Edicions (2000), i que va anar a cura de Cèlia Riba i Gabriel Janer Manila.

La nova edició de l'obra completa de Josep Maria Llompart presenta alguns canvis respecte de l'anterior. Així com la primera edició inclou, a més de les obres que hem esmentat, una secció amb «Poemes circumstancials» i una altra amb els «Primers poemes», en el nou volum aquests apartats han estat suprimits per raons editorials. Els «Poemes circumstancials» eren, com el seu nom indica, poemes anecdòtics diversos, la temàtica dels quals va des de dedicatòries a alguns indrets de Mallorca fins a felicitacions personals,

Paisatge interior versus paisatge exterior

passant, fins i tot, per nades —«Al capdavant la fosca, l'arribada», entre d'altres. La secció dedicada als «Primers poemes» comprenia tres composicions descartades de *Poemes de Mondragó*, quatre «Poemes antologats» i dos «Poemes esparsos». Segons hem pogut saber a través d'una conversa amb Cèlia Riba, aquestes seccions han estat suprimides, d'acord amb el criteri de l'editor, per ser massa anecdòtiques en el conjunt de l'obra llopartiana.

Ara bé, així com s'han suprimit aquestes parts, també se n'han afegit d'altres que no figuraven en l'anterior edició, cosa que fa d'aquest volum un llibre interessant perquè inclou material descatalogat i difícil d'adquirir. Les noves incorporacions duen per nom *Camins, Joc de la mort i de les estacions* i *Homenatges*.

Camins, que fou un encàrrec editorial, va ser escrit per a una col·lecció de poesia per a infants, encara que finalment no va publicar-se perquè des de l'editorial van creure que els poemes eren massa difícils i els infants no els entendrien. *Homenatges*, per la seva banda, consta de poemes per encàrrec, entre els títols dels quals s'hi troba «Homenatge a Costa i Llobera». En aquesta secció s'hi ha volgut incloure el poema «Us veig, Senyor Sant Jordi...» perquè fou un encàrrec de Narcís Seyrach, qui cada Sant Jordi demanava un poema a un autor reconegut, el qual es combinava amb un gravat. Aquest poema, que és un cant a l'esperança, és el que figura a la tomba de Josep Maria Llopart.

Finalment, *Joc de la mort i de les estacions* és una *plaque* que fou publicada l'any 1993 per Vèrtex. Segons Joan Mas i Vives, però, aquests poemes van ser escrits als anys vuitanta. El títol juga amb un altre títol d'una secció de *Poemes de Mondragó* que es diu «Joc de l'amor i de les estacions» (1954). Curiosament, Llopart recupera, al final de la seva vida, aquest títol i el capgira canviant *amor* per *mort* —ja sabem que la mort és un dels temes centrals de la poesia llopartiana. La pinzellada tragicòmica de l'assumpte és que *Joc de la mort i de les estacions* va publicar-se immediatament després de la mort de Llopart. El mateix dia que va finir, trucaren a casa seva des de l'editorial per dir que la *plaque* estava llesta. Coses de la vida.

Bartomeu Crespí Rosselló

M. Carmen Sáez Lorente
Les hores imprecises
Premi Marià Manent de Poesia 2018
Cossetània Edicions, Valls, 2019
(en coedició amb Quaderns de la
Font del Cargol)
92 pàgs.

No sé ben bé per què en acabar de llegir el poemari de M. Carmen Sáez se m'acut la imatge d'un calendari asteca. El temps, un dels temes principals dels poemes, se'ns presenta d'una manera circular: alba, vespre, nit —i després de la nit—, i no amb la forma lineal a la qual estem acostumats per la imposició bíblica del camí cap a la terra promesa —divisió de passat, present i futur. Molts dels poemes fan referència als mesos d'estiu, un estiu lluminós, ple, desassegat... Estiu en què trobem també eixa imatge circular del temps que tot ho conté i que tant estima M. Carmen.

Als poemes descobrim una lluita en la qual la poeta ens presenta els seus neguits, però també les seues aspiracions: hi ha una dualitat, paisatge interior versus paisatge exterior; hem d'entendre aquest *versus* a la manera clàssica, no com a enfrontament sinó com a aspiració, un *cap a* i no un *contra*. Les dues referències geogràfiques que conté el poemari —la Calderona i París— remarquen la idea del que és a prop i del que és llunyà —interior i exterior de nou. Estic ací, visc ací, somie ací, però també vull ser allí, al món de l'esperança, del gaudi..., sembla dirnos la poeta: «No és veritat / que plou sobre París / al vespre.» De nou, i amb motiu de l'estiu, trobem un exemple d'aquesta lluita: «La meua ombra s'arrossega / pels vorals, / òrfena de l'estiu», però també llegim: «Tinc l'estiu a dins.» M. Carmen sap el que ha de fer en aquesta lluita encara que, de vegades, li sembla impossible vèncer: «He d'aprendre / a mirar els arbres, / a trepitjar la senda / de la claror.»

Estem davant un poemari de contrastos i plantejaments personals: claredat

fosc, camí-pedra, aïllament-vida... Els dubtes són continus, però per això cal buscar la llum de l'estiu —«una bella contrada, / l'enlluernada esperança».

En aquesta lluita personal, la poeta s'ajuda d'imatges en què les aus —agrons, garses, teuladins, oronelles, gavines...— tenen gran rellevància als poemes. La llibertat i l'ànsia d'arribar a eixe món exterior tan desitjat troben en les ales dels ocells el vehicle perfecte. Aquestes aus volen pels poemes amb la mateixa llibertat que els versos de M. Carmen ho fan per llur aire.

El poemari es divideix en cinc parts que formen una espècie de roda en què la reflexió personal és l'eix. Trobem en la primera part una mena d'*autoconsells* en els quals apareix la idea de l'esperança de manera reiterada. Esperar, què? La poeta ens parla de llibertat i de llum. En la segona part, l'enyorança i els records són els protagonistes i donen pas a la incertesa, al dubte i al neguit. A la tercera part destaca la lluita, l'elecció feta: el propòsit de no restar immòbil. La quarta part conté un cant a la vida; tot i no ser plena, la poeta la canta com a una victòria. A la cinquena part hi ha plenitud i esperances renovades. Acaba el poemari amb un contundent final: «Gaudiré d'una treva / en la batalla / que soc»; final que destaca Antoni Ferrer en un magnífic i meditat pròleg.

Arribats a aquest punt, ens assalta una pregunta: on rau la imprecisió de les hores (del temps)? Tal vegada en la seua mateixa essència que tant ens costa assumir i naturalitzar.

Després de la lectura del llibre caldrà preguntar-se, com la poeta ho fa, si no som sempre una batalla. Batalla que cadascú lliura a la recerca de la plenitud; sovint no sabem contra qui lluitem ni qui són els nostres companys de lluita.

Estem davant d'un llibre que conté una profunda reflexió interior que es projecta cap a un exterior desitjat, de vegades encaçat, de vegades llunyà, però sempre present a l'horitzó.

Tenim, doncs, un llibre molt personal, d'una poeta que fa poesia d'una manera molt sincera. Hi trobem una escriptora més madura, molt avesada a la seua tasca literària, més sàvia i, per tant, paradoxalment, més conscient de la seua indefensió enfront de la batalla. Llegiu-lo, val la pena, i així em podreu contradir o donar la raó.

Jesús Giron Araque



SELECCIÓ BIBLIOGRÀFICA

Els ulls de sorra, La Magrana, Barcelona, 1993.

Vagons robats, La Magrana, Barcelona, 1995.

Cirera, La Magrana, Barcelona, 1996.

El crim de l'escriptor cansat, La Magrana, Barcelona, 1999.

Conversa amb el meu gos sobre França i els francesos, La Magrana, Barcelona, 2002. Premi Joan Coromines de la CAL.

El dia de l'ós, La Magrana, Barcelona, 2004. Premi Joan Crexells.

Pascal Comelade i Arsène Lupin: Les proves irrefutables d'una enginyosa mistificació, Mare Nostrum, Perpinyà, 2005.

Diccionari dels llocs imaginaris dels Països Catalans, La Magrana, Barcelona, 2006.

Aiguafang, La Magrana, Barcelona, 2008. Premi Crítica Serra d'Or.

Xocolata desfeta: Exercicis d'espill, La Magrana, Barcelona, 2010.

A cremallengua: Elogi de la diversitat lingüística (amb pròleg de Matthew Tree), Viena, Barcelona, 2011.

Les cròniques del déu coix, Proa, Barcelona, 2013. Premi Lletra d'Or.

El navegant, Proa, Barcelona, 2016. Premi Crítica Serra d'Or.

Jo soc aquell que va matar Franco, Proa, Barcelona, 2018. Premi Sant Jordi, Premi Joaquim Amat-Piniella.

A l'inici dels anys noranta la Institució de les Lletres Catalanes em feia, cada mes, un regal. D'octubre a juny em duia a casa, gairebé a casa, l'Escriptor del Mes. No crec que hi hagi hagut mai cap operació institucional més commovedora que la de passejar durant un mes sencer un escriptor a punta i punta dels Països Catalans. Jo, ansiós que no me'n manqués cap, a vegades veia que me'n mancaven i a vegades, al contrari, en fruïa tant que fins i tot podia entrevistar-los —era, en aquells anys, periodista. I em delia per escoltar-los, gairebé tots, i em delia per llegir el fascicle pel qual havien respost aquestes dues preguntes: «Qui soc i per què escric?» Estava acabant la meva primera novel·la i somiava que un dia a mi també em farien Escriptor del Mes, amb tantes majúscules com fos possible. Quan hi somiava em venia, però, un cert neguit: què respondria a aquelles dues preguntes?

El pas dels anys no m'ha aclarit gaire les idees.

I no serà pas avui, ni aquí, que intentaré dir qui soc, ni per què escric. Però sí que voldria donar una pista, perquè pugui ser útil a qui la vulgui fer servir, és a dir, sobretot perquè em sigui útil a mi.

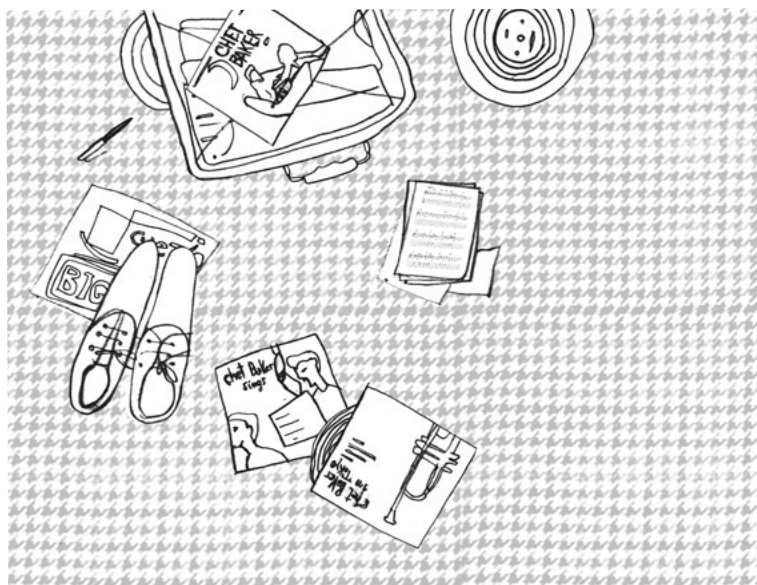
La pista arrenca en una família humil, de pocs llibres a casa. Passar de gairebé cap llibre a viure entre els llibres, de llibres i per als llibres és un camí que pot semblar costerut, però que m'apareix més aviat com a fàcil. Si baixant tots els sants ajuden, penetrant en el món lluminós de la literatura tots els autors m'empenyien. Els autors que havia llegit, els que volia llegir, els que em feia mandra llegir, els que pensava que no llegiria mai. Autors que, llegits i, a vegades, entesos, em feien més fort, més feliç, més preocupat, més encuriosit, més agraït i, sobretot, em feien venir ganes de posar-me jo també a escriure.

Anys més tard he de reconèixer que no conec cap indret millor que aquesta punta d'agulla que representa l'equilibri entre llegir i escriure, entre rebre i donar, entre inspirar i expirar. Inspirar i expirar. I escric, doncs, primer de tot perquè soc lector. Però no tots els lectors escriuen i, per tant, escric per alguna cosa més. I deu ser, diria, per la perllongació de l'estat de beatitud que trobo en la literatura quan passo de la lectura a l'escriptura i quan torno de l'escriptura a la lectura. Una beatitud que és de contemplació però també d'acció, de dubtes, i que sense fer escarafalls es marida amb l'angoixa. Em sap greu semblar presumtuós si dic que escriure és el que em manté en vida, però és l'exacta realitat. No tinc res com l'escriptura perquè se m'activi l'instint de vida. A vegades l'amor pot haver tingut un paper equivalent, però l'escriptura té, sobre l'amor, l'avantatge de ser, fins ara, inoxidable, inalterable. Que duri, si pot ser.

I escrivint he descobert coses meravelloses i alhora humils. No parlo, és clar, dels meus llibres sinó de l'acte d'escriure. De la concepció d'una història versemblant, de la invenció de personatges que neixen i creixen, i de les frases que permeten tirar endavant aquesta història i fer que es moguin aquests personatges. I sobretot d'intentar que hi hagi, entortolligada amb les frases, una mica de música. Les frases són una cosa ben estranya. Encara no em sé avenir de com són de dúctils, canviant, sorprenents. Aquesta frase és bella, aquella és desplaent: per què? Veig un gran misteri en aquesta diferència. On rau el criteri per diferenciar bellesa i absència de bellesa? Per diferenciar, en definitiva, literatura i absència de literatura? On rau la capacitat de decantar-se més cap a l'una o cap a l'altra? On rau allò que fa que un text agradi o no agradi?

La literatura és una cosa tan fina i fràgil que pot semblar indestriable de l'absència de literatura, i tots, alguna vegada, ens hem equivocat, prenent l'una per l'altra, i l'altra per l'una. Tots els Escriptors del Mes mereixien ser-ho? Cap dels que no ho van ser no mereixien ser-ho? Si la literatura inspira i expira, si és una respiració, què deu ser l'absència de literatura? Un ofec? Una petrificació? I sobretot com sé, jo, de debò, què faig quan escric? Respiro, això sí, però què més passa que puc controlar i què més passa que no puc controlar? O que no sé controlar? Com, de respiració en respiració, arribo, si hi arribo, a la literatura?

Tenir poques respostes a moltes preguntes m'apareix com una de les condicions necessàries per continuar escrivint.



Pàgines patrocinades per la Institució de les Lletres Catalanes

Quan la frontera esdevé una hidra de set caps

Un dels espais més mítics de la geografia nord-catalana, sobretot per als ciutadans sud-catalans una mica apassionats per la història i la tragèdia del país, és Prats de Molló. En el camp de la història possible sempre ens ha agradat pensar què hauria pogut passar si el coronel Francesc Macià, amb una colla dels seus millors homes i alguns traïdors italians —ens agrada molt anar a buscar traïdories fora de casa nostra—, hagués triomfat i hagués iniciat la conquesta de les terres administrativament espanyoles emprant la marxa des de Prats de Molló.

El concepte de frontera ha estat explorat amb notable encert pels autors de més al nord del País. Vicenç Pagès, Joan-Daniel Bezsonoff i, és clar, Joan-Lluís Lluís n'han hagut de parlar en un moment o altre. Al meu entendre, un dels llibres on el concepte queda més ben reflectit és *El dia de l'ós*, novel·la publicada originàriament el 2004 i que li va valdre a l'autor el premi Crexells, en aquells temps en què el premi Crexells tenia un prestigi i sobretot un poder consagrador fora de tot dubte.

I en aquest sentit, tenim la primera frontera que hi ha al llibre: la que marca un abans i un després en la trajectòria de l'autor, perquè *El dia de l'ós* i l'obtenció del Crexells li aporta una nova visibilitat. El segon joc de fronteres que ens trobem és el de la mateixa extensió del volum que tenim entre mans. I és que l'artefacte de Joan-Lluís Lluís transita per un gènere literari molt francès i en canvi molt poc català —i en general poc hispànic—, com és la *nouvelle*. Aquesta narració que supera el relat i que no arriba a la novel·la és també per ella mateixa un exemple de frontera. Els francesos adoren aquesta mena de textos —una prova és la concessió del premi Nobel a Patrick Modiano—, mentre que a casa nostra són molts els editors que han confessat que l'odien perquè l'extensió obliga a uns preus molt baixos on és difícil repercutir costos. En canvi, els americans es queden a mig camí amb la passió pels relats breus que molt sovint ultrapassen les trenta, quaranta o cinquanta pàgines —per posar un altre exemple, la

canadenca Alice Munro, o el sovint sobrevalorat David Foster Wallace.

Llavors trobarem com a mínim quatre o cinc fronteres més en el text de Joan-Lluís Lluís. Hi ha la física entre dos estats, la comarcal delimitada pel Vallespir, la del mateix poble, la de l'espai públic i l'espai privat, i fins i tot la de la sexualitat.

Així doncs, ens trobem amb una noia, la Bernadette, que torna a Prats de Molló, d'on va ser expulsada vuit anys abans. El motiu és que la seva mare s'ha suïcidat i ha de ser jutjada, i cal que ella torni al poble. Si vol. El motiu pel qual l'han expulsada és haver-se'n anat al prat amb la filla de l'apotecari per descobrir entre noies els tectes que els nois no els prodigaven, tot i que cap de les dues no era pas lesbiana, i tot i que les dues parlaven de nois i de com devia ser fer tot el que estaven fent amb un noi, però el tribunal no en vol saber res i marca la frontera de la sexualitat amb la frontera física del desterrament, en principi per a tres anys, però ella no hi torna fins al cap de vuit.

La Bernadette ha viscut aquest temps a Barcelona i en tornar al poble ha de

creuar administrativament la frontera francesa. Primer el tren l'ha de conduir fins a Perpinyà, en un viatge del qual se'ns diu: «No se sent interessada pel recorregut del tren, veu el paisatge com un simple decorat instal·lat per distreure els viatgers mentre s'apropa el nord fronterer» (p. 13), i una vegada passada aquesta ratlla, vindran les més petites, les que van fragmentant el món. Així, en el viatge amb l'autobús sabem com es va aprendre de memòria els pobles del Vallespir o trobem el xofer de l'autobús en conversa amb el soldat: «l xerren dels familiars respectius que han deixat a la regió parisense o més amunt, allà on França es perd sota l'aiguafang que hi cau cada dia» (p. 21). I és així com a poc a poc s'han anat definint tots els límits i mites de diferents geografies, la de la França identificada amb París i la seva regió; la dels contrastos climàtics dins el mateix país. Ràpidament apareixen paraules com muralles o l'entrada oficial del terme i les fites militars que delimiten el castell i que marquen l'espai militar en contraposició a l'espai civil. Per tant, la frontera que es va desdibuixant fins a convertir-se en una espècie d'hidra de set caps.

I finalment tenim encara una frontera molt marcada, la que delimita la presència o no de la llengua catalana al poble, la parla antiga que la Bernadette recupera perquè ha estat «allà baix». I és que Joan Lluís-Lluís ha bastit també una història sobre la desaparició d'una llengua i sobre els mecanismes perfectes per aconseguir aquesta desaparició. Prats de Molló és a només tretze quilòmetres en línia recta de la Catalunya administrativament espanyola. Segons llegim al postfaci de l'edició de 2015 del llibre, «Els prats de morta llengua», l'autor hi va fer d'escombriaire tot un any mentre feia l'objecció de consciència. I va descobrir profundament aquesta frontera lingüística que marca la desaparició d'una llengua. I la tristor, la mateixa que impregna la Bernadette i el lector ara que tenim més fronteres —mentals i socials— que mai.



Fa més d'una dècada, en els meus primers anys d'estudiant a la Universitat de València, descobria la mirada bòrnia de Montserrat Roig en *Digues que m'estimes encara que sigui mentida* (1991). Deia que les dones creadores d'abans dels anys seixanta tenien un ull que mirava a l'exterior: «La mirada de Víctor Català mirava cap enfora. Era l'ull destapat. La mirada sense innocència, a voltes violenta.» I després hi havia un altre ull, el de Caterina Albert, tapat amb un pedaç, que mirava cap endins. Roig afegia, referint-se a l'autora: «La seva mirada era bòrnia, que és la mirada dels que se senten exclosos i involucrats al mateix temps».

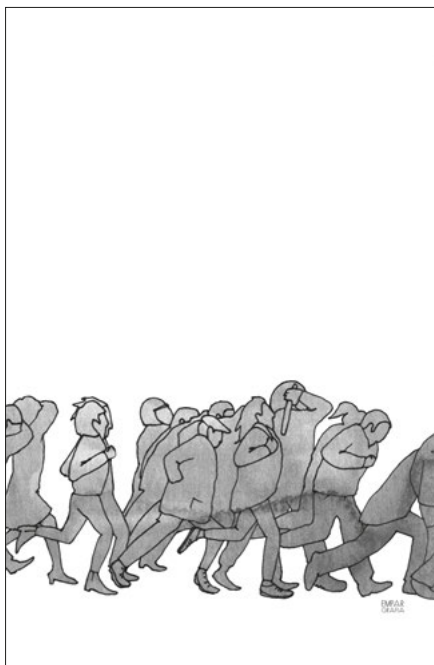
Fa dos anys descobríem la mirada bòrnia d'Agustí Vilamat, narrador autodiegètic en *Jo soc aquell que va matar Franco*, novel·la del consagrat escriptor nord-català Joan-Lluís Lluís, guanyadora del Premi Sant Jordi 2017.

L'ull interior del narrador de *Jo soc aquell...*, l'ull que mira cap a la ment, evocarà els records del protagonista, vivències vistes i viscudes amb l'ull que mira cap a fora, i així corroborarem al final que la novel·la està engendrada en forma de memòries. Amb un títol d'anticipació, *Jo sóc aquell...* té una estructura intel·ligible: consta d'un preàmbul i tres parts. En el preàmbul hi trobem el primer díctic temporal que ens situa en el relat marc: 12 de juny de 1940, dia en què les tropes franquistes s'alien amb Hitler i bombardegen els republicans apilonats en el camp de concentració de la platja d'Argelers. Així comença el que molts crítics han caracteritzat com a ucronia, ja que es presenta una opció alternativa a la història en la ficció; i altres, com a «disucronia» o simplement com a ficció contrafactual, ja que en la ucronia s'entén que el canvi serà portador d'una situació ideal, i en aquesta novel·la, les aspiracions nacionals catalanes al nord i al sud es veuen igualment frustrades malgrat la mort de Franco als anys quaranta.

La primera part, seguint la terminologia de Genette, és una analepsi externa completa, una anacronia cap al passat que acaba allà on ens havia deixat el preàmbul, el 12 de juny de 1940. Correspon als vint-i-tres primers anys de vida d'Agustí Vilamat des que perd un ull als cinc anys en un accident patètic. L'ull invisible, que ja no existeix, l'acompanyarà, malgrat tot, al

Temps del relat en *Jo soc aquell que va matar Franco*. La mirada bòrnia d'Agustí Vilamat

llarg de la seua vida. En efecte, el fet de quedar-se cec d'un ull marcarà el caràcter d'antiheroi en tot el seu recorregut. És l'ull invisible que el mira fixament a ell mateix i li recorda qui és: un desvalgut. Així, aquesta primera part justificarà un heroi feble, humà, amb molts defectes, i semblarà inversemblant que pugui ser capaç de matar algú. L'analepsi legitimarà la seua excessiva manca d'autoestima posterior, com es pot comprovar, per exemple, en el capítol 40, en la reunió que fa l'Exèrcit Lliure de Catalunya per matar el *caudillo*: «I jo, en aquest moment, tindrè cura de mantenir tancat el meu puny dret, perquè no vegi l'abast real de la meua deformitat.» Per tant, es tracta d'una analepsi que ens ajuda a apropiarnos de l'interior del personatge per tenir-li empatia i per tal que la seua proesa posterior es magnifique. A més, la seua passió per la llengua i el seu treball de corrector, que es fan palesos i es construeixen en l'analepsi, permetran posteriorment el que l'autor mateix ha definit com a venjança literària: les últimes paraules que escoltarà Franco seran en català.



Els títols dels capítols de les parts segona, tercera i quarta venen emmarcats amb dates precises, a més d'una frase temàtica apareguda dins del capítol, i segueixen en general l'ordre dels fets de la diegesi. Dintre de cada part transcorren entre sis a deu mesos, i cada part pot tenir fins a dos anys de diferència. En total, cinc anys que formen les memòries des que Agustí Vilamat ix del camp d'Argelers fins al final, moment en què acaba d'escriure les memòries. En aquestes parts ens trobem davant de nombroses el·lipsis on el relat de fets es paralitza i el narrador es permet fer, d'una banda, efectiva la seua funció d'organització amb un discurs metanarratiu: «M'adono, però, que potser he saltat massa mesos des de la meua darrera anotació. Hauria de tornar enrere.» Altres vegades, ocasions, aquestes pauses esdevenen discursos metalingüístics, per exemple quan el narrador enumera tots els mots rossellonesos que ha après fent de maqui a la comarca del Vallespir. La intrusió del discurs poètic no suposarà cap el·lipsi en la diegesi, sinó que es realitzarà en isocronia la majoria de vegades, és a dir, dintre de diàlegs que es trobaran en igualtat temporal del que s'està narrant, per exemple quan el maquisard Lucien mostra a l'Agustí els versos que ha escrit.

A més a més, estem constantment davant de digressions reflexives del narrador sobre diversos temes, tot i que de vegades també hi ha reflexions que es posen en boca dels personatges dintre del relat. La majoria d'ocasions suposen paral·lelismes amb la realitat del lector: situació de la identitat catalana al nord de la frontera administrativa; reivindicacions de la feina de resistència simbòlica dels maquis; crítiques de la deformació de topònims efectuada pel govern francès, que dona lloc al que el narrador considera «escopinades ortogràfiques»; ineptitud per fer front a l'alienació dels estats nació francès i espanyol, i denúncia del diari *Indépendant* per ser col·laboracionista amb el règim de Vichy, entre d'altres.

La mirada bòrnia d'Agustí Vilamat es compon d'un ull exterior que l'empeny a deixar-se portar pels esdeveniments dels quals és obligat a ser actor —la diegesi— i d'un ull interior, invisible, reflexiu, que el consolida com a testimoni de les seues memòries—el relat.

Joan-Lluís Lluís i la literatura fantàstica

Amb catorze títols publicats des de 1993, i un seguit de premis que inclouen el Premi Crexells, el Premi Crítica Serra d'Or i el Premi Sant Jordi, Joan-Lluís Lluís (Perpinyà, 29 de juny de 1963) ha esdevingut un dels autors contemporanis més respectats per la crítica. Un aspecte important de la seva obra és l'ús i tractament d'un seguit de recursos eminentment no realistes o «fantàstics», que li serveixen per emfatitzar determinats aspectes de la narració. Aquests recursos, quan van més enllà d'un cert grau d'estranyament o d'un exercici d'estil, com succeeix amb les peculiars dinàmiques socials satiritzades a *El dia de l'ós* (2004), operen en l'àmbit de la caracterització dels personatges o de la construcció de l'escenari sobre el qual es recolza el text. Vegem-ne alguns exemples.

ELS PERSONATGES

L'exemple més clar del primer cas, i potser el més potent, és la tria del déu Hefest com a protagonista i narrador de *Les cròniques del déu coix* (2013). En aquesta novel·la, l'autor fa servir la immortalitat del déu grec, el peculiar punt de vista que es desprèn de la seva divinitat i l'encert de fer que sobrevisqui fins a l'era moderna per a analitzar l'evolució de la humanitat des de l'època del panteó grec fins als nostres dies. La —sovint cruenta— història de les religions i l'impacte del desenvolupament científicotecnològic sobre la societat són dos dels temes tractats a la novel·la, que té l'encert d'apropar-s'hi des d'una mentalitat —la del seu protagonista— d'un passat prou remot per a ésser, en essència, aliena, però també humana. La crònica d'Hefest, coix déu del foc, fa servir una de les principals llavors culturals de la imaginació occidental per a parlar-nos de nosaltres mateixos. És, potser, el personatge més clarament fantàstic creat per Joan-Lluís Lluís, però podem trobar un exemple molt més



subtil en l'Assisclé Xatot d'*El navegant* (2016).

El navegant és una novel·la de viatges i aventures situada a l'Europa de finals del s. XIX en la qual les llengües d'Europa ocupen un lloc central, en bona part gràcies al talent preternatural que té el seu protagonista per als idiomes. En aquest cas, l'element fantàstic serveix per a atorgar-li, a un protagonista fonamentalment passiu, un tret diferencial que el fa especial. Això permet dues coses: al personatge li dona una motivació intrínseca per a relacionar-se amb el seu entorn, i a l'autor li dona un pretext versemblant per a convertir el llenguatge en un símbol de comunicació —o repressió— entre cultures.

En aquest apartat podríem fer esment també dels trets no realistes dels personatges d'*Aiguafang* (2008), amb un fort component simbòlic aconseguit a través d'un exercici d'abstracció: mai no sabrem els noms dels personatges, que el text anomena segons la seva funció —hi ha l'Assassí, l'Esclau, l'Oreleta... Tanmateix, aquest caràcter abstracte que afecta els personatges ho té tot a veure amb la construcció de l'escenari.

ESCENARIS

Aiguafang està ubicada en una Barcelona que aparentment pertany a un univers paral·lel on es parla català i on plou, sovint, aiguafang, una mena de pluja àcida bruta que corromp i embruta. La novel·la fa una aposta clara per la ciència-ficció i dibuixa una història trista i pessimista sobre la incomunicació. És precisament la sensació d'estranyesa que aconsegueix l'autor, amb el seu llenguatge fred, l'escenari familiar i desconegut alhora i els personatges aïllats i pràcticament anònims, el que potencia el missatge del llibre.

I, com a darrer exemple, a *Jo soc aquell que va matar Franco*, l'autor adopta un dels recursos clàssics de la ciència-ficció, malgrat fer-ne un ús poc emfatitzat: la ucronia o història alternativa. Ara, l'element fantàstic és una alteració deliberada d'un esdeveniment històric: en el 1940 de la novel·la, les tropes franquistes travessen els Pirineus i envaeixen el sud de França per tal d'ajudar Hitler. A partir d'aquí, el text es comporta com una novel·la d'aventures que estableix paral·lismes interessants amb el nostre present i recupera alguns dels temes que l'autor ja havia tractat a *El navegant*. Tot i la subtilitat del seu plantejament fantàstic, *Jo soc aquell que va matar Franco* és un bon exemple de la barreja de convencions de la literatura fantàstica i la novel·la històrica a la qual, darrerament, s'està apropant l'autor.

CONCLUSIÓ

Un dels trets més característics de la literatura d'en Joan-Lluís Lluís és la seva habilitat per aplicar estratègies pròpies de la literatura no realista, amb l'objectiu de subratllar alguns aspectes temàtics dels seus textos. Amb aquest article breu, espero haver il·lustrat algunes de les seves tècniques en una mostra de les seves novel·les.

Miquel Codony

El superpoder de Joan Relluís

Vaig començar a llegir Joan-Lluís Lluís —a partir d'ara, Relluís— a mitjan anys noranta quan publicava a La Magrana. Diria que la primera obra que em va caure a les mans va ser *Vagons robats* (1995), però no el vaig començar a llegir sistemàticament fins a la celebrada *El dia de l'ós* (2004), una de les seves millors novel·les. S'hi detectaven les formes verbals nord-catalanes i algun rossellonisme associat als mateixos escenaris de la novel·la (Prats de Molló, al Vallespir), però en general el model de llengua era entenedor per a qualsevol usuari del català estàndard. Un estil de línia clara, amb frases rodones: «Quan tornaran els óssos, els francesos marxaran.»

Abans, m'havia sorprès descobrir aquell mateix narrador nord-català relluent darrere d'una mena de *plaque* juganera —el número 39 de *Senhal*, Girona, 1997— dedicat a una de les traves més emblemàtiques de l'Oulipo, denominada *mot al 7*. Consisteix en la substitució dels mots d'un text d'una categoria —nom, verb, adjectiu— pel setè de la mateixa categoria que els succeeix, segons l'ordre alfabètic, al leuari d'un diccionari predeterminat. Aquell número de *Senhal* duia per títol «Antologia septentrional del mot al 7», i Joan Relluís aplicava la trava oulipiana a poemes de Jordi Pere Cerdà, Joan Pau Giné, Joan Morer, Josep Sebastià Pons i Claudi Massé, però també a un fragment en prosa de *Contraban*, de Josep Pla, i al poema «Les gorges», de Joan Salvat-Papasseit. Els diccionaris auxiliars que usava per perpetrar la substitució eren tres: per als estàndard, el *DIEC* vigent (edició de 1995); pels rossellonismes, el *Vocabulari rossellonès* de Renat Botet —El Trabucaire, Perpinyà, 1997—, i per als mots francesos, el *Petit Larousse en couleurs* (edició de 1996). L'efecte narcòtic del joc de substitució sobre el text de Pla resultava detonant. S'hi llegien frases quasi dalinianes, com ara: «Ja ho victorejo; vós sou el moderantisme de l'atoniment morquent del morabatí...» o «No per-

boca pas moscallejar-me, per ara i tant». Pur Pla desplaçat.

Era lògic que una educació francesa —el títol d'un dels llibres del seu coetani i conterrani Joan-Daniel Bezsonoff— facilités la familiaritat amb els postulats de la denominada literatura potencial. Amb els anys vaig descobrir que l'exuberància juganera és part essencial en l'escriptura de Joan Relluís. Que la seva prosa relluís amb expressions genuïnes no només no exclouïa la ductilitat inherent al joc verbal sinó que encara el posava més en primer pla. Anys després, aplicaria la mateixa trava a lletres de cançons en unes originals col·laboracions a la revista *Enderrock*, però l'esclat de la llengua com a protagonista literària en la seva obra es dona en tres llibres ben diversos i, tanmateix, complementaris per definir la seva intensa relació amb la llengua: *Xocolata desfeta: Exercicis d'espill* (La Magrana, 2010), *A cremallengua: Elogi de la diversitat lingüística* (Viena, 2011) i *El navegant* (Proa, 2016).

El primer, de narrativa reiterada, és l'amplíssim menú d'un gran restaurant; el segon, d'articles, és la carta de vins; el tercer, una bona novel·la, la guia gastronòmica.

Xocolata desfeta és un llibre singular que aplica per elevació la proposta que Raymond Queneau va fer l'any 1947 a *Exercices de style*. Joan Relluís apuja l'aposta i narra un episodi en una de les granges típiques del carrer de Petritxol a Barcelona. Ho fa de 123 maneres diferents, fent servir tot d'estils, argots professionals i artificis retòrics diversos. El menú és amplíssim i el xef Relluís hi desplega tots els recursos que li permet l'idioma. És un missatge clar: el català és una llengua apta per a tots els usos, flexible i saborosa, que permet tant la transparència com la foscuria.

Per exemple, l'episodi que porta per títol «Acrònim» forma un nou text ocult amb les inicials de les paraules que escriu amb majúscula: «ja sou del Moviment d'Amants Gormands Reiteratius d'Anades i Descobertes Agradables Rares i Inesperades per l'Antiga

Petritxol Obscurida els Dijous per una Enganyosa i Repugnant Bretolada Erràtica Universalment Reprovada i Execrada que Xoca Obertament Contra l'Ordre la Legalitat d'Altruisme i la Tolerància Atàviques que Suposadament Emergeixen Niuen i se Solidifiquen Entre les Sectes que Enalteixen la Raça de Cassà Allà a la Selva tot Taral·lejant Invictes Gestes Armades Totalment Patètiques per Embellir Rulls Ulls i Nas i Anunciar Nervioses Ofenses i Irresponsables Apunyalaments als Budells que Envien a Llits amb Llençols Armats els Pobres i Esbalaïts Reus Observats amb Binocles per Orcs Judges Abstemis?».

Si extraiem les majúscules que formen l'acrònim interior hi llegim un nou text coherent amb la història: «M'agradaria poder beure xocolata sense ser castigat per una noia bella però boja.»

A cremallengua és la carta de vins. Emergeix el Joan Relluís articulista especialitzat en temes lingüístics que no es limita a reflexionar sobre el procés de lingüicidi emprès per l'Estat francès sinó que divulga amb tremp de narrador casos relatius als parlants de llengües en perill d'extinció. Tinc el meu exemplar guixat fins a la ignomínia. Els conceptes sobre la llengua són clars, i les històries, extremes. En certa mesura, sembla el treball de camp per emprendre l'escriptura d'una de les seves novel·les més ambicioses, la que aquí he volgut associar a una guia gastronòmica: *El navegant*. El protagonista d'aquesta insòlita novel·la, Assiscle Xatot, anirà de Perpinyà fins a Nova Caledònia estirat per un superpoder digne del rei poliglòt Mitridates el Gran: és capaç d'aprendre qualsevol llengua de cop i volta. Com és que mai no se li va acudir a cap guionista monolingüe de Marvel fer un superhero així? Ha hagut de ser un escriptor verbívor de Perpinyà que predica allà on va la importància del català i de totes les llengües.

Lluís Alpera guanya al set i mig

1. L'any 1971, Lluís Alpera (València, 1938 - Alacant, 2018) tornà dels EUA, cap on havia marxat el 1964. Fou professor a les universitats d'Emory (Atlanta) i Washington (St. Louis). S'establí a Alacant i fou pioner del Departament de Filologia Catalana de la UA. Darrerament, hi promovia la Festa de la Poesia (*Entre mots i versos*, UA). Trobareu informació biogràfica a *Daina* (6, 1991), *Serra d'Or* (515, 2002) i *L'Aiguadolç* (36, 2009).

2. L'edició de la poesia completa, *Ulisses i la Mar dels Sargassos: Poesia 1963-2017* (Onada, 2018), incorpora una bibliografia crítica sobre l'autor, una relació dels seus llibres com a crític i d'aquells dels quals ha estat editor-curador, entre els quals: *Talaia de Migjorn* (PAM, 1995) i *Sobre poetes valencians i altres escrits* (PAM, 6 vols., 1990-2013).

3. L'antologia *Poetes universitaris valencians* (1962) autoritzà Sanchis Guarner a parlar de «continuïtat», sis anys després de *Poesia valenciana (1900-1950)*, de Joan Fuster (1956). Llevat d'Alfons Cucó, eren inèdits: Lluís V. Aracil —«Ítaca no és un somni»—, Emili Boïls, Emili Rodríguez-Bernabeu, Isabel Clara Simó... I un Alpera que versifica: «Però ja no són temps / d'estètiques simbolistes», però cita Carles Riba.

4. El «realisme històric» que Castellet i Molas propugnaren a *Poesia catalana del segle XX* (1963) tingué com a seqüela «Antologia de la poesia realista valenciana» —*Identity Magazine*, 24, Cambridge, EUA—, auspiciada per Alpera. Però la revolució poètica d'Andrés Estellés ja s'havia produït i romandria gairebé inèdita fins a la dècada següent. Tres llibres, *Ciutat a cau d'orella* (1953), *La nit* (1956) i *Donzell amarg* (1958), en vaticinaven l'autoria. A hores d'ara, els estendards *La pell de brau* (1960), de Salvador Espriu, i *Vacances pagades* (1960), de Pere Quart, amb penes i treballs produeixen entusiasme, llevat d'alguns versos «històrics» inapel·lables. Alpera fou anatematitzat per la generació de *Carn fresca* (1974). El llibre més «realista» d'Alpera, *Dades de la història civil d'un*



valencià (1967), és excel·lent, però sols tingué una edició clandestina de cent exemplars. Fou reeditat l'any 1980 dins l'homònim *Dades de la història civil d'un valencià (1958-1978)*, que n'aplegava d'altres d'anteriors i posteriors. Com *Llibre de meravelles* (1971) d'Estellés, *Dades...* (1967) testimonia la postguerra dels valencians.

5. Alpera usa el vers lliure sense mètrica ni rima. En el ritme dúctil que l'embelleix, perviu la grandiloqüència solemne dels hexàmetres de les *Elegies de Bierville* de Carles Riba. Se n'adonà Salvador Espriu —*Dades...*, 1980—: «[S]o tan digne, noble, elevat [...]. Teniu el do i el sentit del ritme.» D'Espriu, n'obté la pulcritud en la tria dels mots amb què construeix les imatges i la gravetat del compromís cívic amb la col·lectivitat. D'Homer —*Odissea*, 1948 [1919]—, de Kavafis —*Poemes*, 1962— i de les *Elegies de Bierville* —1943: «soc el naufrag que en l'illa profunda / on reneix de la mar, súbitament reconeix / una pàtria d'antany», V; «he navegat com Ulisses [...]

Ítaca, regne petit», VII—, el nostre heroi quotidià Alpera en pren els referents d'Ítaca i d'Ulisses. Aquests símbols representen mite i realitat —*alter ego* de la perduda o imaginària Atlàntida—; esdevenen columna poètica vertebral per tal d'expressar anhels, frustracions i reflexions; matisos emocionals i conceptuals canviants: al·legoria

exegètica del seu periple vital. Som davant una producció lírica profundament humana, coherent i compacta, que difícilment decebrà l'expectativa d'un lector exigent. La poesia d'Alpera manté una bellesa formal i una eficàcia expressiva sostingudes en la diversitat i en la intensitat. Els himnes de l'epopeia íntima d'Alpera travessen sis dècades. Cadascú preferirà uns versos, uns poemes i uns llibres. L'opció és part del valor.

6. Són un llegat únic d'Alpera els poemes de la València marinera del Cabanyal, on visqué fins al 1949, al carrer de la Barraca: «El sol del teu país» (1967), «Poema a Isabel (II)» (1971), «Com un llençol emmidonat de postguerra» (1986), «Van trigar molt de temps les tellines» (1995), «Introit» (2008), «On és la ruta marinera dels pares i dels avis?» (2017), i l'antepenúltim fragment de «La Mar dels Sargassos: Poema inacabat» (2017): «Retornes sovint a la teua platja del Cabanyal...».

7. Amb lletres d'or, romandrà *Surant enmig del naufragi final, contemple el voluptuós incendi de totes i cadascuna de les flors del núbil hibiscus* (1985), foixià i vallfogonesc. L'exquisidesa clàssicobarroca lasciva d'un orfebre que celebra amb elegància renaixentista corelliana l'èxtasi voluptuós i feliç de l'amor foll, un himne a la passió i la mística carnal, una filigrana retòrica que dialoga amb Martorell, March, Ovidi, Virgili, Isabel de Villena, Juan Ruiz, i Estellés; la rosa de Ronsard; el triomf desvergonyit d'Eros sobre Tànatos: l'instant etern del gaudi viscut i del desig acomplert; clímax assenyat del *tempus fugit*; del *collige, virgo, rosas*; del *carpe diem* bellament i luxuriosament poetitzats; vida i literatura: 7 1/2.

Lluís Roda

El poemari que ens ocupa, de Jaume C. Pons Alorda (Caimari, 1984), es podria descriure com un volcà en erupció, ja que s'hi desprenen rocs i fums, pedres, foc i cendra. Les paraules esclaten com en un volcà gràcies al foc creador i il·luminen les entranyes de la mort i de la vida. El llibre posseeix tres dimensions que s'endevinen en el seu títol polisèmic, tal com assenyala Eduard Sanahuja en el pròleg. Trobem que el poeta lluita contra el temps perdut, contra allò que era. També, trobem l'era fecunda de la creació on creix el blat de la poesia. Finalment, en una tercera accepció del mot, el llibre marca l'inici d'una era, tot reivindicant el caràcter fundacional de la poesia.

Els versos d'aquest autor no deixen indiferent, ja que és capaç de conjuar un to provocatiu i mordaç amb un de més tendre. Malgrat la vessant provocadora, també hi apareix una vessant tràgica, en la qual el poeta —com un semideu— clama al cel, i pateix el dolor de qui es lliura a una mena de crucifixió. Finalment, hi ha un to més humà, quan, per sota de l'exabrupte, cau la màscara del pallasso i apareix la poesia pura d'un cor que batega i s'alimenta de les hores, i on trobem el poeta més profund, que ens ofereix certes perles, certes troballes màgiques de versos preciosos —«fora de tot queda la llum i la puresa de la llum».



Amb la boca plena de carn i de llum

Jaume C. Pons Alorda
Era
LaBreu Edicions, Barcelona, 2018
88 pàgs.

Pel que fa a l'estructura, el llibre consta d'un pròleg d'Eduard Sanahuja Yll. El cos del llibre l'integren trenta-nou poemes organitzats o, més ben dit, enfrontats com en un mirall, un per un —el poema 1 enfront del poema 39, i així successivament. I, en el centre del llibre, hi ha el poema 20 (tríptic). Finalment, hi ha un epíleg de Lucia Pietrelli. Les citacions inicials deixen ben clares les preferències poètiques: ecos de Pier Paolo Pasolini, d'Antònia Vicens, de Blai Bonet i, també, de Francesc Garriga.

El poemari s'enceta amb un poema que perfectament podria ser el poema que el tanqués, ja que enuncia la temàtica central del llibre: la mort— o, més ben dit, la lluita contra la mort i la defensa de la vida: «Morir no fa mal. / El problema és la mort.» Un altre tema és la insatisfacció de la creació poètica —«som els preservatius de les paraules»—, deguda a les limitacions o imperfeccions del llenguatge, com per exemple en «Autoretrat d'un ase». També el motiu temàtic de la llum com a element salvador hi és molt present, en versos com «vinga, llum, sigues més llesta, i incendia'ns a tots d'una vegada», o quan el poeta afirma que escriu amb «la boca plena de carn i plena de llum», o que «persegueixen la llum a mossegades». També trobem grans dosis d'ironia, com en el poema 20, quan el poeta afirma que, fins i tot, la vida pot «embarassar el profund», en descriure com «el taüt, com un fal·lus, penetra el nou món en què és endinsat».

En general, es tracta de poemes breus, mancats de narració i d'anècdota. El poeta intenta descriure l'esclat de llum que il·lumina el dol i la mort, però aquesta tragèdia es contempla amb ironia, mitjançant les antítesis morir/viure, solitud/companyia —«sols quan morim aprenem a estar en companyia».

El poema 38 ho resumeix amb els versos «Deixa'm morir una estona més, / ara que he après», que evocuen el classicisme del famós vers «Al punt que hom naix comença de morir», de Pere March, i que esdevenen un cant de vida on la mort et fa «d'escala / cap al diamant d'heura / del ventre / de l'etern»; una recreació moderna de la metàfora tradicional del triomf de la vida sobre la mort, gràcies al poder de l'amor que ultrapassa els límits del temps: «els meus antics cossos / enamorats fins a l'esquelet / de les erugues que se m'empassaren». Amb el poema final, el poeta assumeix la impossibilitat de l'eternitat: «Ningú, desgraciadament, no és del seu temps.» Ningú no pot ser-ho, perquè —quan ho intenta— el temps ja ha passat, perquè l'instant d'ara ja «era», ja no és, i així, la vida és com l'anguila que s'esmuny entre els dits del temps.

Ens trobem davant d'un apassionant cant a la vida i d'una inesborrable lliçó d'amor. Amb la seua poesia «volcànica», l'autor s'aproxima a la profunda saviesa de qui és capaç de crear bellesa a partir de l'exageració, de la visceralitat i del sarcasme, amb una veu de poeta mordaç i savi que amb la carn ferida pel pas del temps, a mossegades —«sadollant-me de tu, vida meua»—, escriu per il·luminar la mort i lluitar, de manera exaltada, per una vida plena.

Francesc Rodrigo



Sif, o el narrador que feia poemes

Els Jardins de Samarcanda tenen redols més flairosos que d'altres. On la llum penetra de gairell entre el fullam, on la xiscladissa dels ocells fa ressò d'església. El poemari de Pau Sif és un d'aquests redols virtuoses del jardí, i una petita pàtria. On el mar és la terra ferma, i la terra ferma és la terra incerta dels somnis, dels enyors, de les esperances, per on el jo poètic navega incandescent. «Ella, més que res, estimava el mar que la lligava tant a la terra», deia Rodoreda, i és això, també, el que el lector de *Veles* pressent constantment. El mar, doncs, forma el mapa per a anar d'un lloc a l'altre. Perquè *Veles* és pàtria, però també és viatge. I per això hi trobem, a part de l'aigua com una presència latent o invocada, poemes que s'esperen, ben quietes, en una andana d'estació, poemes que fan temps en una sala d'aeroport, poemes que passen controls de seguretat abans d'envolar-se, poemes arraulits entre els quatre vèrtexs d'una postal, poemes escrits en català que ens parlen, però, en altres llengües...

Passem, doncs, en la gran pàtria estrangera que en certa manera ens és casa. I de la qual Sif mesura sovint les semblances i dissemblances amb la pròpia. Sif, però, delimita aquesta pàtria intermitent en la Mediterrània del nord. I és que els poemes que formen *Veles* van ser escrits, de fet, els darrers anys que l'autor va passar a Zadar, on feia de professor de llengua catalana a la universitat de la ciutat, i durant els primers temps del seu retorn al País Valencià, amb totes les anades

Pau Sif
Veles
Central - Eumo, Vic, 2018
62 pàgs.

i vingudes en l'endemig. El viatge es converteix, al llarg del poemari, en rutina. I de mica en mica el concepte de casa pròpia, que ens imaginàvem a la Pobla de Farnals —on va néixer l'autor—, esdevé esfereïdorament elàstic. I s'eixampla més i més fins que retorn vol dir, també, per força, anar-se'n. Deixar un lloc que també s'ha fet casa.

El viatger de *Veles*, però, mai no viatja sol: està atent a totes les altres persones en trànsit. I així ens adonem que viatge no vol dir, només, maleta i ulleres de sol. Viatge vol dir retorn, fugida, exili, pertinença o desarrelament. El viatge, doncs, com un concepte profundament relligat a la naturalesa de l'home. No de l'home sol, sinó de la humanitat sencera. Amb la seva capacitat per construir i aterrar, per instal·lar-se i partir, generació rere generació. Així, Sif parlarà als «passatgers atònits d'avions amb avaries», però també als «cors fugitius», i fins i tot dedicarà una

pàgina a narrar telegràficament la vida d'una dona amb qui va parlar uns minuts, potser a peu dret, en un aeroport. De l'experiència personal del viatge en fa un mosaic social clarificador, suggestiu, irrevocablement generós. I això ens fa pensar que Sif, potser, és un d'aquests narradors que s'ha fet poeta, atès que alguns poemes tenen un eco narratològic de naturalesa sagarriana, inapel·lable.

Però qui navega per aquest poemari blanc no només s'afegeix als vaivens del jo poètic i a la reflexió del viatge: també hi troba poesia de l'embadalliment, feta amb la mirada expectant, de darrere el vidre; poemes d'amor que fan tremir fins els cors més acofats, i algun malabarisme lingüístic. Com és el cas de «Conte d'estiu», en què la lleugeresa de l'estació munta per les imatges que s'evocuen, per la tirallonga de versos curts i juvenívols; però també per l'al·literació fresquíssima: «I quan llum la lluna / lleneguen al llit / i es donen al lleure, / és a dir, que follen, / i l'illa els fa un fill, i són lleus. I lliures.» Qui s'embarqui en aquest recull, doncs, fendirà aigües encalmades i veurà alguna tempesta al lluny, sempre sota unes veles blanques gegantines, que glateixen amb franquesa com un cor. «Torna sempre la bufera que improvisa, / sobre el pentagrama de les illes, / un cant sincer.» Perquè Sif parla amb una mena de veritat impostada, sense reserves, a la pell. I fa dir «gràcies».

Mònica Boixader

CARÀCTERS

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i cognoms: NIF:
Adreça: Població: País:
Codi postal: Telèfon: E-mail:
Adreça d'enviament (si és diferent de l'adreça fiscal):
Em subscric a *Caràcters, revista de llibres* per 4 números (subscripció anual), a partir del número:, raó per la qual:
Opció A: Domiciliació bancària
Opció B: Us tramet un xec per valor de 20 euros, a nom de: Universitat de València. *Caràcters, revista de llibres*
(Preu Europa: 24 euros. Resta del món: 30 euros.)
Opció C: Targeta de crèdit (Data de caducitat) /
Número de la targeta Signatura:
Envieu còpia d'aquesta butlleta, amb les dades corresponents, a:
Caràcters, revista de llibres. Publicacions de la Universitat de València, Arts Gràfiques, 13, 46010 València
També us podeu subscriure enviant un correu electrònic a publicacions@uv.es

Del tot Plau-me Pérez-Montaner

Per fi tenim l'obra poètica sencera del tercer dels nostres autors —rere Josep Palàcios i el recentment finat Lluís Alpera— nats el 1938: *Defensa d'una forma: Poesia completa (1976-2018)*, de Jaume Pérez-Montaner (JPM). Inclou, magnífics, un pròleg d'Antoni Martí Monterde i un epíleg de Dominic Keown, i material inèdit: dos llibres de poesia inèdita del 2017 i una «Poètica» rabiosament coetània.

Al primer títol inèdit, *Punt de fuga*, hi trobem no «una», sinó moltes formes poètiques, i fins i tot una cançó, però, ai las, cap poema en prosa —des del 1996! Destaquen els «Dotze apunts per a un autoretrat», un d'eixos textos de vers blanc —en aquest cas deca-síl·lab—, bells i llargs, seccionats, marca de la casa JPM; apareix sota l'advocació del seu amat i estudiat Estellés i creiem que és un testament (meta)poètic. També llegim com JPM opta per «Dir amb tota la meua llibertat» poemes com «Independència» o «DNI», on el crit contra la injustícia venç la retòrica; l'ens líric ha passat de sentir-se un tu lliure (p. 103) a, des del jo, ser-ho (p. 320). És curiós com alguns textos polítics més imatgístics de *Deu poemes (1978)* no han estat recollits en el volum.

El segon llibre inèdit, molt més cohesionat, és *La llum de l'ombra: Paisatges per a Mark Rothko*. Ens sembla un dels millors poemaris del 2018. Som lluny del collage muralista d'*Adveniment de l'odi (1977)*. JPM sempre ha treballat excel·lentment la paleta cromàtica: capvespres violetes, americans neons feridors de *drugstores*, bells turons farcits de verds, etc. I sobretot el blanc, que s'associa a la diana de la tortura (p. 50) o als sudaris (p. 347), però també, i sobretot, a l'ontologia: hi ha «el blanc profund en els colors del llenç» (p. 234), ja que el blanc «és el destí» (p. 138) i «és la resposta» (p. 148). Sobre el color, JPM ens contava el 2009 en una entrevista inèdita: «Potser és cert que el color blanc és negatiu en la meua poesia primera: la llum excessiva del sol al desert, la negació del color, en certes cultures acompanya la mort com als taüts dels xiquets [...]. El color roig és fort però positiu. La importància de la pedra potser beu de les lectures de Neruda o Mir, com dius, però també d'un autor ideològicament oposat a mi, com Paz.» *Defensa d'una forma* acaba amb el poema «Pedra»

Jaume Pérez-Montaner
*Defensa d'una forma:
Poesia completa (1976-2018)*
Institució Alfons el Magnànim - Centre
Valencià d'Estudis i d'Investigació,
València, 2018
384 pàgs.

(p. 350); aquest text, d'un costat, s'oposa a qualsevulla fugida vital i textual —des de 41 o 62 fins a *Punt de fuga*—; de l'altre, relativitza i humanitza, és a dir, essencialitza el text «Pedra de foc» (p. 346). A «Pedra», viure torna a ser natura o parla, però ara, en tercera persona —el ja-no-jo—, llegim un «feliç amb tot de tornar a ser pedra» (p. 350).

Hi ha una esperança final a *Defensa d'una forma*, malgrat tot, malgrat que el paradís es perda (p. 217) o no s'ha ja conegut mai (p. 349), malgrat que passen els anys i els amics esdevinguts fantasmes (pp. 72, 346) s'acumulen; es passa de plantar «xiprers» (p. 291) a l'obligació de plantar «pins» (p. 344), potser en homenatge al poble natal del poeta. I és que, com el temps-leopard



(p. 103) tornava, sempre es torna a la terra: dels EUA al País Valencià, com el 1977, de l'East Side (p. 335) al Puig Campana (p. 345; i Martí Monterde, p. 7). Tot torna: ametllers d'infantesa, telers d'Alcoi, capvespres-platges, dones pluja, ninetes buides... Tornen Vallejo, el març eliotià, el pa nerudià-estellesià i la imatgeria expressionista-surrealista; els violins es dessagnen (p. 105 i p. 343); la ciutat es deshumanitza i s'ompli d'autòmats (p. 92) i zombis (p. 310).

Com podríem classificar l'obra de JPM? Poeta de postguerra segons Fuster, pont entre els anys seixanta i setanta per a l'borra, o poeta dels setanta? Potser l'encerta Vadell quan l'anomena «poesia de síntesi» a *Sèniors poètics*. És un poeta «català, europeu i transatlàntic» (Keown, p. 365), de bellesa i veritat, d'oblit i de memòria. Diu el mateix autor: «[Des dels noranta] potser és una poesia més intimista, relativament, ja que la temàtica social també pot ser intimista; en tot cas, és una poesia més autoreflexiva, amb menys connotacions directament polítiques, encara que hi continuen, que hi són» —entrevista inèdita, 2009. Ha passat de la fidelitat política sempre difícil i associada a l'arbre (pp. 57, 249) al «fidel només al més lleuger batec» (p. 344); i tanmateix, no deixa de denunciar la repressió dels caps sodomites i eunucs de l'Església, de les calbes i les rates i els seus lacais. L'escriptura és un «us escric» (p. 65), però també una obligació: «has d'escriure» (p. 325). Potser la clau de JPM és no renunciar a res en la vida, en les lectures ni en l'obra mitjançant un dels seus isomots: afaïonar; cal treballar la realitat, compondre i imaginar. En l'entrevista del 2009 ens deia: «Em comentes que el "nosaltres" de vegades no saps si adscriure'l al social o al personal; jo jugue amb aquesta ambivalència. Pensa que la paraula és ambigua per definició, i la poesia crea una possibilitat múltiple de lectura.»

Quina serà la teua lector/a? No et perdes aquest poeta inclassificable de finals del xx i inicis del xxi. Inclassificable per únic. I gran, canònic a la Bloom. Ara ja sí. Gràcies a l'Institut Alfons el Magnànim. Per a quan una tesi doctoral?

L'úter com a espai diegètic

La darrera vegada que vaig sentir Anna Gual, va recitar el poema «L'hivernar de l'ós» —*El tubercle*, Edicions Tres i Quatre, València, 2016). De l'últim recull de contes que he llegit, *Entre dones* (Balandra, València, 2016), el més original és «La d'arrels fortes i perennes», de Mercè Climent. La darrera obra de teatre d'autoria femenina que he vist ha estat *Una gossa en un descampat* (2018), de Clàudia Cedó. I, finalment, la novel·la que acabo d'entendre és *Florescència* (Sembra Llibres, València), de la sud-africana Kopano Matlwa.

Què tenen en comú aquestes peces, més enllà d'haver estat escrites per contemporànies nostres? El poema, el conte, la peça dramàtica i la novel·la comparteixen espai diegètic: l'úter. Dels versos de Gual me n'ha quedat gravada la imatge, tan plàstica, dels orígens de la vida, amb tota la càrrega evocativa de l'insondable: les pin-

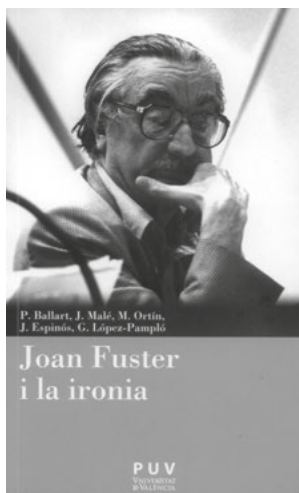
tures rupestres dibuixades a la paret uterina. Al conte de Climent, el fetus parla a la seua pròpia progenitora des de l'úter: la consola del trauma d'un embaràs frustrat. Si la mort intrauterina ocupa un espai tangencial en aquesta obra, en la de Cedó és central. Cedó ha explicat que, per superar el trauma d'un avortament, el va convertir en el pinyol de la seva peça —amb la qual s'obria el 30 minuts de TV3 titulat «Sense batec», consagrat al dol que es viu després d'un avortament o de perdre un nadó. D'una altra sofrència parla la protagonista de *Florescència*. Masechaba narra el dolor d'unes menstruacions terribles, el trauma d'haver de sotmetre's a una operació per superar l'endometriosi —aquesta malaltia tan desconeguda—, i el turment de gestar una criatura fruit d'una violació —com a càstig pel seu activisme contra la xenofòbia a la Sud-àfrica post-

apartheid. Masechaba confessa haver pensat «que hauria estat millor per a la Mpho haver-se quedat dins l'úter», si bé acaba resolent: «[C]al que sortís, com tots hem fet. Per encarar-nos a tot el que ens hem d'encarar.»

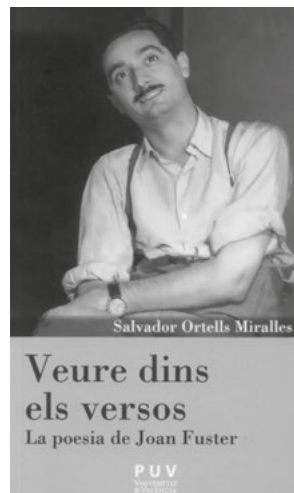
Desconec si hi ha cap estudi que vinculi l'eclosió d'escriptores amb l'emergència de l'úter com a espai diegètic. Però tot fa pensar que el recés on es gesta la vida serà el teló de fons de futures creacions literàries, perquè els camps de batalla són marcs propicis per a ambientar-hi experiències humanes al límit. I l'úter és un camp de batalla de primer ordre, on en els últims anys s'ha obert un altre front: el de la violència del capitalisme global que és la gestació subrogada. Amb Mpho, ens hi haurem d'encarar.

Teresa Iribarren

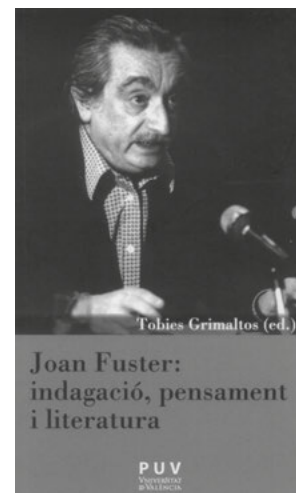
joan fuster
CÀTEDRA
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA



Joan Fuster i la ironia
P. Ballart, J. Malé,
M. Ortín, J. Espinós,
G. López-Pampló



Veure dins els versos.
La poesia de Joan Fuster
Salvador Ortells Miralles



*Joan Fuster: indagació,
pensament i literatura*
Tobies Grimaltos (ed.)

Dues savieses que s'encreuen

Aquests volums, *L'estupor* i *La literatura recordada*, són —m'agrada veure'ls així— un diàleg implícit entre els autors, dos savis —és la fórmula que cal emprar— que tenen molt a veure entre ells: Josep Iborra i un dels seus fills, Enric.

Per raons d'edat, em vaig relacionar més amb Josep, tan plenament cordial i tan culte, incisiu en les observacions i en la conversa, càustic en el comentari, amb la seua veu petita, enfront de les estupideses i les misèries ambientals, sobretot les polítiques, amb el que comportaven. La nota autobiogràfica que fa d'epíleg a *L'estupor* m'ha dut a imaginar un reportatge, ja impossible, sobre la seua personalitat. Pense en les calamitats que degué patir abans de tenir la vida resolta professionalment en la figura esquifida que seria la seua de xiquet i de jove. Més esquifida encara que quan el vaig conèixer, gràcies a Fuster i a Ventura.

L'estupor és un llibre factici, construït per Enric fent una tria de la impressionant quantitat d'anotacions quasi diàries i en la major part inèdites deixades pel pare, que n'havia mostrat una part en *Inflexions* (2004) i *Diari d'un bizantí* (2007). Com llavors, es tracta d'assaigs, suscitats per una lectura excepcionalment sagaç de pensadors i literats, en general europeus, de diferents èpoques i tendències: sant Agustí o Karl Marx, Montaigne o Pascal, Voltaire o Nietzsche, Shakespeare o Swift, Thomas Mann, Paul Valéry, Homer, Franz Kafka.

La música i la lectura foren grans passions de Josep Iborra a través d'una vida de vegades dura i sempre exigent, d'una autoconstrucció com a intel·lectual rigorós i profund, sense renúncies. I dels llibres decantava observacions afirmatives o contràries, desenvolupaments, formes pròpies i personals de copsar o de presentar la realitat.

Llegint *Inflexions* i *Diari d'un bizantí* vaig comprendre quant hauria guanyat la premsa periòdica local de la segona meitat del segle XX si algun director hagués tingut prou sentit per encapçalar cada número de la publicació amb una d'aquelles frases confeccionades pràcticament en secret.

La nota autobiogràfica relata el pas d'una llar familiar sense llibres al descobriment d'una riquesa inacabable

Josep Iborra
L'estupor
Afers, Catarroja, 2018
224 pàgs.

Enric Iborra
La literatura recordada
Viena Edicions, Barcelona, 2018
340 pàgs.

de lectures que es desplegaven davant d'una curiositat mai associada, com un panorama fascinant, il·limitat. Deixa constància de les provatures, aviat abandonades, com a poeta, de les prosas literàries recollides en *Paràboles i prou* (1955, 1995), i del moment transcendent i il·luminador en què es va «trobar amb els Assaigs de Montaigne», font d'idees que el feu «adquirir, també, l'hàbit de la interrogació».

L'estupor, producte en darrer terme d'aquella descoberta iniciàtica, forma

un cabal valuósíssim per derivar-ne noves vies a la interrogació i la descoberta, i fa pensar en la necessitat d'editar ja una selecció molt més àmplia de les anotacions de l'autor. Parle, probablement, d'uns milers de pàgines. No hi fa res. Seria una de les grans aportacions culturals que cal demanar per mostrar la importància capital d'una obra amagada, bastida amb esforç, rigor i perseverança.

La literatura recordada participa d'un propòsit semblant al que mantenia Josep Iborra quan escrivia, sempre a mà, les seues observacions. En els seus «101 contrapunts de lectura», com diu el subtítol, Enric Iborra utilitza un traçat més sistemàtic en l'exposició. I això, pel fet que deriva de la passió, transmesa o heretada, per la lectura, però en unes condicions més favorables, combinada amb l'estratègia organitzada a què obliga l'exercici professional. El 2013 havia publicat *Un son profund: Dietari d'un curs de literatura universal*, també absolutament recomanable. Aquesta nova obra no recull reflexos de lectura ocasional. Obeeix a un programa i té una finalitat en darrer terme formativa, però no és, ni de bon tros, un manual escolar ni una eixuta enumeració de dades. Queda més ben definida com una eina de transmissió de sabers i experiències de l'autor que sens dubte ha gaudit, és ben visible, llegint tot allò que selecciona i pensant tot allò que comunica, que comparteix, que invita a llegir o a rellegir amb ulls nous i una perspectiva distinta, més culta i contextualitzada —menys «innocent»—, però no menys àvida.

Tot en aquestes pàgines està elaborat com si Enric Iborra descrivís un llarg viatge, el d'un lector formidablement dotat d'una atenció molt precisa i d'una capacitat informativa singular, que capta de seguida l'interès de qui el segueix, quasi com si estigués escoltant la narració i, per la destresa del guia, demanant a cada instant més dades.

La lectura successiva dels dos llibres, per ordre cronològic dels autors o no, resulta un exercici ple d'interès, per descobrir obres o autors que ja coneixiem o d'altres de nous, per trobar matisos o interpretacions que se'ns havien escapat.



L'home invisible es fa visible

Manel Alonso i Català
Les petjades de l'home invisible
Premi de la Crítica dels Escriptors
Valencians 2018
Quorum Llibres, Valls, 2017
236 pàgs.

Sembla que *Les petjades de l'home invisible*, un dietari que abraça des de setembre de 2014 fins a setembre de 2016, ha estat batejat des de la seua publicació com un llibre pessimista, segurament fruit d'un poeta en un estat de crònica angoixa existencial, davant del qual el mateix Emil Cioran trobaria un excés de negativitat en les seues pàgines. Res més allunyat de la realitat. Les petjades del poeta i escriptor Manel Alonso són vitals i optimistes, fortament implicades en la vida cultural i política del seu entorn: la història, la música, la poesia, l'art, la bellesa...

Si de cas, els comentaris són crítics, clar que sí, i la seua actitud davant l'entorn és una actitud crítica. Ara bé, el poeta reivindica l'alegria, la motivació de viure, el plaer de poder transmetre felicitat a través de la poesia i la música. L'autor reivindica, davant la vulgaritat de la societat del consum, la sensibilitat de poder percebre els petits instants de felicitat, com el tast d'una maduixa vermella, la lectura en veu alta d'un poema, escoltar una cançó o eixir a la muntanya, entre moltes altres coses.

Això no obstant, hi ha anotacions, com la que tanca el dietari, posem per cas, en què confessa sentir-se «deprimit i frustrat»; sembla que ha caigut en un bucle en el qual té la sensació que «la vida se m'escapa, que he perdut no un sinó uns quants trens i que estic condemnat a rondar per aquesta estació grisa i bruta del fracàs». És a dir, *Les petjades de l'home invisible* és un llibre, premi de la Crítica dels Escriptors Valencians, amb llums i ombres, optimista i pessimista alhora, però la impressió latent després d'una atenta lectura és plenament vital, de cant a la vida, a l'amor i la bellesa.

Les anotacions setmanals de la columna de Morvedre.info «Arruixa que plou» formen un conjunt d'anècdotes i cabòries introspectives a partir de les quals Manel Alonso reflexiona sobre la literatura valenciana, la música, la política, la família, les estacions i el pas del temps, els records d'infantesa... De vegades, les anècdotes decauen una mica per un excés de superficialitat i certa manca de vivència interior, però, afortunadament, a mesura que avança la lectura van guanyant a poc a poc en profunditat, lirisme i solidesa literària.

Alhora que avança l'escriptura, es va formant un estil més literari i la veu guanya en calat líric i filosòfic. Cal destacar la digníssima implicació cultural de l'autor amb el seu entorn local, Puçol, i la literatura i la música valenciana contemporània. La música en valencià ocupa una part important de les seues passions: Al Tall, Carraixet, els Pavosos, Paco Muñoz, Rafa Xambó, Carles Barranco, Lluís Fornés, etcètera. De vegades utilitza un llenguatge al·legòric, metafòric, per a contar-nos determinats naufragis d'amics i coneguts. En altres ocasions, ens porta a col·lació records d'infantesa, quan anava amb el pare a recollir fruita d'estiu i coincidia amb els homes vells que, amb una «punta de cigarreta als llavis», contaven relats de «guerra i de postguerra, de fam, de molta fam, de penúries i estraperlo».

A totes passades, els moments més colpidors del dietari, al meu parer, són aquells en què fa referència a la iaia, sempre lligats a la mort, el pas del temps, l'envelliment i la degradació física a causa d'alguna malaltia. Una reflexió recurrent de l'autor al llarg del llibre i que mostra, no cal dir-ho, la prosa més personal i emotiva del dietari: «Què és ser etern? Sobreviure a tots? He soterrat els meus pares, els meus germans, el meu home, el meu fill, tots aquells que formaven el meu món, i encara continue ací, no és això ser etern?»

Definitivament, Manel Alonso, editor, poeta, gran activista cultural, escriptor i crític compromés amb la literatura valenciana, s'ha fet visible amb la publicació d'aquest dietari. Comptat i debatut, hem descobert un home sensible, generós, vital, si de cas amb certa tendència a la tristor i la melangia, que ens ha fet més feliços amb la lectura de les seues colpidores pàgines.

Antoni Gómez

Tancar les ferides

Joan Pinyol
Avi, et trauré d'aquí!
Saldonar Edicions, Barcelona, 2019
282 pàgs.

«Ocupar la segona posició després de Cambodja en el rànquing mundial de nombre de desapareguts —en són cent catorze mil dos-cents vint-i-sis segons l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica— hauria de ser motiu de preocupació i una de les prioritats de qualsevol govern que es defineixi com a democràtic. Però encara no ho és.» Aquesta citació de l'epíleg de Robert Casas emmarca l'escenari on es desenvolupa l'odissea de Joan Pinyol, autor d'*Avi, et trauré d'aquí!*, un testimoni personal de la lluita per recuperar els cossos i la memòria de tantes persones enterrades sense permís al Valle de los Caídos. Cal celebrar la publicació d'aquest llibre perquè ens revela un tema poc conegut i, per tant, amb poca bibliografia al respecte: la història silenciada de l'exhumació de fosses de la Guerra Civil sense el consentiment dels familiars i de com aquest greuge s'ha perpetuat fins avui per la impossibilitat de recuperar els cossos. Ho fa, a més, amb una notable qualitat literària.

Pinyol fa pública la seua intimitat familiar en favor d'un bé comú: denunciar la insensatesa i ineficàcia d'un sistema democràtic que no afavoreix la recuperació dels cossos i el restabliment de la seua dignitat. Així, resseguim el testimoni de l'autor a través de tres parts ben diferenciades. A «Llibre de família I», Joan Pinyol recrea, amb gran eficàcia narrativa, la vida dels seus avis, Joan Colom i Teresa Comabella, des de l'octubre del 1938 —quan Joan és reclutat per l'exèrcit republicà— fins al juliol del 1941 —quan Teresa, després d'haver intentat sense èxit el trasllat de les despulles del seu marit des de la fossa comuna de Lleida al cementiri de Capellades,

Un dietari valent

Ramon Ramon

Llum a l'atzucac (dietari 2012-2016)

Premi d'Assaig Mancomunitat

de la Ribera Alta 2017

Bromera, Alzira, 2018

328 pàgs.

en rep el certificat de defunció. A «Llibre de família II», el relat fa un gir inesperat. El 28 d'abril de 2008, el nom de l'avi, a qui sempre havien duit flors a la fossa de la capital del Ponent, apareix en un article de la revista *Sàpiens* com un dels milers de morts traslladats per Franco al Valle de los Caídos per engrandir el mausoleu. El trasbals familiar és majúscul. La indignació, més gran encara. Pinyol relata en tercera persona, i de manera exhaustiva, el seu propi periple aquests deu anys per intentar treure el seu avi d'allà, posant de manifest la repercussió social i mediàtica que ha viscut el seu cas, especialment a partir del programa que *Sense ficció* li dedicà. «En qualsevol estat civilitzat, amb un mínim de sentit humà, aquesta segona part del llibre seria brevíssima, un mer tràmit que no admetria discussió ni entrebancs. Després d'una dècada de tosuda insistència, aquí no s'ha mogut res; tampoc la convicció de continuar fins al final.» El llibre acaba amb una «Carta als fills - Llibre de família III», la part més poètica i reflexiva de totes, amb petites joies com «Viure és dibuixar un mosaic de colors» o «Que ningú esclafi mai més la bellesa eterna de les papallones». És una cloenda rodona, moralitzant, en la qual l'autor, amb un llenguatge líric, vol transmetre als fills el valor del respecte, de la dignitat, de la justícia.

«El sentiment de pertinença al terreny es va concretar amb els primers enterraments de difunts, que van establir una connexió tel·lúrica a través de les generacions», diu Robert Casas. Que es puguin recuperar els cossos dels familiars morts per defensar la democràcia i enterrar-los al seu poble amb la seva gent hauria de ser una prioritat per a qualsevol estat democràtic. A alguns llocs, com a les illes Balears, s'han fet passes importants cap a la restauració de la dignitat dels vençuts, com l'aprovació, el maig de 2016, de la Llei per a la recuperació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil espanyola i la dictadura franquista. Ara falta que aquest tipus d'iniciatives es duguin a terme des del Govern de Madrid. Com diu Pinyol, no es tracta de reobrir ferides, com argumenten els detractors, sinó de tancar-les una vegada per totes.

Sebastià Sansó

D'entrada destacaria tres coses del dietari de Ramon Ramon (Catarroja, 1970). Primera, la valentia amb què s'hi sincera, fugint de la morbositat d'allò més íntim i personal, però despullant-se davant els lectors amb elegància i tacte. Segona, el seu implacable sentit de l'humor, que es burla d'ell mateix i de qui se li pose a tret, amb un humor culte i genuïnament valencià. Tercera, la seva prosa plena de llum i de vida, culta, elaboradíssima, popular quan cal, propera i també valenta.

Per les pàgines d'aquest dietari hi desfila un retrat humà i ajustat de gestos i actituds que han posat veu a la realitat social valenciana, lingüística i cultural en els darrers trenta anys, des del quefer editorial a l'activisme polític del nostre país. Una realitat amb la qual l'autor de Catarroja ha estat lligat i compromès, més enllà d'eixe activisme polític que, com ell retrata amb ironia fina, no ha estat mai un terreny pel qual s'haja mogut amb èxit, tot i alguns intents ben entossudits.

Quan Ramon Ramon viatja, llig i pensa, i fins i tot en moments d'intensa intimitat, com ara l'arribada de la seua filla, el poeta i el cronista —dolç i dur surt en estat pur— rescata moments de la vida pública i privada, de la memòria i dels viatges, amb gràcia i elegància, i narra el viatge gairebé sempre sense caure en l'excés de detalls intimistes i intranscendents.

L'autor de Catarroja posa llum a l'atzucac en quasi tot allò que toca i repassa. Llum sobre la monotonia del nostre quefer social i polític, i llum a la desesperació humana que pot significar no trobar-li sentit a la vida de cop i volta, tot evocant els detalls més sen-

zills i bonics de la vida quotidiana, la lluita contra l'oblit i l'amor pels paisatges ancestrals. Una llum que brolla també del seu extraordinari bagatge —del qual no fa bandera— de lectures tant literàries —poesia, novel·la, teatre— com d'obres clau d'assaig, història, filosofia i economia, a més de la seua cultura teatral, cinèfila i musical, compartida modestament i sigil·losament amb el lector. Experiències lectores que el duen a explicar algunes transformacions socials i històriques a través de la literatura, i a lligar els versos i el pensament amb els viatges per a explicar l'evolució d'un paisatge urbà i un *modus vivendi* a través de la mirada i l'anàlisi d'historiadors com E. P. Thompson, o dels versos de Shelley, o dels personatges i les descripcions de Dickens, o d'algunes reflexions filosòfiques i poètiques molt belles al voltant dels versos de T. S. Eliot.

Al meu parer, l'autor ha deixat ben palés en aquest dietari que té un do literari per a copsar i entendre el món, entendre el que llig i fer-nos-ho entendre, deixant-ho en les nostres mans per tal que en disposem i fem el que més ens convinga. Escoltar i potser resseguir la pista o oblidar-nos-en. Tant se val.

Aquesta literatura del jo per la qual Ramon Ramon navega amb destresa es llig i ens llig des dels seus paisatges d'infant, amb una remor lèxica que no ens deixa indiferents. D'on ve i quins són els seus orígens humils és un tema que torna sovint en el seu dietari, tractat amb un encant que, gose dir-ho, he trobat a faltar sovint en altres dietaris.

Ara que la literatura del jo continua en auge, convindria que els autors que la practiquen anaren amb compte per no caure en la vulgaritat, però tampoc pas en la foscor d'una prosa encriptada, o en una reflexió egocèntrica, o pitor encara..., en unes llistes preponents de lectures inconnexes, o de viatges contats i recontats tediosament.

Ara que tots volem parlar de nosaltres, caldria que sabérem transmetre, si pot ser, una vida amb detalls i ànima, però també fent un retrat realista, crític i captivador de la nostra època, de la nostra geografia i d'aquelles que visitem, amb una veu personal i pròpia, alhora que universal i identificable.

Tot això, al meu parer, ho fa Ramon Ramon a *Llum a l'atzucac*.

Lourdes Toledo

Dones que parlen de dones

Maria Viu i Sandra Capsir
Dones valencianes que han fet història
Bromera, Alzira, 2018
72 pàgs.

Dones valencianes que han fet història ens convida a apropar-nos, a través de la història i des de diferents punts del territori valencià, a un bon nombre de dones que s'han singularitzat en alguna faceta gràcies a la voluntat i l'energia que han posat a fer allò que volien. Dones que hauríem de conèixer pel seu nom, com coneixem els de molts homes.

Podria parèixer que estem patint un excés de publicacions sobre el tema, però direm que només és la punta de l'iceberg. I sí, segurament en algun cas es repeteix algun nom, com el de sor Isabel de Villena, autora d'una *Vita Christi* escrita en clau de dona per a les monges de les quals va ser abadessa, que van acompanyar Jesús en la seua vida; però n'hi ha tantes que repetir-se és ben difícil. Així doncs, què podem dir de la publicació que Bromera acaba d'editar? *Dones valencianes que han fet història* és un llibre coral en tots els sentits; ha estat escrit i il·lustrat per dones que parlen de dones.

D'una banda, hi ha les autores dels textos, Sandra Capsir i Maria Viu, que s'han unit en un treball a quatre mans; de l'altra, hi ha les quatre il·lustradores, Naranjalidad —Beatriz Ramo—, Eli M. Rufat —Elisa Martínez—, Raquel Carretero i *Tres Voltes Rebel* —Amelia Soler—, que s'han sumat al projecte d'aquest llibre i les quals, sense allunyar-se del seu estil personal, acompanyen els textos en un tàndem ben compassat. En conjunt, una garbera de mans en què il·lustració i text resulten inseparables per a oferir-nos el seu bon fer en pro de la rehabilitació de la història de les dones.

Les autores, de manera desenfadada, en poc més d'un full, posen èmfasi a descobrir-nos els noms d'aquestes dones, fins ara situades en els marges,

mentre ens relaten les coses significatives per les quals cal que sapiguem qui són i què han fet. De cap de les maneres han volgut biografiar-nos-les. Això ho deixen per als estudiosos o per als curiosos. Saben de sobres que en l'actualitat molts tendim a informar-nos per les xarxes. La voluntat de la publicació és donar visibilitat, ni que siga mínimament, a les dones valencianes que al llarg de la història han destacat en alguna habilitat considerada poc femenina. En tenim l'exemple amb Vírnia Acte, l'ama d'un taller on es treballava el marbre en totes les seues vessants: «La coneixem per unes inscripcions trobades a l'antiga ciutat de Valentia, és a dir, València [...], perquè si les inscripcions que parlen d'ella s'hagueren fet en paper, hui en dia no en quedaria ni rastre».

Uns criteris que el sexe masculí ha estereotipat i imposat al llarg de la història. I que la historiografia s'ha encarregat d'anar esborrant a poc a poc. De manera que les dones han anat deixant d'existir en la història, tret d'alguna excepció, com Violant d'Hongria, la segona esposa de Jaume I, que va saber valorar els consells d'aquesta, amb una presència destacada en el *Llibre dels fets*. Així, hem descobert que les primeres universitàries, Manuela Solís Claràs i Concepció Alexandre Ballester, van arribar a ser metgesses, cadascuna en la seua especialitat, i que van haver d'anar-se'n fora per a completar la formació. ¿Qui coneix Bonanada, la comare que va ajudar a nàixer tantíssimes xiquetes i xiquets, allà pel segle XIV, la fama de la qual va arribar a la casa reial? Al nostre país no hi ha festa sense trons; Reyes Martí Miró n'és la nostra representant. Però n'hi ha més: científiques, inventores, esportistes, modistes, pintores, cantants, ballarines, actrius... Dones singulars i valentes, n'hi ha hagut sempre: des de temps immemorials, els relats històrics es construeixen tant per als homes com per a les dones; per això sobtava que en el gruix de la història, el nom de dones fora tan pobre.

«La història amb cara i veu de dona encara espera ser escrita», escriuen les autores de *Dones valencianes que han fet història*, frase eloqüent i engrescadora compartida per moltes més dones. Doncs comencem-la!

Mercè Lloret i Llopis

Focus de voluntats

Carles Santacana (coord.)
Quan tot semblava possible...
Els fonaments del canvi cultural a Espanya (1960-1975)
Universitat de València, València, 2018
380 pàgs.

Tretze recerques amb noves òptiques pel que fa a moviments polítics, plataformes culturals i manifestacions definides com a «cultura de masses». Es tracta, com indica el coordinador del volum, Carles Santacana, d'una monografia que connecta analíticament diversos enfocaments metodològics i, fonamentalment, estableix la interrelació entre disciplines socials, aspecte que és d'agrair: no sovinteja. Això fa que els dos blocs en què s'organitza l'estudi trobin retroalimentació en aspectes concrets —per exemple, l'«ambient» que explica la gestació del II Congrés de Cultura Catalana i les 50 Hores d'Art Català.

Podríem, però, polemitzar al voltant de la durada de l'etapa dels anys seixanta, que té probablement uns referents anteriors, situables als Països Catalans en la constitució —com a indicador d'una nova voluntat d'organització cultural— de la plataforma de l'Obra del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, palanca de diverses empreses de construcció nacional.

Al marge, però, de la periodització, el volum esclareix la formació d'una nova mentalitat —enmig d'un canvi de model en l'ús del lleure, com evidencia el capítol dedicat a l'esclat del turisme als anys seixanta a les Illes— que, segons els apartats que pertocuen a la segona part, repercuteix en la formació d'una nova cultura en forma de cultura popular. Són, però, les sis temàtiques de la segona part les que evidencien voluntats organitzadores de la cultura adreçades a sectors mitjans de la població, els més proclius al suport al règim de Franco. Plantegen, des de la sociologia de la cultura, el perquè

Fer de la dispersió virtut

de la batalla per una nova cultura — ben congruada pels equips d'art, com palesa Capdevila— que esdevenia fonamental per a qüestionar el tardo-franquisme i que explicava la incorporació dels intel·lectuals en les situacions d'emancipació. Com, si no, cal entendre la permissivitat contradictòria del franquisme dels anys seixanta davant l'esclat editorial, com indica August Rafanell, però alhora la repressió envers escriptors com Pedroló, com planteja Francesc Foguet? O, en sectors de resistència indirecta, com ara *Destino*, l'organització de noves interpretacions historiogràfiques, com estableix Jordi Roca? El darrer franquisme era necessàriament camaleònic.

El que indica aquest volum és la necessitat d'aprofundir en àmbits teòrics fins ara poc, o gens, investigats —com fa Giovanni Cattini amb la impressió trastornada de transterrats republicans a llur retorn. Esdevé un punt de suport, de partença, sòlid per a endegar noves col·lectànies, o monografies, les quals són les que han d'acabar per concretar l'espai real d'abast del temps cultural i polític pertanyent als anys seixanta. I així reflectir nivells de continuïtat i de ruptura entre el canvi cultural —o revolució cultural?— i el polític. Quins foren els moviments polítics més conseqüents a l'hora de vincular el canvi d'idealitat que s'operava entre els anys cinquanta i setanta i la ruptura democràtica que semblava possible d'ençà de 1973? El capítol de Jordi Casassas sobre els dos Congressos de Cultura Catalana pot aportar-hi hipòtesis convincents. Com també és d'interès la reproducció de marcs mentals socialitzats per la televisió als anys seixanta, molt ben analitzats per Teresa Serés.

Tot plegat indica que hi hagué molts «seixantes» que tingueren continuïtat a començaments dels anys setanta, nova dècada molt més dialèctica, atesa la intensitat dels fets esdevinguts arreu d'Europa. Per aquest motiu, un punt d'arribada de la dècada analitzada podria ser, amb totes les limitacions, 1968. La represa de l'anarquisme, arran d'una unificació obligada —Teresa Abelló—, i l'emergència del nou independentisme expliquen fenòmens influïts per aquest nou període intel·lectual.

Volum de referència que, nacionalment, demana recerques comparatives.

Xavier Ferré

Marina Garcés (dir.)
Humanitats en acció
Raig Verd, Barcelona, 2019
240 pàgs.

Són temps convulsos pel que fa a les humanitats. Plana arreu un relat que afirma que les darreres dècades s'ha degradat profundament la situació del que abans se'n deia «lletres». Sorgeixen arreu campanyes que vindiquen una major presència del grec o el llatí a l'ensenyament secundari o un rol central de disciplines com la història o la filosofia. Paral·lelament s'ha donat un fenomen curiós: en el temps d'hegemonia dels politòlegs, sociòlegs i altres científics socials, la paradoxa és que les humanitats semblen desterrades, inertes, mancades d'interès. Les mutacions postmodernes en l'era neoliberal actual aboquen allò que és humanístic a un rol eternament secundari. Per a la dreta i per a l'esquerra.

Enmig d'aquest fenomen, cal felicitar-se per la publicació d'*Humanitats en acció*, un llibre coral, col·lectiu, sàviament publicat per Raig Verd —editorial més que notable, que dirigeix amb un criteri envejable Laura Huerga— i impulsat per la filòsofa Marina Garcés. Un projecte que sorgeix d'un experiment: la proposta, des de l'Institut d'Humanitats de Barcelona, de crear l'espai Aula Oberta, on, de 2016 a 2018, una vintena d'especialistes que, com diu Garcés al pròleg, «s'han anat creuant, contaminant i estimulant els uns als altres» han anat compartint les seves reflexions. Cada una de les veus, pluralíssimes, dialoga amb el pròisme i amb ella mateixa a partir d'un valor, un concepte, una sensació, un pensament. Emancipació, atenció, curiositat, mirades, mediació, amor, obstinació, atzar, valor, negació, generositat, inoperància, memòria, vida, U [*sic*], tradició, laboratoris, sentit, alter-i-tat(s) i retorn són les idees-força que hi apareixen.

El volum és lluny de caure en els defectes més comuns d'aquests tipus d'artefactes: la irregularitat. Fa aportacions profitoses, anant més enllà de lectures esbiaixades o instrumentalitzacions. La pluralitat de veus crítiques, a més, s'ha tingut en compte. Hom hi pot llegir Raül Garrigasait afirmant, en un text memorable i punyent: «Guanyar-se una tradició és un acte de llibertat que pot aprofitar-ho tot, també les herències que ens aixafen o ens enfarfeguen. Si hi ha una virtut emancipadora en les humanitats és aquesta: la de fer-se una tradició que superi les servituds heretades.» Al mateix temps, s'hi pot trobar una Karo Moret dient que «la descolnització de l'acadèmia pel que fa a continguts, agendes bibliogràfiques, incorporació de sabers i experiències sorgeix com una sèrie de processos que s'han d'iniciar amb una necessària urgència», i que «la institució universitària està tan aïllada i és tan hermètica que investiga, parla i dona nom a subjectes que no coneix». Apareixen mirades que no cauen en les visions habituals que tant el progressisme com el conservadorisme *mainstream* han fet anar les darreres dècades quan es parlava d'humanitats i cultura. En aquesta línia, topam amb Brigitte Vasallo parlant de l'amor i qüestionant de manera radical el valor dels llinatges i les legitimitats mitjançant la seva relació filial amb l'escriptor espanyol Juan Goytisolo. La cirera del pastís segurament són, però, les aportacions brillants del poeta Eduard Escoffet en el seu elogi de la generositat com a concepte quan reivindica el fracàs com a experiència vital i creativa: «Si no saps com començar, millor que comencis amb un fracàs. I a partir d'aquí, tot fa baixada. [...] En el fracàs [...], em sembla que no hi ha error. L'error seria no aprendre del fracàs o no incorporar-lo. En un moment en què l'èxit i l'exposició pública són l'opi del poble, tampoc em sembla malament reivindicar encara més el fracàs [...]. I en aquesta roda [...], el fracàs té un valor motriu, mai de final.» I continua: «Al meu parer, la participació és a la política el que el reciclatge al medi ambient: una coartada, a tot estirar. Si canviem participació per corresponsabilitat, crec que les coses es fan més interessants. S'ha de ser valent, però no hi ha cap altre camí possible.»

Antoni Trobat

Gargots

El catorzè número de la revista *Gargots* —i el segon en paper— va dedicat al gran contista Pere Calders, un mestre de la narrativa breu amb una imaginació desbordant i una ironia extraordinària. A més, la revista inclou una entrevista a l'escriptora de Vila-real Anna Moner, recent guanyadora del Premi de Novel·la Ciutat d'Alzira; un text sobre el protagonista del número, l'escriptor Calders, «A propòsit de l'autor», realitzat per la professora de la Universitat de València Carme Gregori; un reportatge sobre la llibreria Calders de Barcelona de Xavi Hernández i Marc Senabre; a més inclou diversos poemes de Ximo Cano, Verònica Pérez, Ismael Sempere, i Joan Deusa, relats d'Esther Climent, Pau Tb, Joan Deusa i Alba Martí, un assaig d'Àngels Moreno «Cinema i literatura», textos teatrals i il·lustracions —i un divertit horòscop literari— fets per joves escriptors.

Mètode

Mètode arriba al número 100 consolidada com a revista d'alta divulgació científica. El monogràfic «Els reptes de la ciència», coordinat pel professor Pere Puigdomènech, aborda els reptes que, a curt i mitjà termini, li esperen a la ciència en termes tècnics, socials i, fins i tot, ètics. A més de Puigdomènech, hi contribueixen a la reflexió els articles dels investigadors Carlos Hidalgo, Pere Arús, Gemma Marfany, Jaume Terradas, Manuel Porcar i Juli Peretó. Aquest monogràfic va acompanyat d'una entrevista a

Revista de revistes

Maria Vicenta Mestre, rectora de la Universitat de València, sobre el seu primer any al capdavant de la institució, així com d'una altra entrevista a la catedràtica de la Universitat de Zuric Hanna Kokko. Diversos articles de divulgació i reportatges completen aquest número 100, en què també es ret homenatge a Jorge Wagensberg.

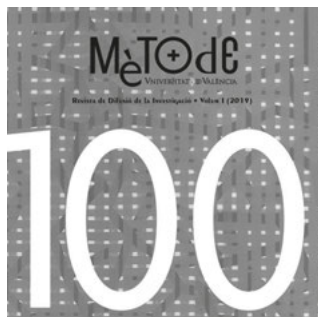
L'Avenç

L'Avenç proposa cada mes una mirada pròpia sobre la realitat cultural. La perspectiva històrica, la qualitat de l'escriptura, el rigor de la informació i la pluralitat de l'opinió. En el número de maig entrevista l'escriptor turc Burhan Sönmez. La crisi dels «armilles grogues» a França és analitzada en un reportatge del periodista del *Washington Post* James McAuley. La historiadora americana Lynn Hunt escriu sobre Diderot, editor de *l'Encyclopédie* i figura cabdal de la Il·lustració francesa. Gustau Muñoz parla del destí tràgic de Walter

Benjamin, mentre que Laura Huerga indaga sobre Ursula K. Le Guin. Raül Garrigasait segueix explorant la seua trajectòria vital, alhora personal i col·lectiva. A més, el número avança un fragment del llibre *Terenci als USA*, de Terenci Moix, recuperat 45 anys després de la publicació original. En el bloc de ressenyes culturals, Emili Manzano parla de l'últim llibre de Pérez Andújar, i Imma Merino, de *Cold War*, entre altres col·laboracions.

La Lectora

La Lectora (<http://lalectora.cat>), impulsada per Gemma Medina, Gerard Cisneros i Marc Rovira, és una jove revista digital de crítica literària, nascuda amb «l'objectiu de publicar crítiques tant de novetats editorials com de qüestions literàries i culturals d'abast més ampli», sota el principi que «sense una crítica honesta no es pot fer literatura» i amb la voluntat de fer, de la revista, «un espai de crítica i pensament relaxats, que aprofundeixi en els principals temes d'estudi a tractar i que no pateixi per la basarda habitual que provoca la premsa, la immediatesa i la dictadura de l'actualitat». La pàgina web s'organitza en dos grans blocs: «Llibres», dedicat a les novetats editorials i, al seu torn, dividit en les seccions de poesia, narrativa i assaig; i «Cultura», amb articles d'abast més ampli. Entre els articles publicats trobem «Antoni Pizà: La música culta no dona capital cultural» per Xènia Dyakonova, «El teatre era una festa. I avui?» per Gemma Bartolí, «Invitació a Kira Muràtova» per Arnau Barios.



Aquestes pàgines de novetats bibliogràfiques són patrocinades pel Servei de Política Lingüística de la Universitat de València:

ADESIARA EDITORIAL

Allan Poe, Edgar: *Eureka*, traducció de Marta Pera Cucurell, 152 pàgs.

Francès, Josep Maria: *La rossa de mal pèl*, 432 pàgs.

EDITORIAL AFERS

Di Giacomo, Giuseppe: *Una pintura filosòfica. Antoni Tàpies i l'informal*, 232 pàgs.

Domínguez, Martí: *Estudis d'art. Fotografies de Jesús Císcar*, 514 pàgs.

Guansé, Doménech: *L'exili perdurable. Epistolari selecte*. Edició i selecció de Montserrat Corretger i Francesc Foguet, 330 pàgs.

Leerssen, Joep: *El pensament nacional a Europa. Una història cultural*, 490 pàgs.

Llorens i Jordana, Rodolf: *D'art, política i cinema*. Pròleg i edició a cura de Joan Cuscó i Clarasó, 170 pàgs.

Martí Monterde, Antoni: *Joan Fuster: la paraula assaig*, 270 pàgs.

Martí Monterde, Antoni (coord.): *La República Mundial de les Lletres. Perspectiva des de la cultura catalana, «Afers», XXXIV: 92 (2019)*, 286 pàgs.

Serra, Xavier: *Biografies parcials (4). Impuls*. Fotografies de Francesc Vera, 196 pàgs.

Serrano, Joaquim: *Una convicència truncada. Esl moriscos al senyoriu d'Elx (1471-1609)*, 492 pàgs.

ANGLE EDITORIAL

Closa, Daniel: *Antropocè: la fi d'un món*, 192 pàgs.

Costa, Geòrgia i Sebares, Gemma: *Història submergida*, 192 pàgs.

ARA LLIBRES

Eco, Umberto: *Contra el feixisme*, traducció Maria Llopis, 978 pàgs.

Junqueras, Oriol: *Contes des de la presó*, 104 pàgs.

Läckberg, Camilla: *La gàbia d'or*, traducció de Marc Delgado, 376 pàgs.

Peretti, Paola: *La distància fins al cire-rer*, 216 pàgs.

Pessarrodona, Marta: *França 1939. La cultura catalana exiliada*, 368 pàgs.

Tóibín, Colm: *Mares i fills*, traducció de Ferran Ràfols, 384 pàgs.

Vargas, Fred: *Sota els vents de Neptú*, traducció de Josep Alemany, 416 pàgs.

L'AVENÇ

Muñoz Jofre, Jaume: *Perseguint la llibertat. La construcció de l'espai socialista a Catalunya, 1945-1982*, 272 pàgs.

Škrabec, Simona: *Torno del bosc amb les mans tenyides*, 192 pàgs.

BALANDRA EDICIONS

Guillén, Gonzalo i Montiel, Antonio: *Acords del Botànic*, 144 pàgs.

Traverso, Enzo: *Els nous rostres del feixisme*, traducció de Gustau Muñoz, 120 pàgs.

EDICIONS DEL BUC

Pérez i Sierra, Marta: *Escorcoll*, 104 pàgs.

Arendt, Hannah: *Poemes*, traducció de Lola Andrés i Anacleto Ferrer, 214 pàgs.

CLUB EDITOR

Bonet, Blai: *El mar*, 256 pàgs.

Rodoreda, Mercè: *La muerte y la primavera*, 358 pàgs.

EDICIONS DE 1984

Rusiñol, Santiago: *Oracions*, 224 pàgs.

Uno, Chiyo: *Ohan*, traducció d'Albert Nolla, 112 pàgs.

Vallmitjana, Juli: *De la ciutat vella*, 192 pàgs.

EDICIONS 96

Anjoman, Nadia: *Jo, que no he valgut els budells d'un gos*, traducció de Josep Cabrera Rovira, 24 pàgs.

Tortosa, Paco: *Alzira*, 512 pàgs.

EDICIONS DEL BULLENT

Belda, Vicent Enric: *Unes veus a l'altra part del mur*, 184 pàgs.

Fos Martín, Simón i Codoñer Santamans, M. Ángeles: *Les plantes del nostre entorn. Flora silvestre de Paiporta*, 208 pàgs.

Llopis, Tomàs: *Les volves d'aquella neu*, 221 pàgs.

Llorca Ibi, Francesc Xavier: *Gat Vell. Dites marineres*, 192 pàgs.

EDICIONS BROMERA

Capsir, Sandra i Viu, Maria: *Dones valencianes que han fet història*, 72 pàgs.

Garcia i Cornellà, Dolors: *Castells a l'aire*, 232 pàgs.

Garcia, Joanjo: *Heidi, Lenin i altres amics*, 292 pàgs.

Lemaitre, Pierre: *Els colors de l'incendi*, traducció d'Albert Pejó, 456 pàgs.

Richart, Mònica: *violeta i el llop*, 296 pàgs.

Usó, Vicent: *El paradís a les fosques*, 272 pàgs.

COLUMNA EDICIONS

Molins, Victòria: *Els secrets de la badia*, 272 pàgs.

Nadal, Rafael: *El fill de l'italià*, 464 pàgs.

Sala Puig, Xevi: *No tornaran vius*, 240 pàgs.

Soler, Sílvia: *La noia del violoncel*, 304 pàgs.

Quintana, Gerard: *Entre el cel i la terra*, 368 pàgs.

COSSETÀNIA EDICIONS

Llobet, Toni i Sàez, Llorenç: *101 flors de camp, de marges i vores de Catalunya que cal conèixer*, 16 pàgs.

Longás, Jordi: *Anem a veure ocells!*, 240 pàgs.

Puig, Montserrat: *20 excursions a peu pel voltant del Camp de Tarragona. En transport públic*, 192 pàgs.

Roca, Joan: *Olor de resclosit*, 136 pàgs.

Roma, Francesc: *Els molins hidràulics. Moldre, batanar, esmolar, fer pólvora...*, 240 pàgs.

Vives Farré, Enriqueta: *Terra d'abans*, 192 pàgs.

EL GALL EDITOR

Bauzà, Climent: *Dalt del turó*, 270 pàgs.

Figueras, Àlex: *Davant dels camps i de la nit*, 319 pàgs.

Perelló, Joan: *La ginebra trista del Cafè Balzac*, 98 pàgs.

LLETRA IMPRESA EDICIONS

Climent Cavedo, Manuel: *Biografia atípica d'un compositor del segle XIX*, 218 pàgs.

Muñoz, Gustau: *Corrents de fons. Cultura, societat, política*, 258 pàgs.

METEORA EDITORIAL

Alexandre, Víctor: *Els amants de la rambla del Cellar*, 352 pàgs.

Moya, Sònia: *Silur*, 72 pàgs.

Real, Antoni: *Pentimento*, 184 pàgs.

PERIFÈRIC EDICIONS

Bou Jorba, Anna: *El cirurgià de màscares*, 70 pàgs.

Lozano, Josep i Vendrell, Salvador (ed.): *Nosaltres, els fusterians*, 192 pàgs.

Vendrell, Salvador: *Joan Baldoví. En clau valenciana*, 196 pàgs.

PROA

Brossa, Joan: *El Saltamartí*, 176 pàgs.

Cabré, Jaume: *Tres assaigs*, 608 pàgs.

Casajuana, Carles: *Les pompes del diable*, 256 pàgs.

Cirici, David: *L'olor del desig*, 320 pàgs.

Duran Lleida, Josep Antoni: *El risc de la veritat*, 528 pàgs.

Frontera Pascual, Guillem: *La vida dels cossos*, 272 pàgs.

García, Víctor: *El país dels cecs*, 224 pàgs.

Janer Manila, Gabriel: *Amor, no estàs fatigat*, 512 pàgs.

Rebassa, Carles: *Sons bruts*, 88 pàgs.

Solsona, Ramon: *Disset pianos*, 416 pàgs.

PUBLICACIONES DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

AA.DD.: *Mètode 100*, 120 pàgs.

AA.DD.: *Tradiciones locales para una alimentación saludable /Llaktan chipa mikunankunata sukaman alliyachiwan-chi, chayku kawsachiypa*, 162 pàgs.

AA.DD.: *L'Espill 60*, 280 pàgs.

AA.DD.: *Pasajes 56*, 150 pàgs.

Bonet Ponce, Clara: *Que tenga el honor mil ojos. Violencia y sacrificio en las tragedias de honra*, 178 pàgs.

Castillo del Carpio, José María: *En la periferia del centro*, 282 pàgs.

Connell, William J.; Constable, Giles: *Sacrilegio y redención en la Florencia del Renacimiento*, 138 pàgs.

Daileader, Philip: *San Vicente Ferrer, su mundo y su vida*, 368 pàgs.

Duran Escrivà, Xavier: *El imperio de los datos*, 220 pàgs.

García Montalbán, Antonio: *Coloquio de los centauros*, 220 pàgs.

González Biosca, Maria Luisa: *The Neglected Poetry*, 300 pàgs.

González Jara, David: *Les molècules de la vida*, 256 pàgs.

Gregori Roig, Rosa M.: *La Vall d'Uixó en el temps de la lloctinència de l'infant Martí (1372-1396)*, 370 pàgs.

Grimaltos, Tobies ed.: *Joan Fuster: indagació, pensament i literatura*, 146 pàgs.

Gray, Theodore: *Els Elements*, 2a ed., 242 pàgs.

Guia Marín, Josep: *Els inicis del Cant Coral al País Valencià*, 108 pàgs.

Herzog, Benno; Ruiz, Jorge: *Análisis sociológico del discurso*, 284 pàgs.

Ibáñez Tarín, Margarita: *Los profesores de Segunda Enseñanza en la Guerra Civil*, 302 pàgs.

García-Wistädt, I., Gutiérrez Koster, I. i Raposo, B.: *Valencia inédita*, 210 pàgs.

Morin, Edgar: *Pensar la complejidad. Crisis y metamorfosis*, 192 pàgs.

Navarro Brotons, Víctor: *Jerónimo Muñoz*, 324 pàgs.

Krastev, Ivan: *Europa después de Europa*, 106 pàgs.

Kučukalić Ibrahimović, Esmá: *Ciudadanía y etnicidad en Bosnia y Herzegovina*, 318 pàgs.

Posada Kubissa, Luisa: *¿Quién hay en el espejo?*, 288 pàgs.

Pons Fuster, Francisco: *Beatas*, 280 pàgs.

Ruiz Collantes, F. Xavier: *La construcción del relato político*, 464 pàgs.

Rich, Adrienne: *Vint-i-un poemes d'amor (1974-1976)*, 100 pàgs.

Romero González, Joan: *Geografía del despilfarro en España*, 268 pàgs.

Tasa Fuster, Vicenta: *Llengua i estat*, 174 pàgs.

EDICIONS DEL PERISCOPI

Faludi, Susan: *A la cambra fosca*, traducció de Josep Alemany, 312 pàgs.

Foster, David: *Antologia de contes*, traducció de Ferran Ràfols Gesa, 440 pàgs.

Haruf, Kent: *Benedicció*, 352 pàgs.

Mouawad, Wajdi: *Ànima*, traducció d'Anna Casassas Figueras, 448 pàgs.

Winterson, Jeanette: *La passió*, traducció de Dolors Udina, 208 pàgs.

RAIG VERD

Diversos autors: *Humanitats en acció*, 240 pàgs.

Okorafor, Nnedi: *Qui tem la mort*, traducció de Blanca Busquets, 544 pàgs.

EDICIONS SALDONAR

Bocar Sam Daff, Amadou: *La perla negra*, 224 pàgs.

Canu, Antoni: *Ànimes precioses*, 136 pàgs.

Micó, Josep Lluís: *Química orgànica*, 272 pàgs.

Pinyol, Joan. *Avi, et trauré d'aquí!*, 288 pàgs.

Ribas, Antoni: *Les despulles d'un somni*, 80 pàgs.

SEMBRA LLIBRES

Canet Ferrer, Isabel: *I tu, sols tu*, 208 pàgs.

García, Joanjo: *Insurrectes de res*, 96 pàgs.

TRES I QUATRE

Font Rosa: *Celobert*, 78 pàgs.

Gomila, Andreu: *Un món esbucat. Joan Alcover i Mallorca*, 132 pàgs.

Martí Monterde, Antoni: *París, Madrid, Nova York? Les ciutats de lluny de Josep Pla*.

Martínez Romero, Tomà: *Bernat Fenollar i Miquel Estela, Poetes de cançoner*, 210 pàgs.

Mulet, Carles: *Naixement d'Islàndia*, 72 pàgs.

Riera, Queralt: *L'amor (No és per a mi, va dir Medea)*, 164 pàgs.

En *Les altres catalanes*, Margarida Castellano Sanz es proposa d'estudiar de quina manera es construeix i s'estableix la coexistència d'identitats en una de sola, fenomen també conegut com a identitat híbrida, fronterera o situada al «tercer espai», a través dels treballs literaris autobiogràfics de quatre autores catalanes: Agnès Agboton, Laila Karrouch, Najat El Hachmi i Asha Miró; cadascuna d'elles és escollida per a poder explicar aspectes diferents d'aquesta realitat individual, tenint en compte el factor de gènere de totes quatre, i amb contextualització en la societat catalana i el fet postcolonial en què es poden encabir com a perspectiva teòrica d'estudi de grups minoritaris o desplaçats.

En aquest sentit, com a introducció m'agradaria remarcar el llarg període de temps en què, dins l'estudi social i artístic, no hi ha hagut costum d'analitzar les coses de manera propera al materialisme, això és, posar un fenomen en context amb els designis i idees de les classes dominants en el punt històric en què hom desenvolupa el seu treball.

No obstant això, si abstraiem les característiques de l'assaig de Margarida Castellano, veurem com les categories de forma i contingut són fàcilment visibles. La primera fa referència al gènere autobiogràfic, un dels punts

L'anàlisi literària dins la realitat social

Margarida Castellano Sanz
Les altres catalanes: Memòria, identitat i autobiografia en la literatura d'immigració
 Premi Octubre d'Assaig 2017
 Tres i Quatre Edicions, València, 2018
 261 pàgs.

centrals de la seva anàlisi, però també a l'estil emprat —per exemple, l'escriptura oral—, les expressions segons el públic a què es dirigeixen, els paratexts, etcètera; i la segona pot llegir-se com allò que l'obra diu pròpiament, la seva substància, produïda en última instància per la realitat social en què les autores viuen, que també forma part d'una manera o altra del contingut de cada obra.

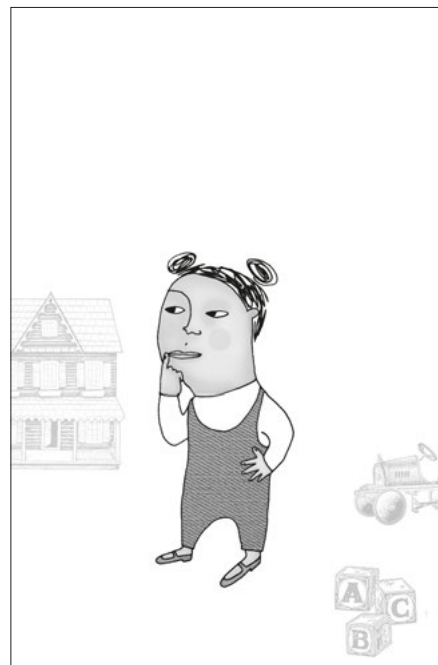
Així doncs, perquè la relació entre aquestes categories sigui satisfactòria, anàlogament ha d'haver-hi reciprocitat entre elles, fet que, en aquest cas, succeeix en tot moment. Fins i tot, Margarida Castellano arribarà a advertir en múltiples ocasions, durant el recorregut del seu llibre, que les obres que s'hi esmenten formen part d'un moment en què la societat catalana tendia a moure's cap a la imatge d'una nació tolerant i multicultural. Aquest, igualment, serà un fet determinant perquè l'autora se centri en l'autobiografia com a gènere que permet, a través de la literatura, l'establiment social de les identitats híbrides, tant en el sentit d'explicar i donar a conèixer altres cultures en la terra d'acollida com en el sentit de guiar en la disposició de la identitat d'aquells que són acollits. Un altre motiu ben important serà el de l'autobiografia escrita per dones com a àmbit literari poc desenvolupat a Catalunya.

Així, en el treball de resum que Margarida Castellano executa —a vegades sobre un llibre en concret, d'altres sobre dos o més—, remarcarà totes les característiques que tenen a veure amb la cultura d'origen de les

autores esmentades, afegides a les que es poden relacionar amb la cultura catalana, per tal de poder destacar de quina manera es configura aquella identitat conciliadora entre les dues vessants: les figures maternes com a transferidores d'història i cultura, la crítica dels costums tant en la terra d'acollida com en l'original, la figura paterna com a representació de totes les contradiccions en el procés d'adaptació, o la cerca de la pau interior en el retorn a la terra pròpia. Tanmateix, l'autora de l'assaig no evitarà d'ésser crítica amb el que llegeix, evidenciant que gran part de les obres de què parla han estat escrites perquè la cultura d'origen sigui fàcilment acceptada tant pel lector model com per les mateixes escriptores incloses a l'anàlisi, i evitant qüestions que tenen a veure amb la seva condició de gènere com a dones dins d'aquestes societats.

Finalment, una de les coses que més es troba a faltar en *Les altres catalanes* és l'aprofundiment de Margarida Castellano en la realitat social que ha fonamentat la publicació del seu assaig, només intuïda, lleument, quan defineix la catalanitat com a «suma de les diferents identitats que la conformen».

Adrián Salcedo Toca



Els Premis Ciutat de Palma

L'Ajuntament de Palma convoca anualment els Premis Ciutat de Palma en diferents modalitats perquè considera que són una eina fonamental per a estimular la cultura i la creativitat. D'entre tots, destaquen el de novel·la i el de poesia per la seva llarga tradició a la nostra ciutat i, per extensió, a tot l'àmbit de la cultura literària en llengua catalana. Convocats des de 1955 sense gairebé interrupció, són avui la manifestació del compromís d'aquest Ajuntament amb la llengua i la literatura catalanes, un compromís que es va refermar amb la decisió presa el primer any de l'actual legislatura que aquests premis tornassin a ser només per a obres escrites en català, després que en la legislatura anterior el Partit Popular hi incorporàs els premis en llengua castellana, seguint una línia política que amb l'excusa d'aconseguir un bilingüisme sistemàtic el que pretenia era desactivar el prestigi d'un dels premis literaris en català més reconeguts. Sense menystenir cap llengua, creim que és responsabilitat de les institucions d'aquest país promoure la creació literària en llengua catalana, ja que no disposa de les mateixes oportunitats —ni prop fer-s'hi— que la castellana, mitjançant iniciatives que no depenguin exclusivament del mercat literari.

Els autors guardonats al llarg de més de seixanta anys de convocatòries han aconseguit prestigiar uns premis que donen a conèixer nous autors i en consoliden d'altres. Així, els noms de Jaume Vidal Alcover i Llorenç Moyà, primers guanyadors dels premis de novel·la i poesia, respectivament, han estat seguits pels de Llorenç Villalonga, Baltasar Porcel, Gabriel Janer Manila, Guillem Frontera, Antònia Vicens, Olga Xirinacs, Maria Antònia Oliver, Bartomeu Fiol, Francesc Parcerisas, Feliu Formosa, Josep M. Llopart, Enric Casasses, Biel Mesquida, Sebastià Alzamora i Carles M. Sanuy, entre molts d'altres. Com hom pot veure, es tracta d'escriptors rellevants en el panorama de la literatura catalana contemporània i honoren la nostra ciutat perquè incorporen el nom de Palma a la seva trajectòria.



Les obres accedeixen als premis mitjançant convocatòries obertes i són seleccionades per jurats independents. A l'objectiu prioritari de premiar la qualitat literària s'hi afegeix la voluntat de promoure la lectura de les obres guardonades. Per això, la dotació econòmica s'acompanya amb un compromís d'edició immediata i un programa de divulgació de l'obra que preveu presentacions arreu dels territoris de parla catalana.

A més d'aquests dos guardons, es convoquen els premis de teatre, música, audiovisuals, còmic, arts visuals i investigació, amb la finalitat de fomentar la creativitat en totes les seves manifestacions.

Com que donam molta d'importància als premis, procuram extremar la cura en tots els seus detalls. Per exemple, l'acte de lliurament —que té lloc el 20 de gener amb motiu de les festes de

Sant Sebastià, patró de la ciutat— és la festa per excel·lència de la cultura a Palma i esdevé una oportunitat per a reivindicar-ne el paper estratègic i transformador a la nostra societat. I és que els premis no són un fet aïllat en el model de ciutat que volem impulsar: volem una ciutat que opti per la cultura, que augmenti l'autoestima dels seus ciutadans i que els faci més cultes i crítics, perquè només amb cultura es poden combatre la intolerància i el racisme, i es poden defensar la llibertat, la justícia i la igualtat social.

La cultura és l'eix a partir del qual hem de pensar el futur que volem i vertebrar-lo. Perquè ara més que mai necessitem una societat viva i participativa, formada en igualtat d'oportunitats, crítica i respectuosa, capaç d'entendre i valorar que la pluralitat i la diversitat ens enriqueixen i engrandeixen el patrimoni de la nostra ciutat. Aquesta és la cultura que volem per a Palma: que innovi, que investigui, que creï, que incorpori la tradició, que sigui contemporània i que també estableixi els mecanismes necessaris per

a acostar-se a tots els ciutadans.

La nostra política al capdavant de l'Ajuntament de Palma s'ha centrat a dissenyar la Palma dels pròxims vint anys. Les ciutats no canvien en quatre anys, i per això cal projectar-les al marge de perspectives electoralistes. Tenim la responsabilitat de posar els fonaments i d'empènyer iniciatives que seran el present de futures generacions. El nostre projecte vol impulsar una ciutat moderna i europea, més justa, més verda i més creativa; més culta, en definitiva. Hem iniciat un canvi de model de ciutat perquè Palma pugui continuar sent fidel a l'expressió de Jaume I quan va veure la nostra ciutat per primera vegada: «Sembla'ns la plus bella vila que anc haguéssem vista.»

La crisi econòmica i les lleis aprovades pel Govern central han afectat durament els pressuposts municipals, ja que han limitat la despesa i, tot i la millora de l'economia d'aquests darrers anys, no s'ha permès als ajuntaments disposar de recursos suficients per a atendre les necessitats de la ciutadania. Això no obstant, hem contrarestat

aquesta situació imposada amb il·lusió, gestió eficient dels recursos i implicació de tot el personal municipal i dels agents involucrats en la cultura. Entre tots hem anat fent camí i millorant.

En el model de ciutat cultural, els Premis Ciutat de Palma i totes les activitats que donen suport a la creació literària hi tenen un pes important. La ciutat disposa d'una xarxa de vint-i-una biblioteques municipals, autèntics espais culturals distribuïts per tota la ciutat que aquests darrers quatre anys han guanyat en activitat, visibilitat i estima dels ciutadans. Hem augmentat la dotació per a adquirir publicacions que permetin disposar d'un fons actualitzat i que incorpori periòdicament les novetats. També hem centrat els esforços a obrir les biblioteques a les presentacions de llibres i hem fomentat els clubs de lectura, tant de clàssics com d'autors actuals, perquè les biblioteques esdevinguin espais de trobada entre lectors i escriptors. En aquesta línia, no hem descuidat el públic infantil, que són els lectors del futur. I a més de les activitats destinades específicament als més petits, hem obert les biblioteques a les escoles, hem millorat les instal·lacions per a dedicar espais als infants i hem obert una biblioteca infantil a Palma, en una zona especialment vulnerable i envoltada de nombrosos centres escolars. És un espai pensat exclusivament per als infants, perquè s'hi trobin a gust i perquè la lectura els emocionï i els acompanyi en el seu creixement.

També hem donat suport a les iniciatives dels gremis de llibreters i editors. No volem suplir la seva feina, sinó acompanyar-los en el seu camí i facilitar que la literatura surti al carrer en ocasió del Dia del Llibre, la Fira del Llibre i la Setmana del Llibre en Català. I també hem estat al costat de festivals de la paraula com el Febrer Negre, que enguany ha celebrat la seva desena edició, i el Festival de Poesia de la Mediterrània, que ja n'ha celebrades trenta-una.

També hem donat suport a l'edició, sempre tenint cura del tipus de publicació que necessita el suport institucional i impulsant les coedicions i les línies de subvenció. A més, hem participat molt activament en la commemoració de l'Any Ramon Llull i de l'Any Llopart.

Tot i que la cultura no es fa als edificis, sí que és cert que necessita unes infraestructures bàsiques. Els primers equipaments culturals planejats a Palma es dedicaren sobretot a exhibir i difondre el patrimoni i les arts visuals, escèniques i musicals. Ara és l'hora d'incidir en els altres aspectes de la cadena creativa, per la qual cosa hem centrat els esforços a obrir dos nous espais culturals: l'antiga Presó de Palma, que esdevindrà un centre de creació contemporània, i l'antiga fàbrica tèxtil de Can Ribes, que serà un centre de formació, creació i recerca de les arts del circ a la barriada de la Soledat.

Reforçar la identitat fomentant l'ús de la nostra llengua i recuperant la memò-

ria de la ciutat han estat premisses bàsiques. L'Ajuntament ha duit a terme moltes accions per a recuperar la memòria històrica de Palma i recordar totes aquelles persones que foren víctimes de la barbàrie de la Guerra Civil. En aquest sentit, el castell de Bellver —que, juntament amb la Seu, és una imatge icònica de promoció turística de Palma— és també un espai carregat d'història. Aquest exemple gairebé únic de castell medieval per la seva planta circular ha estat presó en diferents èpoques històriques: de personatges il·lustres com Gaspar Melchor de Jovellanos, que defensava que l'educació era la base per al desenvolupament del país i que, per tant, havia d'arribar a tots els sectors socials amb uns ensenyaments generals, moderns i gratuïts, i de polítics republicans com el batle Emili Darder, assassinat el 1937, el qual impulsà infraestructures que afavorissin la higiene, l'educació i la cultura; en definitiva, que treballassin pel benestar de les persones, la seva salut i la seva formació.

L'exemple i el compromís de polítics, escriptors, artistes..., ens han fet hereus d'un present enriquit per la seva acció. Només amb la voluntat de les persones, i amb la seva implicació, podem fer de Palma una ciutat justa, solidària, sostenible i culta; una ciutat que, en conseqüència, valora i promou els seus creadors.

Antoni Noguera Ortega

SIMONA ŠKRABEC TORNO DEL BOSCO AMB LES MANS TENYIDES



L'Avenç Literatures • 192 pp. • 16,50 €

“Pocs llibres es publiquen tan intensos i subtils —tan de literatura d'alt voltatge— com aquest.”

GUSTAU MUÑOZ

“Plantejat com un gran crit contra la visió ‘turística’ dels llocs, només algú que ha anat sumant identitats està autoritzat per definir-se a partir dels espais on ha viscut i que ha anat teixint com una gran obra de Penèlope.”

JOAN GARÍ

ELS
LLIBRES
DE
L'A
esllibresdelavenc.cat

Als marges literaris del joc teatral

Fa algun temps, gairebé per casualitat, vaig tindre l'ocasió de llegir *La tràgica mort de la barbuda* (RE&MA 12, 2013), un text de Ruth Vilar que no només em va semblar interessant, sinó que també ofería un cert regust inquietant. De la lectura d'aquesta i alguna altra peça de l'autora, em va quedar la certesa que Ruth Vilar és una escriptora tan intel·ligent com enginyosa quant al tractament de les temàtiques que els seus textos aborden. *Les línies imaginàries*, publicada per Cal Siller, confirmarà aquesta impressió al lector/espectador, atés que requereix, imprescindiblement, un públic despert que gose interpretar una proposta dramàtica que, segons com, pot semblar que voreja l'absurd.

Les línies imaginàries ha guanyat el Premi Lluís Solà i Sala de Teatre, en la XXXVIII edició dels Premis Literaris Calldetenes. L'obra compta amb un pròleg d'Albert Pijuan, que en proposa alguna clau de lectura, tot i que el prologuista mateix apunta la possibilitat que el públic lector preferisca enfrontar-s'hi sense idees preconcebudes amb l'objectiu d'interactuar-hi intel·lectualment i d'extraure'n les pròpies conclusions.

L'acció es desenvolupa en un poble minúscul, del qual es destaca especialment la petitesa en contraposició a la grandària dels personatges; aquesta circumstància ens transporta ja des de l'inici a un món de fantasia, ben bé amb reminiscències de l'obra més coneguda de Lewis Carroll. El poblet és visitat per una inspectora que pretén elaborar-ne el cens; tanmateix, l'alcalde n'és l'únic habitant, de manera que les dades oficials no coincideixen amb la realitat. A partir d'aquesta trama, aparentment senzilla, l'autora aprofita per teixir un seguit de diàlegs i situacions tan hilarants com complexes si s'aprofundeix en el seu significat.

L'obra es desenrotlla al llarg de quatre actes en els quals el joc és el motor predominant de l'acció dramàtica. És



en aquest sentit que Albert Pijuan es refereix en el pròleg, entre altres coses, a la idea de *Homo ludens* com a estratègia que serveix a l'autora per a desencadenar i encadenar diàlegs que, gairebé d'esquitllentes, abordaran temes punyents de la societat i la política actuals. D'aquesta manera, *Les línies imaginàries* de Vilar s'adapta temàticament i formalment a la definició proposada per Huizinga (1938), referida a la funció social del joc. Així, l'acció es constreny en uns límits de lloc, de temps i de voluntat que la delimiten a la vegada que l'eixamplen a través de l'emotivitat, la diversió i la tensió que generen les mateixes regles del joc.

Ruth Vilar
Les línies imaginàries
Premi Lluís Solà i Sala de Teatre
Editorial Cal Siller, Calldetenes, 2018
69 pàgs.

L'autora tria un joc infantil tradicional català, el joc de les cadires, per a donar consistència a l'acció, que abraça d'aquesta manera una doble significació: festiva i lúdica, d'una banda, i crítica amb la classe política, de l'altra. Tot i que els personatges principals de l'obra en són dos, l'Alcalde i la Inspectora, Vilar aprofita l'avinentesa que li propicia el mateix tarannà del joc triat per a mostrar la personalitat múltiple dels personatges, que es desdoblaran en d'altres ara i adés contradictoris, ara i adés complementaris. Es tracta d'una opció lúcida que retrata una societat absurda i incoherent, neces-

sitada de normes en moltes ocasions també incoherents i absurdes que, malgrat tot, no es poden transgredir. I és que, com el lector podrà comprovar, la contravenció de les línies imaginàries dibuixades per les normes implica el caos i la violència.

Escrit l'any 2014, el text de Ruth Vilar és d'una actualitat rotunda, potser perquè els problemes socials que ens resulten més propers en aquests moments són exactament els mateixos de fa uns anys: lluita pel poder, immigració, patriotisme versus nacionalisme, democràcia... Alguns d'aquests temes s'hi palesen de manera nítida; d'altres s'hi escolen gairebé de passada, a través d'una frase ben pensada o d'un joc de paraules amb significats impossibles de conjuminar que cerquen, a través de l'enginy i la rialla, la complicitat del lector/espectador.

El llenguatge, doncs, és un dels punts forts de l'obra, ja que gràcies a les paròdies, els jocs verbals i els contrastats de les situacions viscudes pels personatges, es propicien associacions mentals lliures que permeten interactuar-hi de ple, fins a la darrera pàgina. Una lectura, sens dubte, molt recomanable tant per als amants del teatre com per a aquells que simplement busquen distreure's de manera intel·ligent.

Isabel Marcillas Piquer

Els mariners del Pequod i els seus vaixells baleners veïns podien reconèixer les balenes només per les ferides que ells mateixos els havien fet. Un arpó endinsat a la seva pell de greix o bé inclinat amb agudesa a la seva superfície feien identificable la monstra llegendària. Aquesta és la història d'Ahab, que es llença amb passió neuròtica al mar amb la voluntat d'atrapar Moby Dick, la temible balena blanca que li ha fet perdre la cama. Duu una pròtesi feta dels ossos d'alguna altra monstra que havia pogut caçar, com una broma de mal gust d'aquest vast ecosistema: dos cossos de materials intercanviats, desencaixats en la mort i en la ferida irreversible. La balena és la vida que permet aquestes coses: fer els talls difícils i confosos, o impossibles, o mera ficció de la immensitat aquosa de la terra. Així l'esquarterament de Romaní enmig de la plaça i la rialleta de la misteriosa balena. Que si navega ho fa replegant-se endins: hi ha un territori contingut i continent de les monstres, un lloc que ni els trossos morts engolits a peu de mercat o al cau més íntim de les cases, ni la lluita dels mariners fogosos, ni el greix d'oli i la seva llum, poden penetrar prou fort. I aquí, i aquí, va fent el lector a pas de comerciant, en una plaça que exposa, públic, el guany dels mariners: la justa i humil mesura d'una conquesta només —no més que— humana. La balena pot ferir-se i pot provar de dir-se en paraules. Ana Romaní, a més, la fa símbol de tot allò que és inabastable i encara nostre dels cossos femenins, dels seus ventres, expressió de la carn més lliure i desbordant. Per això, per les ferides i el somriure mutilat, pel rostre gegantí d'un cos mamífer, aquestes lletres són les d'un alfabet nou que no podem llegir amb eines hermenèutiques de mariner, sinó potser provar d'aprehendre endins i enllà de la plaça, amb els ulls furgant el ventre de la balena.



No medio da praza
despezan os restos da balea

Un corte limpo
e aquí temos os pulmóns
e aquí a cría que nunca fecundou o espólio
e aquí superficial a vaiña do pánico
que confundiu a monstra
por millas de océano Órganos olfativos
en regresión e unha vista débil
que arrastrou a mole por labirínticas
intuicións do espanto

A balea non ten aletas! Mírase unha nena

¿Por onde navegou mamífera a arqueoloxía da sombra?
A rapaza sorriu:

«Por mi mesma señores por mi mesma»

Enmig de la plaça
trossegan les restes de la balena

Un tall net
i aquí tenim els pulmóns
i aquí la cria que mai no fecundà l'espòlio
i aquí superficial la beina del pànic
que confongué la monstra
per milles d'oceà Òrgans olfactivs
en regressió i una vista débil
que arrastrà la mola per laberíntiques
intuïcions de l'espant

La balena no té aletes! Observa una nena

¿Per on navegà mamífera l'arqueologia de l'ombra?
La nena somriu:

«Per mi mateixa senyors per mi mateixa»

CENTRE CULTURAL

LA NAU

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

EXPOSICIONS

TEATRE

MÚSICA

CONFERÈNCIES

BIBLIOTECA

CINEMA

TENDA **enda!**

CAFETERIA

ENTRADA GRATUÏTA

Carrer Universitat 2,

46003, València

dilluns-dissabte 08-21h.

diumenges 10-14 h.

EXPOSICIONS

dimarts-dissabte 10-14h 16-20h

diumenge 10-14 h.

www.uv.es/cultura



UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

PALAU DE CERVERO

Institut d'Història de la Medicina
i de la Ciència López Piñero.

EXPOSICIONS

CONFERÈNCIES

BIBLIOTECA

CINEMA

ENTRADA GRATUÏTA

Pl. Cisneros 4,

46003, València

dilluns-divendres 09-20h.



CLARISSIMO SCHOLARI SVO
ET PRAESTANTISSIMO PHILOSOPHO
IOANNI LYDOVICO VIVES